

LATVIJA LIETUVA

1914–2025

MILITĀRAIS MANTOJUMS

TŪRISMA CEĻVEDIS

DIENVIDU DAĻA

 113 objekti

 10 ceļojumu maršruti

 Baltijas pārskata karte

MILITĀRAIS
MANTOJUMS
MILITARY
HERITAGE

Stipri vakar, brīvi šodien!

Kas iekļauts ceļvedī?

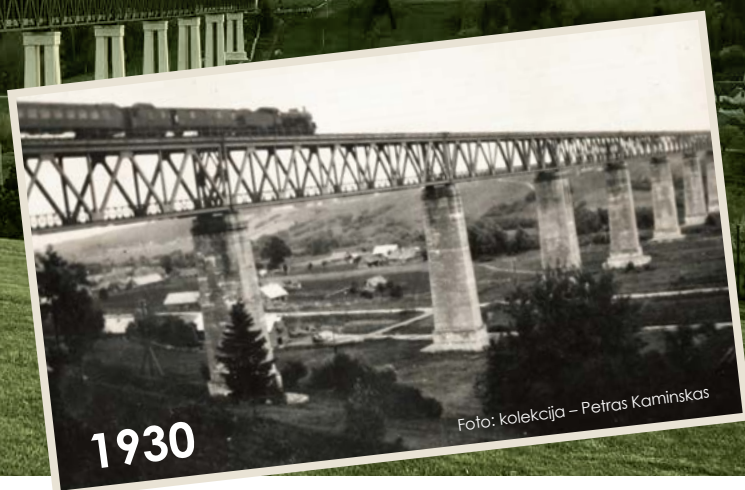
Ceļojot Latvijā, Igaunijā un Lietuvā, aicinām apmeklēt militārā mantojuma vietas, kas liecina par laiku no Pirmā pasaules kara sākuma 1914. gadā, Latvijas un Igaunijas valstu dibināšanas un Lietuvas neatkarības atjaunošanas pēc Pirmā pasaules kara beigām 1918. gadā līdz mūsdienām.

Šajā ceļvedī iekļautās militārā mantojuma vietas: muzeji, cietokšņi, militārs aprīkojums, takas, bunkuri, cīņu vietas, militāras pilsētas, infrastruktūra, piemiņas vietas. Piedāvājumā ne tikai vietu apskate, bet arī ekskursijas ar gidu, pārgājieni pa militāro norišu vietām, maltītes un citas pieredzes. Militārā mantojuma vietu apceļošanai ieteikti vairāku dienu maršruti.

Ceļvedim pievienota pārskata karte, kurā atzīmētas 242 militārā mantojuma vietas Lietuvā, Latvijā un Igaunijā, t.sk. ceļvedī aprakstītās 113 vietas Lietuvā un Dienvidlatvijā, kā arī 10 ceļojumu maršruti.

2024

Foto: Zemaitijos STD arhīvs

Interreg

Līdzfinansē
EIROPAS SAVIENĪBA

Latvija – Lietuva

Šī publikācija ir radīta projekta "Baltijas militārā mantojuma tūrisma produkta paplašināšana Lietuvā un Dienvidlatvijā" ietvaros, ko līdzfinansē Eiropas Savienības Interreg VI-A Latvijas-Lietuvas programma 2021.–2027.gadam. Par tās saturu pilnībā atbild Latvijas Lauku tūrisma asociācija "Lauku ceļotājs", Zemgales plānošanas reģions, Lietuvas Lauku tūrisma asociācija, Zemaitijas Nacionālā parka direkcija un Latgales Tūrisma asociācija, un tā var neatspoguļot Eiropas Savienības viedokli.

APZĪMĒJUMI

86

Militārā mantojuma objekts

- 1. maršruts
- 2. maršruts
- 3. maršruts
- 4. maršruts
- 5. maršruts
- 6. maršruts
- 7. maršruts
- 8. maršruts
- 9. maršruts
- 10. maršruts

- Galvenie ceļi
- Ceļi ar atdalītām joslām
- Pārējie ceļi
- Dzelzceļš
- Prāmju līnijas
- Nacionālie parki
- Lidosta • Lidlauks

S A T U R S

VĒSTURES
POSMI
2. lpp.

SIMBOLI

4. lpp.

MILITĀRĀ
MANTOJUMA
VIETAS
Ziemeļu daļā
– IGAUNIJĀ

5. lpp.

MILITĀRĀ
MANTOJUMA
VIETAS
Ziemeļu daļā
– LATVIJĀ

6. lpp.

MILITĀRĀ
MANTOJUMA
VIETAS
Dienvidu daļā
– LATVIJĀ

7. lpp.

MILITĀRĀ
MANTOJUMA
VIETAS
Dienvidu daļā
– LIETUVĀ

22. lpp.

MILITĀRĀ
MANTOJUMA
MARŠRUTI
47. lpp.

www.militarais.celotajs.lv

(www.militaryheritagetourism.info)

VĒSTURES POSMI

Katra šajā ceļvedī iekļautā militārā mantojuma vieta saistīta ar vienu vai vairākiem vēstures posmiem, kas norādīts pie vietas apraksta.

1. POSMS

Pirmais pasaules karš 1914–1918

Latviešu strēlnieki gāzmaskās Rīgas frontē. 1916.
Foto: Ziemassvētku kauju muzejs.

Vēl pirms Igaunijas un Latvijas valstu izveidošanas un Lietuvas neatkarības atjaunošanas latviešu, igauņu un lietuviešu karavīri cīnās Pirmajā pasaules karā Krievijas impērijas armijas sastāvā pret Vācijas impērijas armiju. Aizstāvot savu zemi un cerot iegūt lielāku autonomiju Krievijas impērijas ietvaros, 1915. gadā tiek izveidoti latviešu strēlnieku bataljoni. Kad 1917. gadā Krievijā notiek lielinieku revolūcija un Pirmajā pasaules karā iestājas pamiers, igauņi jau ir uzsākuši nacionālās armijas vienību veidošanu. Lietuva savu nacionālo armiju nodibina 1918. gada novembrī. Pirmajam pasaules karam beidzoties, trīs Baltijas valstis pasludina neatkarību.

Pirmā pasaules kara ekspozīcija Turmantā

2. POSMS

Neatkarības kari 1918–1920

6. kājnieku pulka 2. rota kaujās pret bermontiešiem un boļševikiem, 1919–1921. Foto: Ķēdaiņu novada muzejs

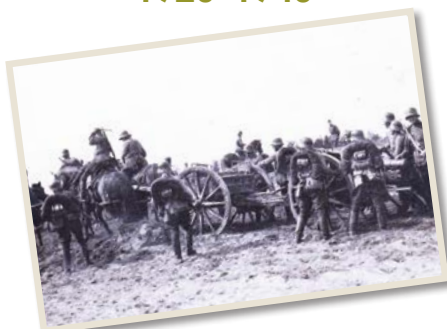

Baltijas valstis nosargā savu neatkarību, vienlaikus cīnoties pret vairākiem militārajiem spēkiem un politiskām ambīcijām – Vācijas pretenzijām uz Latvijas un Igaunijas teritorijām, vācbaltu mēģinājumiem izveidot Baltijas valsti, Padomju Krievijas mērķiem pievienot Baltijas valstu teritorijas Padomju Savienībai, bijušo Krievijas impērijas armijas virsnieku centieniem sakaut lieliniekus un atgūt Baltijas provinces Krievijai. Tīkmēr Lietuvas armija cīnās pret Padomju Krieviju, krievu-vācu brīvprātīgajiem militārajiem formējumiem un Polijas armiju.

Bauskas Brīvības piemineklis

3. POSMS

Baltijas valstu neatkarība 1920–1940

Latgales artilērijas pulka 6. baterija mācību poligonā. 20. gs. 30. gadi. Foto: Jēkabpils Vēstures muzeja krājums

Pēc karadarbības beigām Baltijas valstis sāk atgūties no kara postījumiem un veidot jauno valstu institūcijas un identitāti. Valstīs atgriežas kara bēgļi, tiek veikta agrārā reforma, atjaunota un attīstīta rūpniecība, infrastruktūra un eksports. Notiek brīvas un demokrātiskas vēlēšanas, top jauno valstu konstitūcijas un likumdošana pēc Eiropas demokrātiju paraugiem. Uzplaukst izglītība, literatūra un kultūra. Attīstās valstu armijas un paramilitārie bruņotie spēki. Lai gan 1930-to gadu vidū visās trijās valstīs pie varas nāk nedemokrātiski režīmi, lielākā daļa pilsonisko brīvību saglabājas.

Brīvvalsts dārgumu nama pamatekspozīcijā otrās un trešās šķiras Lāčplēša Kara ordenis un tā miniatūras, attēlā – LKOK ģenerālis Jānis Balodis.

4. POSMS

Otrais pasaules karš 1939–1945

Trīs ieslodzītie Rēzeknes karagūstekņu nometnē "Stalag 347".
1. - R. Asjakajevs, 2. - A. Spiridonovs, 3. - A. Arakčejevs. Foto:
Latgales Kultūrvēstures muzeja arhīvs.

Sākoties Otrajam pasaules karam, Baltijas valstis pasludina neitralitāti. Padomju Savienība un nacistiskā Vācija savstarpēji vienojas par abu totalitāro režīmu ietekmes sfērām, un drīz vien Padomju Savienība okupē Baltijas valstis. 1941. gadā nacisti padzen padomju karaspēku, taču 1944. gadā tas atgriežas. Daudzi latviešu, lietuviešu un igauņu vīri ir spiesti karot abās pusēs.

Krasta artilērijas baterija "Memel-Nord"

5. POSMS

Nacionālo partizānu kustība – mežabrāļi 1944–~1957

Jonas Žemaitis Vytautas ar partizāniem,
20. gs. piecdesmitie gadi. Foto: Vītāuta Dižā kara muzejs

Sākoties Padomju okupācijai, daudzi vīri atsakās sadarboties ar okupācijas režīmu, dodas mežā un turpina pretoties, cerot, ka rietumu valstis nepieļaus otrreizēju okupāciju un padomju laiks drīz beigsies. Dažiem, kuri dienējuši Vācijas vai Somijas bruņotajos spēkos, ir jāslēpjas, baidoties no represijām. Bruņotas sadursmes turpinās vēl visā 1950-to gadu laikā.

Nacionālo partizānu mītnes dabas liegumā "Stompaku purvi".

6. POSMS

Padomju okupācija un Aukstais karš 1945–1991

Militārā barža M5CC-136150 Liepājas
ostā, 1961. g.
Foto: Lietuvas Īpašais arhīvs

Aukstā kara laikā vairākus desmitus gadu Baltija atrodas uz pretējo pušu robežas. Latvijā, Lietuvā un Igaunijā izvietoti lieli Padomju armijas spēki, uzbūvētas lidostas, militārās ostas, kodolieroču bāzes. Cilvēkus no pārējās pasaules atdala Dzelzs priekškars. Latvija, Lietuva un Igaunija neatkarību atjauno 1990. un 1991. gadā, tādējādi veicinot Padomju Savienības ātrāku sabrukumu.

Aukstā kara ekspozīcija

7. POSMS

Atjaunotā neatkarība no 1991

Līdz 1995. gadam tiek panākta okupācijas armijas izvešana. Latvija, Lietuva un Igaunija pārvar okupācijas sekas, atjauno apturētās valsts institūcijas un veido jaunas. Visas trīs valstis ir kļuvušas par ES un NATO dalībvalstīm.

Pretmīnu kuģis-muzejs M52 "Sūduvis"

Militārā parāde Rīgā

SIMBOLI

4

Katrai militārā mantojuma vietai ir norādīts **numurs**, pēc kura tā atrodama kartē.

Katrai militārā mantojuma vietai ir apraksts un kontaktinformācija. Apraksta sadaļā norādīta atrašanās vieta, vēstures konteksts, īsa informācija par to, kas apskatāms un kādi papildu pakalpojumi pieejami (piemēram, gida vadītas ekskursijas, ēdināšana, iespēja nakšņot, u.c.). Kontaktinformācijas sadaļā norādīta vietas adrese, GPS koordinātas, interneta vietne, tālruņa numurs.

Vairākām vietām, kas apskatāmas dabā, piemēram, kauju un piemiņas vietām, kādreizējām militārajām būvēm, tālruņa numurs neeksistē, tādēļ tas nav norādīts.

Militārā mantojuma vietām, kas apskatāmas dabā jebkurā laikā, var būt pieejami gida pakalpojumi vai informācijas stendi.

Pirms apmeklējuma ieteicams precizēt vietas darba laiku un pieejamos pakalpojumus.

62

Attālums no galvaspilsētas

Informācija latviešu valodā

Informācija lietuviešu valodā

Informācija krievu valodā

Informācija angļu valodā

Informācija vācu valodā

Uzstādīta ceļa norāde uz objektu

Objektu var apmeklēt individuāli

Objektu var apmeklēt organizētas grupas

Naktsmītne

Ēdināšana

Noteikts darba laiks

Iepriekš jāpiesakās

Stāvlaukums

Atpūtas vieta

WiFi pieejams

Grūti dabā atrodams objekts

Tualete

Gida pakalpojumi

Suvenīri

Ieejas maksa

Aktivitātes

Nepieciešama pierobežas joslas speciālā caurlaide

Vietai var piekļūt tikai ar prāmi

Nelabiekārtots tūrisma objekts

www.militarais.celotajs.lv

(www.militaryheritagetourism.info)

MILITĀRĀ MANTOJUMA VIETAS ZIEMEĻU DAĻĀ – IGAUNIJĀ

Ziemeļu daļas vietas atrodamas
www.militaryheritagetourism.info

Nr.	Objekts	Nr.	Objekts	Nr.	Objekts
1	Haras osta un zemūdeņu bāze	23	Hāpsalas Dzelzceļa un sakaru muzejs	45	Tartu prettanku aizsardzības līnija - Jalakas līnija
2	Aegnas sala	24	Ristnas 42. krasta aizsardzības baterija, radara stacija un bāka	46	Ģenerāļa Johana Laidonera dzimšanas vieta
3	Naisāre	25	Orjaku militārā osta	47	Igaunijas Aviācijas muzejs
4	Igaunijas Kara muzejs – ģenerāļa Laidonera muzejs	26	Pergupehjas mežabrāļu bunkurs	48	Sāremā muzejs
5	Igaunijas Komunisma upuru memoriāls	27	Puises lielās bēgšanas piemineklis	49	Lepes–Kaimri prettanku līnija
6	Hidroplānu osta	28	Jegevas Militārais muzejs	50	Petseri apriņķim veltīts Brīvības cīņu piemineklis
7	Patarei jūras cietoksnis	29	Tohvri (Hindu) 44. baterija ar 130 mm kalibra lielgabalu	51	Verskas apmeklētāju centrs un Ziemeļu noietne
8	VDK ieslodzīto kameras	30	Hindu (Seru) 34. baterija ar 120 mm kalibra lielgabalu	52	Māntē militārā bāze
9	Brīvības cīņu uzvaras piemineklis	31	Pirmā pasaules kara tranšejas pie Veikes jūras šauruma	53	Stēbeļa krasta aizsardzības 315. baterija, vadības postenis
10	Vabamu Okupāciju un brīvības muzejs	32	Izstāde-instalācija par nenotikušo desantu	54	Serves krasta aizsardzības 43. baterija
11	Aizsardzības spēku kapsēta	33	Pangas militārā taka	55	Serves Militārais muzejs
12	Vaivara Sinimegede muzejs un kaujas memoriāls	34	Sāremā Kara lietu muzejs	56	Sātses muzejs
13	Paldiski – slēgtā padomju pilsēta	35	“Somu zēnu” muzejstaba	57	Aizsardzības līnija “Walk”
14	Klogas koncentrācijas noietne un holokausta memoriāls	36	Igaunijas Dzelzceļa muzejs Lavasārē	58	Vana-Veromā muzejs
15	Osmusāre	37	Undvas jūras radiosakaru centrs	59	Paju kaujas piemineklis
16	Kadilas un Rohu raķešu bāzes	38	Rādi militārais lidlauks	60	Roņu salas bāka
17	Tahkunas krasta aizsardzības baterijas un bāka	39	Igaunijas Republikas neatkarības proklamēšanas piemineklis	61	Valgas militārais muzejs - tematiskais parks
18	Hijumā Militārais muzejs	40	Brīvības cīņu piemineklis Pērnāvā	62	Vastselīnas mežabrāļu piemiņas vietas
19	Memoriāls Otrajā pasaules karā kritušajiem Hijumā iedzīvotājiem	41	Igaunijas Militārās akadēmijas muzejs	63	Mežabrāļu (Metsavenna) lauku māja Veru apriņķī
20	Vormsi Brīvības cīņu piemineklis	42	VDK kameru muzejs		
21	Piemineklis no Igaunijas rietumiem deportētajiem	43	Vīlandes muzejs		
22	Avinurmes kaujas memoriāls	44	Ģenerāļa Johana Laidonera piemineklis		

MILITĀRĀ MANTOJUMA VIETAS ZIEMEĻU DAĻĀ – LATVIJĀ

Ziemeļu daļas vietas atrodamas
www.militaryheritagetourism.info

Nr.	Objekts				
64	Piemineklis "Tālavas taurētājs"	76	Rubeņa bataljona muzejs	103	Rīgas geto un Latvijas holokausta muzejs
65	Pazemes bunkuri Valkā	77	Rubeņa bataljona zemnīca un cīņu vietas	104	Rīgas Aviācijas muzejs
66	Ekspozīcija "Valka - Latvijas neatkarības šūpulis"	78	Padomju slepenais bunkurs Līgatnē	105	Bronislavas Martuževas muzejs "Dzejas klēts"
67	Ventspils Starptautiskais radioastronomijas centrs	79	Saulkrastu Velosipēdu muzejs	106	Latviešu strēlnieku zemnīcas un ierakumi Tīreļos
68	Padomju armijas automašīnu kolekcija	80	"Mežabrāļi" – nacionālo partizānu bunkurs	107	Salaspils memoriāls
69	Cēsu kauju piemiņas vietas (A, B, C, D, E, F, G, H)	82	Gulbenes dzelzceļa stacija	108	Kultūras mantojuma centrs "Tīnūžu muiža"
69A	A: Cēsis - Uzvaras piemineklis Cēsu kaujās kritašajiem latviešiem un igauņiem;	83	Latvijas armijas vasaras nometnes vieta Litenē	110	Kurzemes cietokšņa muzejs Zantē
69B	B: Cēsis - Piemineklis Cēsu kaujās kritašajiem Cēsu Pulka Skolnieku rotas kareivjiem;	86	Mežgarciems - Padomju armijas pilsētiņas brīvdabas ekspozīcija	111	Nāves sala
69C	C: Cēsu apkaimē - Atpūtas vieta "Meža kaujas" - Cēsu kauju galvenās norises vietas pie Amatas tilta;	87	Mores Kauju muzejs	113	Pulkveža O. Kalpaka atdusas vieta Visagala kapos
69D	D: Liepā - Piemineklis Cēsu kaujās kritašajiem karavīriem;	88	Krasta aizsardzības nocietinājumu komplekss Mangaļsalā	114	Olaines vēstures un mākslas muzejs
69E	E: Skangāļos - Piemiņas akmens Cēsu kauju dalībniekiem un Kalevlaste Maleva bataljona cīnītājiem;	89	Nacionālās pretošanās kustības muzejs Rendā	115	Pulkveža O. Kalpaka dzimtās mājas "Liespals"
69F	F: Priekulei pagastā - Piemiņas akmens Cēsu kaujās kritašajiem karavīriem pie dzelzceļa tilta pār Raunu;	90	Daugavgrīvas cietoksnis	117	Lestenes Brāļu kapi
69G	G: Plācī - Piemineklis Ziemeļlatvijas atbrīvotājiem un kritašajiem Cēsu kaujās;	91	Piebalgas novadpētniecības ekspozīcija Inešos	119	Padomju deportāciju piemiņas vagoni pie Skrundas stacijas
69H	H: Limbažos - Piemiņas vieta kritašajiem kareivjiem un vīrsleitnantam Vilim Gelbem.	92	Latvijas Neatkarības kara atceres vieta Bumbu kalnā	120	O. Kalpaka muzejs un piemiņas vieta "Aitētes"
70	Piemineklis 7. Siguldas kājnieku pulka karavīriem	93	Rīgas Brāļu kapi	127	Saldus vācu karavīru kapi
71	Ventspils Piejūras brīvdabas muzeja dzelzceļš (Mazbānītis)	94	Spilves lidlauks	131	Karostas Ziemeļu forti
72	Ventspils 46. krasta aizsardzības baterijas uguns koreģēšanas tornis	95	Piemineklis cīņai pret Bermonta armiju Sudrabkalniņā	133	Karostas Redans
73	Padomju armijas kodolraķešu bāze Zeltiņos	96	"Stūra māja" - bijusī PSRS VDK ēka	134	Zvārdes aviācijas mērķu poligons
74	Vēstures ekspozīcija "Sirdsapziņas ugunsurs"	97	Žaņa Lipkes memoriāls	135	Karostas Ziemeļu mols
75	Cēsu Vēstures un mākslas muzeja ekspozīcijas Jaunajā pilī	98	Brīvības piemineklis Rīgā	136	Karostas ūdenstornis
		99	Latvijas Kara muzejs	137	Karostas cietums
		100	1991. gada barikāžu muzejs	138	Karostas Oskara Kalpaka tilts
		101	Latvijas Okupācijas muzejs	150	Ezeres kultūrvēstures un novadpētniecības materiālu krātuve "Muitas nams"
		102	Aviācijas muzejs "Sky-Zoo"		

MILITĀRĀ MANTOJUMA VIETAS DIENVIDU DAĻĀ – LATVIJĀ

Nr.	Objekts	lpp.			
81	Privāttekspozīcija "Abrenes istabas"	8	139	Privātkolekcija "Dzimtas klēts"	14
84	Nacionālo partizānu mītnes dabas liegumā "Štompaku purvi"	8	140	Ančupānu memoriāls Otrā pasaules kara upuru piemiņai	14
85	Ekspozīcija "Ziemeļlatgale brīvības cīņās" Balvu Novada muzejā	8	141	Oskara Kalpaka bataljona pirmajai kaujai veltīts piemineklis Lielaucē	14
109	Ložmetējkalns Tīrelpurvā	9	142	Jēkabpils Vēstures muzejs	15
112	Ziemassvētku kauju muzejs	9	143	Latgales Kultūrvēstures muzejs	15
116	Otrā pasaules kara bunkuri Malnavā un Hitlera vizīte vācu armijas grupas "Ziemeļi" štābā	9	144	Piemineklis "Vienoti Latvijai" jeb Latgales Māra	15
118	Vesetas partizānu zemnīca un piemiņas vieta "Baltais krusts"	10	145	Brīvvalsts dārgumu nams. Privātkolekcijas par 1918–1940 laika periodu	16
121	Jelgavas Sv. Trīsvienības baznīcas tornis	10	146	Robežsardzes muzejs	16
122	G. Eliasa Jelgavas vēstures un mākslas muzejs	10	147	Piemiņas memoriāls "Sinagogas dārzs"	16
123	Piemineklis Jelgavas atbrīvotājiem "Lāčplēsis"	11	148	Elejas kara muzejs	17
124	Sibīrijas mātēm veltīta piemiņas vieta "Likteņdārzā"	11	149	Bauskas Brīvības piemineklis	17
125	Ekspozīcija "Latvijas armija Pļaviņās 20. gadsimtā"	11	151	Viesītes Brīvības piemineklis	17
126	Aizkraukles Vēstures un mākslas muzeja ekspozīcija "Padomju gadi"	12	152	Viesītes muzejs "Sēlija"	18
128	Līdumnieku vēstures liecību krātuve	12	153	Preiļu Vēstures un lietiskās mākslas muzeja ekspozīcija "Jāzeps Baško – gaisa fūrmanis"	18
129	Iecavas Brīvības piemineklis	13	154	Nacionālo partizānu piemineklis Jersikā	18
130	Piemineklis Jelgavas aizstāvjiem	13	155	Arendoles muiža – Privātkolekcijas ekspozīcija par Latgales vēsturi sākot no 1915. gada līdz 1991. gadam	19
132	Īles nacionālo partizānu bunkurs	13	156	WW2 – Otrā pasaules kara ekspozīcija Aglonā	19
			157	Militārās tehnikas muzejs Sventē	19
			158	Daugavpils cietoksnis	20
			159	Daugavpils skrošu rūpnīca	20
			160	Pirmā pasaules kara mantojuma un vietējās novadpētniecības privātkolekcija	20
			161	Pirmā pasaules kara muzejs Medumos	21
			234	"Segvārds Vientulis", pa Latgales nacionālo partizānu vadītāja - priesteru Antona Juhņeviča piemiņas takām	21
			235	Vīļakas muzejs	21

Ekspozīcija "Abrenes istabas" atrodas Viļakas pilsētā, ēkā ar daudzveidīgu vēsturi. Pirmsākumos ēka atradās uz senā Marienhauzenas tirgus laukuma, vēlāk tajā atradās dzīvokļi, biroji, dažādi veikali, bet Otrā pasaules kara laikā tur darbojās latviešu pašsardzības štābs, gestapo un arī čeka. Vairākas ekspozīcijas atklāj dažādus notikumus un vēstures posmus Viļakas pilsētā un tās tuvākajā apkārtnē laikā no 1920. līdz 1960. gadam, kad Viļaka ietilpa Jaunlatgales Abrenes apriņķī. Tajās redzami priekšmeti no Stompaku purva partizānu mītnes, kas saistīti ar nacionālo partizānu kustību Latgalē. Apskatāmi arī dokumenti un fotogrāfijas, kas saistīti ar Neatkarības karu. Jaunākā ekspozīcija ir veltīta kādreiz slavenajai motokrosa trasei "Baltais briedis".

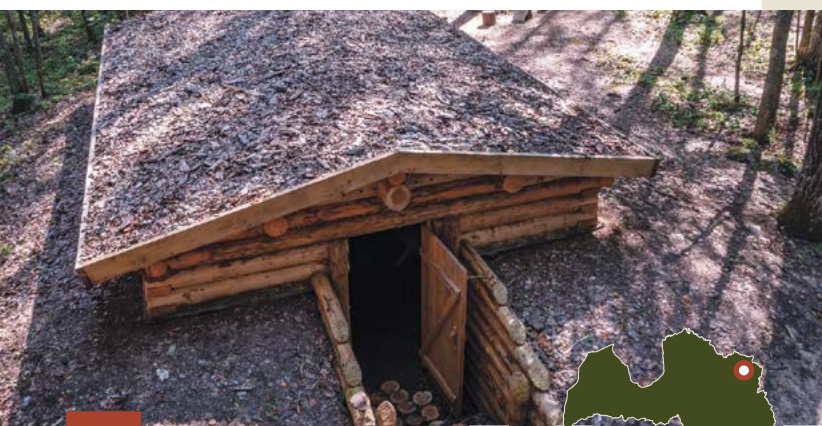

81

Privātekspozīcija "Abrenes istabas"

Tautas iela 1, Viļaka,
Balvu nov., Latvija
GPS: 57.18402, 27.67327

T. + 371 26446147
Retro73@inbox.lv
latgale.travel/listing/privatkolekcija-
abrenes-istabas/

84

Nacionālo partizānu mītnes dabas liegumā "Stompaku purvi"

Stompaku purvs, Susāju pag.,
Balvu nov., Latvija
GPS: 57.14338, 27.52029

T. +371 28386859
vilakamuzejs@balvi.lv
latgale.travel/listing/stompaku-purvi

Stompaku purvā Otrā pasaules kara laikā atradās viena no lielākajām nacionālo partizānu nometnēm Baltijā. Šodien teritorija ir iekļauta dabas liegumā "Stompaku purvi". Uz purva salām esošajā apmetnes vietā var nokļūt, ejot pa marķētu laipu taku.

1945. gada sākumā Stompaku purvā nacionālo partizānu nometnē dzīvoja 350-360 cilvēku, tostarp 40-50 sievietes. Nometnē bija 24 dzīvojamie bunkuri – līdz pusei zemē iedziļinātas būves, kurās varēja dzīvot 3-8 cilvēki. Tajā darbojās maizes ceptuve, baznīcas bunkurs, un atradās trīs virszemes slieņi zirgiem. Partizāni no nometnes veica uzbrukumus okupācijas režīma amatpersonām.

1945. gada 2.–3. martā šeit norisinājās Stompaku kauja – lielākā Latvijas nacionālo partizānu vēsturē. Nometnē esošajiem 350–360 partizāniem uzbruka NKVD 143. strēlnieku pulks un vietējie iestrebīķeļu (iznīcinātāju) bataljona kaujinieki – kopskaitā 483 vīri. Kauja ilga visu 2. marta dienu. Nakši uz 3. martu partizāniem izdevās izlauzties no nometnes un atkāpties uz iepriekšējām bāzes vietām. Kaujas rezultātā krita 28 partizāni, savukārt NKVD karaspēks zaudēja 32 kaujiniekus.

Mūsdienās Stompaku nometnes vietā apskatāmi trīs atjaunoti bunkuri – baznīcas, štāba un dzīvojamais, kā arī 21 bijušo bunkuru vieta. Uzstādīti informatīvie stendi par nometni un kauju. Var pieteikt ekskursijas ar gidu.

Muzejs atrodas Balvu muižas apbūves kompleksa teritorijā, bijušajā muižas klētīs ēkā.

Ekspozīcija ļauj ielūkoties Latvijas Neatkarības kara vēsturē no Ziemeļlatgales skatu punkta, izsekojot Latgales partizānu pulka izveidošanās un darbības vēsturi. Apskatāmi iepriekš citur neredzēti foto materiāli un dokumentu kopijas, tostarp, 1919. gada 5. jūlija pavēle par pulka izveidošanu. Unikālas ir pulka darbības iekšējās pavēles, kuras laikā no 1919. gada jūlija līdz oktobrim rakstfītas krievu valodā. Tas atspoguļo pulka kā vietējās vienības veidošanās īpatnības un sastāvu, kur kopā cīnījās, latvieši, latgalieši, krievi un ebreji. Uz latviešu valodu iekšējās pavēlēs pulks pārgāja tikai pēc pilnīgas iekļaušanās Latvijas armijas sistēmā, kad to papildināja mobilizētie karavīri no citiem Latvijas novadiem.

Ekspozīcijā atspoguļota arī Ziemeļlatgales atbrīvošanas operācija, kuras laikā no 1920. gada 9. līdz 15. janvārim Latvijas armijas Latgales divīzija ar kaujām atbrīvoja Viļakas, Jaunlatgales un Kārsavas apkārtni. Tajā apskatāmas liecības gan par operāciju kopumā, gan Latgales partizānu pulka kaujas darbību Kārsavas atbrīvošanas laikā.

85

Ekspozīcija "Ziemeļlatgale brīvības cīņās" Balvu Novada muzejā

Brīvības iela 46,
Balvi, Latvija
GPS: 57.13110, 27.25725

T. +371 64521430
muzejs@balvi.lv
muzejs.balvi.lv

Ložmetējkalns atrodas Jelgavas novada Valgundes pagastā, netālu no autoceļa A9. Tā ir Pirmā pasaules kara cīņu vieta un vienīgais valsts nozīmes kultūrvēsturiskais liegums Latvijā. Ložmetējkalns atrodas uz Garās kāpas, kas ir Nordeķu-Kalnciema kāpu grēdas daļa. Nosaukums radies laikā, kad tur atradās grūti ieņemami Vācijas armijas nocietinājumi, ko aizstāvēja ar spēcīgu ložmetēju uguni. Ziemassvētku kaujas ir viens no zināmākajiem un dramatiskākajiem Pirmā pasaules kara notikumiem Latvijas vēsturē. 1917. gadā Ložmetējkalam uzbruka Krievijas armijas latviešu strēlnieku un sibīriešu vienības un to ieņēma, sagūstot vismaz 600 pretiniekus un iegūstot vērtīgas trofejas. Strēlnieki uzskatīja, ka tieši viņiem pienākas augstienes iekarotāju gods.

Ložmetējkalna apkārtnē aplūkojamas piemiņas zīmes un citas liecības par šeit notikušajām kaujām. Ik gadu janvārī Ložmetējkalna apkārtnē notiek piemiņas pasākumi, atceroties Ziemassvētku kaujas. Mūsdienās Ložmetējkals ir kļuvis par latviešu strēlnieku varonības un piemiņas simbolu. Šeit uzstādīts 27 m augsts skatu tornis, no kura paveras panorāmas skats uz Ziemassvētku kauju vietām.

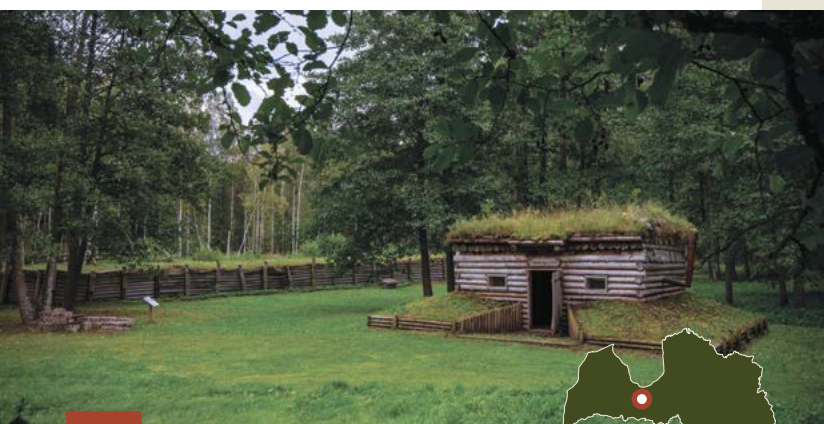

109

Ložmetējkals Tīrelpurvā

Ložmetējkalna ceļš,
Valgundes pag.,
Jelgavas nov., Latvija
GPS: 56.86620, 23.66050

lvn@lvn.lv; tic@tornis.jelgava.lv
visit.jelgava.lv/lv/piedzivot/kultura-un-tradicijas/vestures-pieminekli-un-pieminas-vietas/item/160-lozmetejkalns-tirelpurva

112

Ziemassvētku kauju muzejs

„Mangali”, Valgundes pag.,
Jelgavas nov., Latvija
GPS: 56.83013, 23.70188

T. +371 28349259
mangali@karamuzejs.lv
www.karamuzejs.lv/zm

Muzejs atrodas Jelgavas novada Valgundes pagasta „Mangali” mājās un ir Latvijas Kara muzeja filiāle. Tas atklāts 2005. gadā vietā, kur Pirmā pasaules kara laikā norisinājās Ziemassvētku kaujas. Cīņu vietās joprojām ir saglabājušies unikāli Pirmā pasaules kara nocietinājumi. Ziemassvētku kauju muzeja brīvdabas ekspozīcijā autentiskā vietā rekonstruēts nocietinājumu sistēmas posms - blindāža un daļa no vācu aizsardzības pirmās līnijas - „vācu valņa”, kas ir vienīgais šāda veida objekts Baltijā.

Ziemassvētku kaujas ir viens no zināmākajiem un dramatiskākajiem Pirmā pasaules kara notikumiem Latvijā. Tās ieņem īpašu vietu latviešu militārajā un kultūras vēsturē. Intensīvas kaujas norisinājās sešas dienas un noveda pie lieliem zaudējumiem. Cīņas galvenokārt asociējās ar latviešu strēlnieku uzbrukumu Vācijas armijas vienībām, kas notika īpaši skarbos un nelabvēlīgos ziemas apstākļos. Tas ir nebijis gadījums, kad vērienīga kaujas operācija tika uzsākta bez artilērijas atbalsta.

Mūsdienās muzejā var aplūkot kauju vietās atrastus priekšmetus. Iekštelpu ekspozīcija pieejama noteiktos laikos, savukārt brīvdabas fortifikāciju ekspozīcija – katru dienu. Apkārtnē izveidoti tūrisma maršruti un izziņas takas.

Hitlera vizīte Malnavā izvietotajā vācu armijas grupas “Ziemeļi” štābā un pretgaisa aizsardzības bunkurs tiek minēti kā saistītas lietas. Taču, izņemot atrašanās vietu – Malnavas muižu, citas saistības starp tiem nav.

Ļeņingradas virzienā uzbrūkošās vācu armijas grupas “Ziemeļi” štābs Malnavas muižā tika izvietots no 1941. gada 12. līdz 28. jūlijam. Izvēles iemesls bija praktisks – bijušās muižas ēkā izvietotā Malnavas lauksaimniecības skola bija ļoti moderni aprīkota: ar elektrisko apgaismojumu, centralizētu ūdensvadu, dušām un kanalizāciju. Grupas “Ziemeļi” štābs atradās vienā no muižas sānu korpusiem, savukārt pārējā ēkas daļā turpināja darboties lauksaimniecības skola.

Hitlera vizīte grupas “Ziemeļi” štābā Malnavā notika 1941. gada 21. jūlijā. Hitlers ar pavadoniem atlidoja divās Junkers tipa lidmašīnās, kuras pavadīja deviņi Messerschmitt iznīcinātāji. Vizīte ilga tikai dažas stundas un ir iemūžināta gan vācu frontes kinohronikā, gan arī Malnavas skolēnu atmiņās.

Aptuveni 70 metru attālumā no muižas ēkas esošais pretgaisa aizsardzības bunkurs tika uzcelts 1944. gada sākumā, kad kara otrajā pusē gaisa telpā sāka dominēt padomju aviācija. Tajā laikā vācu karaspēks atradās atkāpšanās procesā. 1944. gadā grupas “Ziemeļi” štābs Malnavā uzturējās no februāra līdz jūlija vidum.

116

Otrā pasaules kara bunkuri Malnavā un Hitlera vizīte vācu armijas grupas “Ziemeļi” štābā

Kļavu iela 17, Malnava,
Malnavas pag.,
Ludzas nov., Latvija
GPS: 56.77708, 27.72307

T. +371 28321856
tic@ludzasnovads.lv;
latgalessmakovka@gmail.com

Vesetas partizānu zemnīca un piemiņas vieta "Baltais krusts" atrodas Vesetas palienes purva teritorijā.

Pēc Otrā pasaules kara Vietālvā darbojās tā sauktā "Pārūpa grupa". Tās vadītājs Rihards Pārups (1914.-1946.) Otrā pasaules kara laikā bija vācu armijas 15. latviešu divīzijas seržants. Viņš piedalījās nacionālo partizānu operācijās Jēkabpils un Madonas apkārtnē. "Pārūpa grupa" savas neilgās pastāvēšanas laikā piedalījās vairāk nekā divdesmit bruņotās sadursmēs ar toreizējās Iekšlietu ministrijas vienībām.

Čekas pulkveža Kotova ziņojumā Rīgas priekšniecībai norādīts, ka grupas darbības rezultātā padomju varas darbība Jēkabpils un Madonas apriņķos bija paralizēta. Pārūpa vadītie nacionālie partizāni atrada un iznīcināja vairākus izsūtāmo sarakstus, tādējādi glābjot daudzu cilvēku dzīvības. Nespēdama iznīcināt nacionālo partizānu vienību atklātā cīņā, Drošības komitejas vadība iefiltrēja grupā četrus čekas specgrupas dalībniekus. 1946. gada 2. jūlijā nakts šie aģenti nošāva desmit vienības partizānus, tostarp arī Rihardu Pārupu.

Kritušo apbedīšanas vieta nav zināma, taču Rīgas Brāļu kapos ir uzstādīta piemiņas plāksne viņu piemiņai. Pie Vesetas partizānu zemnīcas atrodas piemiņas vieta "Baltais krusts" – 3 metrus augsts balts krusts ar plāksni, uz kuras raksturo 1946. gada 2. jūlijā kritušo partizānu vārdi.

118

Vesetas partizānu zemnīca un piemiņas vieta "Baltais krusts"

Vesetas palienes purvs, Vietālvā,
Aizkraukles nov., Latvija
GPS: 56.70279, 25.81259

T. +371 22000981
turisms@aizkraukle.lv
visitaizkraukle.lv/vietas-pastaigam/vesetas-palienes-purvs

142

121

Jelgavas Sv. Trīsvienības baznīcas tornis

Akadēmijas iela 1,
Jelgava, Latvija
GPS: 56.65243, 23.72888

T. +371 63005447
tic@tornis.jelgava.lv
visit.jelgava.lv/lv/sv-trisvienibas-tornis

Jelgavas Sv. Trīsvienības baznīcas tornis atrodas Jelgavas pilsētas centrā.

Torņa vēsture sniedzas vairāk nekā četrus gadsimtos, klūstot par nozīmīgu liecinieku gan pilsētas attīstībai, gan traģiskiem notikumiem. Baznīcu sāka celt 1574. gadā pēc Kurzemes un Zemgales hercoga Gotharda Ketlera pavēles, un tās tornis, kas tika pabeigts 1688. gadā meistara Martina Knoha vadībā, kļuva par vienu no ievērojamākajām pilsētas būvēm.

Otrā pasaules kara laikā Jelgava tika smagi nopostīta, un baznīca nodega 1944. gadā pēc PSRS aviācijas uzlidojuma. Pēc kara padomju varas iestādes baznīcas atāra daļu uzspīdzināja, bet mūrus nojauc. Vienīgi tornis tika saglabāts kā stratēģisks objekts, jo tas bija augstākais punkts pilsētā. Kara laikā un pēc tā tornis tika izmantots militārām vajadzībām. No torņa novēroja pretinieku pozīcijas un kontrolēja apkārtni.

Pēckara gados tornis kalpoja arī kā stratēģisks punkts pretošanās kustības aktivitātēm. Tas kļuva par slepenu tikšanās vietu un bāzi informācijas nodošanai, kas bija būtiska cīņā pret padomju režimu. Tornis, saglabājot savu vēsturisko nozīmīgumu, mūsdienās atdzimis kā kultūras un izziņas centrs.

Ģ. Eliasa Jelgavas vēstures un mākslas muzejs atrodas ēkā, kuras nosaukums ir Academia Petrina (Pēteru akadēmija). Tā celta 1775. g. kā pirmā augstskola Latvijas teritorijā un ir viena no retajām sabiedriskajām celtnēm, kas Jelgavā saglabājusies un atjaunota pēc Otrā pasaules kara. 1944. g. vasarā Jelgava zaudēja gandrīz visu – lielu daļu iedzīvotāju un vēsturisko apbūvi, kas pēc Otrā pasaules kara tikpat kā netika atjaunota. Pašreizējā muzeja priekštecis – Kurzemes Provinces muzejs – dibināts 1818. g. Tas bija otrs vecākais muzejs Latvijā un pirmais ārpus Rīgas. Ēkā Academia Petrina muzejs atrodas kopš 1952. g. Mūsdienās muzejā aplūkojamas pastāvīgās ekspozīcijas par izcilo latviešu mākslinieku Ģedertu Eliasu (1887–1975), aizvēsturi un viduslaikiem Zemgalē, Jelgavu Kurzemes un Zemgales hercogistes periodā (1561–1795), Kurzemes guberņas (1795–1918) un neatkarīgajā Latvijas valstī (1918–1940).

Muzeja ekspozīcijā "Zem svešām varām dzīve turpinās" skatāma dzīve Latvijā vācu un padomju okupācijas laikā. Muzeja piedāvātā virtuālā ekspozīcija "Kari un karavīrs cauri Jelgavas laiku lokiem" ir ieskats dažādajos karos, kas skāruši Jelgavu, tostarp Pirmā un Otrā pasaules kara vēstures notikumiem.

122

Ģ. Eliasa Jelgavas vēstures un mākslas muzejs

Akadēmijas iela 10,
Jelgava, Latvija
GPS: 56.64989, 23.72876

T. +371 63023383
muzejs@muzejs.jelgava.lv
jvmm.lv/jvmm

43

Piemineklis Jelgavas atbrīvotājiem "Lāčplēsis" atrodas Jelgavā, Stacijas parkā, prefē Dzelzceļa stacijas ēkai. Tas atklāts 1932. gada 22. jūnijā, piedaloties Valsts prezidents A. Kviesim un ir celts par godu Jelgavas atbrīvošanai 1919. gada 21. novembrī, Latvijas Neatkarības kara laikā.

1940. gadā, pirmajā padomju okupācijas periodā, pieminekli pārmaiņas neskāra. 1941. gadā, kad padomju okupantus nomainīja vācu okupācijas spēki, vācu okupācijas pārvaldes vadītājam fon Mēdemam, kas bija atgriezies Jelgavā (viņa senči bija Jelgavas pils sākotnējie cēlāji), pieminekļa nepārprotamā simbolika nepatika. 1942. gada 31. oktobrī vācu okupācijas varas iestādes deva rīkojumu pieminekļa autoram Kārlim Jansonam nokalt vācu bruņinieka tēlu.

1950. gadā padomju okupācijas varas iestādes pavēlēja pieminekli iznīcināt. Ar traktora palīdzību Lāčplēsi nogāza no pjedestāla, sadauzīja un mēģināja pilnīgi iznīcināt akmeņu drupinātājā. Tomēr Lāčplēsis izrādījās tik ciets, ka drupinātājs salūza. Pieminekļa nesadrupināto vidusdaļu slepus ieraka zemē bērnu dārzā teritorijā.

1988. gadā pieminekļa fragments tika atrasts un šobrīd atrodas pie Ģederta Eliasa Jelgavas Vēstures un mākslas muzeja. Pieminekli atjaunoja un atklāja 1992. gada 21. novembrī. Tā autors ir tēlnieks Andrejs Jansons, kurš atjaunoja sava tēva K. Jansona veidoto pieminekli.

123

Piemineklis Jelgavas atbrīvotājiem "Lāčplēsis"

Stacijas parks, Jelgava, Latvija
GPS: 56.64139, 23.73103

tic@tornis.jelgava.lv

visit.jelgava.lv/lv/piedzivot/kultura-un-tradicijas/
vestures-pieminekli-un-pieminas-vietas/item/96-
piemineklis-jelgavas-atbrivotajiem-lacplesis

43

124

Sibīrijas mātēm veltīta piemiņas vieta "Likteņdārzā"

Draugu aleja, Kokneses pag.,
Aizkraukles nov., Latvija
GPS: 56.63447, 25.43776

T. +37125495544; info@koknesesfonds.lv
likteendarzs@koknesesfonds.lv
likteendarzs.lv/apmeklet/objekti/pieminas-
vietas/

103

Likteņdārzā atrodas uz salas Daugavā, netālu no Kokneses pilsdrupām. Tas veidots kā ainavu arhitektūras ansamblis un ir veltīts Latvijas iedzīvotāju piemiņai, ko Latvija zaudēja 20. gadsimtā, — to, kas krituši karos, represēti, bijuši spiesti doties trimdā vai citādi cietuši savu politisko uzskatu dēļ. Līdzīgi kā Brīvības piemineklis Rīgā, arī Likteņdārzā veidots, pateicoties ziedojumiem.

Sadarbībā ar Latvijas Politiski represēto apvienību virtuālā Klusuma nama centrā izveidots piemiņas ansamblis uz Sibīriju izsūtītajām sievietēm - Sibīrijas bērnu mātēm. Par viņu pašizliedzību un lielo upurēšanos atgādina divi laukakmeņi, kuros iegravēti vārdi "Māt, tu man dāvāji dzīvību divreiz. Kad piedzimu un kad nenomiru badā. Sibīrijas bērns."

Likteņdārza teritorijā saglabājušies Pirmā pasaules kara ierakumi. Tajos latviešu strēlniekiem izveidota piemiņas vieta, ko atklāja strēlnieku pulku dibināšanas 100. gadadienā. Vietas kompozīciju veido divas daļas: Latvijas laukakmeņu grupa simbolizē mājās palikušos, bet laukakmeņu rinda, kas izvietota Pirmā pasaules kara ierakumos – latviešu strēlniekus. Akmeņus izvēlējies un mākslinieciski izkārtojis tēlnieks Ojārs Feldbergs.

Latvijas armijas izveidei veltītā ekspozīcija atrodas Pļaviņās. Ēkai, kurā izvietota ekspozīcija, ir sena vēsture. Līdz ar Stukmaņu (tagad Pļaviņu) dzelzceļa stacijas izveidi, apkārtnē sāka būvēt mājas, un viena no tām, celta 1900. gadā, bija tirgotāja Hugo Apeltotfa nams. Ēka būvēta kā tirgotāju nams, taču vēlāk tā kļuva par vietu, kur dzīma Latvijas armija.

1919. gada jūlijā, Neatkarības kara laikā, ēkā tika izvietots Latvijas Austrumu frontes štābs. 1934. gada 17. jūnijā, par godu šim notikumam, pie ēkas tika atklāta piemiņas plāksne ar uzrakstu: "Šai namā 1919. gadā atradās Austrumu frontes pavēlnieka štābs un šeit ģenerālis Jānis Balodis uzņēma Latvijas nacionālās armijas virspavēlniecību." Plāksne tika atjaunota 1990. gada 16. jūnijā. 2019. gada 10. jūnijā pie kādreizējās štāba ēkas tika uzstādīta piemiņas stēla, kas veltīta Pļaviņu novadā dzimušajiem Lāčplēša Kara ordeņa kavalieriem.

Ekspozīcijā izvietoti informatīvi stendi ar vēsturiskām fotogrāfijām, kartēm, un informāciju par Latvijas Austrumu frontes štāba izveidošanu.

125

Ekspozīcija "Latvijas armija Pļaviņās 20. gadsimtā"

Odzienas iela 2A, Pļaviņas,
Aizkraukles nov., Latvija
GPS: 56.61746, 25.72064

T. +371 28442692

turisms@aizkraukle.lv
visitaizkraukle.lv/militarais_mantojums/
ekspozicija-latvijas-armija-plavinas-20-gadsimta

120

Svinot Latvijas simtgadi, 2018. gada novembrī Aizkraukles pagasta kultūras namā atklāta Aizkraukles Vēstures un mākslas muzeja ekspozīcija "Padomju gadi" – plašākā 20. gadsimta 1950.-1980. gadu kultūrvēsturiskajam mantojumam veltītā ekspozīcija Baltijā. Ekspozīcija ir izvietota trīs stāvos, 1060 m² platībā. Tā ataino padomju cilvēka dzīvi tās daudzpusībā: sadzīvi, darbu un atpūtu, izglītību un kultūru. Pirmajā stāvā eksponētas padomju laika automašīnas. Atsevišķi iekārtota bibliotēka – Sarkanais stūritis. Plaša ekspozīcija aicina iepazīt sadzīvi un dzīvokļa interjeru padomju laikā – mēbeles un sadzīves priekšmetus, traukus, tekstila izstrādājumus un elektroierīces.

Citas ekspozīcijas telpas veltītas emigrācijai, padomju gadu represijām, sadzīvei, medicīnai, valsts struktūrām, tūrismam un sportam, bērnībai un izglītībai. Starp dažādiem eksponātiem aplūkojama arī PSRS militārā atribūtika un formas tērpi.

126

Aizkraukles Vēstures un mākslas muzeja ekspozīcija "Padomju gadi" ●

Kalna iela 20, Aizkraukles pag., Aizkraukles nov., Latvija
GPS: 56.61500, 25.22470

T. +371 65123351
aizkrauklesmuzejs@inbox.lv
www.aizkrauklesmuzejs.lv/padomju-gadi/

128

Līdumnieku vēstures liecību krātuve ●●

Tautas iela 2, Līdumnieki, Līdumnieku pag., Ludzas nov., Latvija
GPS: 56.59363, 27.99014

T. +371 22009819
latgale.travel/listing/biedriba-darba-un-kulturas-centrs-lidumnieki/

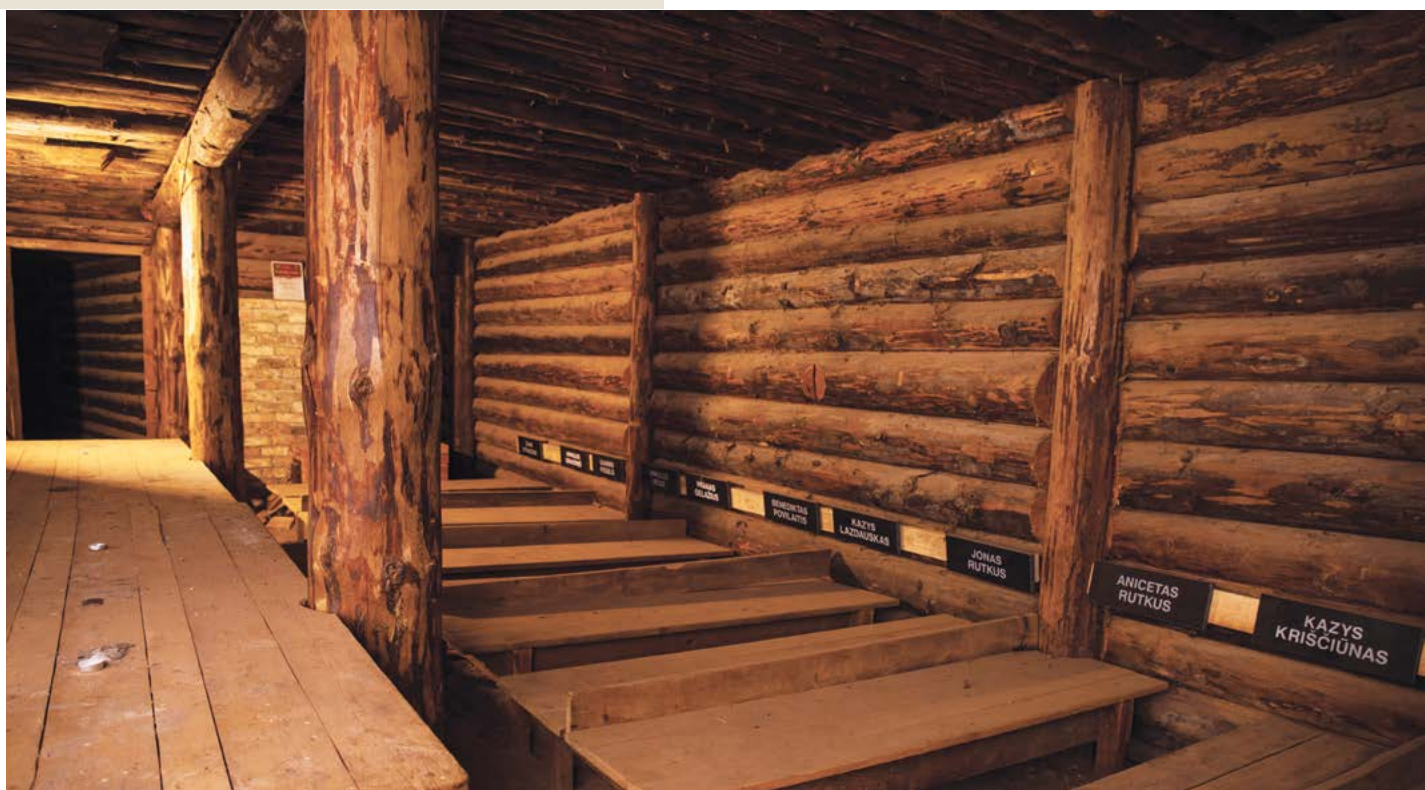
Līdumnieku kara ekspozīcija, jeb Līdumnieku novada vēstures liecību krātuve, atrodas Līdumnieku pagasta Līdumnieku (Zabalotjes/Aizpūres) ciema centrā, bijušajā kolhoza padomes ēkā, Zabalotjes muižas parkā.

Ekspozīcija tapusi, pateicoties vietējiem ciema entuziasmiem – patriotiem, kuri vēsturiskajā ēkā izvietojusi savas personīgās kolekcijas un vietējo iedzīvotāju dāvētās relikvijas.

Ekspozīcija sastāv no trim daļām. Tās lielākā daļa un centrālā telpa ir veltīta Otrajam pasaules karam. Tajā var apskatīt tanku, lielgabalu, lidmašīnu detaļas, dažādu armiju karavīru ekipējumu un ieroču maketus, kā arī karavīru sadzīves un karošanai nepieciešamos priekšmetus: blaškes, katliņus, ķiveres, formastērpus, zīmotnes, munīcijas kastes un mīnu maketus.

Otrajā ekspozīcijas daļā iespējams aplūkot liecības, kas datētas līdz 1941. gadam. Šeit izstādīti Ludzas apriņķa cilvēku sadzīves priekšmeti, dažādi oriģināli dokumenti, mācību grāmatas, burtnīcas, vēstules, laikraksti, žurnāli un tamlīdzīgi materiāli.

Trešā ekspozīcijas daļa sniedz ieskatu "Līdumnieku" kolhoza dzīvē, mērķos un darbībā.

Iecavas parkā, Iecavas upes senlejas krastā, atrodas Pēterā Bandera 1936. gadā akmenī kaltais Iecavas Brīvības piemineklis.

Pieminekļa idejas virzītājs bija Iecavas-Lambārtes draudzes mācītājs un Brīvības cīņu dalībnieks Jānis Lūsis. Piemineklis ir veltīts 4. Valmieras kājnieku pulka karavīriem, kuri krituši Iecavas apkārtnē, un Latvijas karavīriem, kas zaudēja dzīvību Brīvības cīņās. Padomju okupācijas laikā piemineklis tika saspridzināts, tomēr tas netika iznīcināts un tika atjaunots 1988. gadā. 2018. gadā piemineklis tika iekļauts Valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu sarakstā.

2018. gada 11. novembrī Iecavas parkā tika atklāta piemiņas plāksne pieciem Lāčplēša Kara ordeņa kavalieriem, kuri dzimuši kādreizējā Iecavas novadā. Piemiņai tika godināti ģenerālis Verners Tepfers, pulkvežleitnants Jēkabs Jurševskis, kapteinis Nikolajs Plavnieks un Herberts Tepfers, kā arī kaprālis Jēkabs Klausis. Granīta stēla tika izveidota Latvijas valsts simtgadei veltītā projekta "Atceres Lāčplēšus" ietvaros, lai godinātu Latvijas Brīvības cīņās kritušos karavīrus.

129

Iecavas Brīvības piemineklis

Iecavas parks, Iecava,
Bauskas nov., Latvija
GPS: 56.59318, 24.19989,

T. +371 27746484
tic@bauskasnovads.lv
visit.bauska.lv/lv/objekti/redzet-darit/apskates-
vietas/vieta/brivibas-piemineklis-iecava/

130

Piemineklis Jelgavas aizstāvjiem

Vilces iela 6, Svēte, Svētes pag.,
Jelgavas nov., Latvija
GPS: 56.59230, 23.67837

tic@tornis.jelgava.lv
visit.jelgava.lv/lv/piedzivot/kultura-un-tradicijas/
vestures-pieminekli-un-pieminas-vietas/
item/162-piemineklis-jelgavas-atbrivotajiem

Bunkurs atrodas Zebrenes pagastā, Īles mežniecībā, nogriežoties no ceļa P104 Biksti-Auce.

Īles nacionālo partizānu "Kārļa Kraujas grupa" izveidojās 1947. gadā. Par grupas komandieri tika iecelts V. Ž. Brizga (segvārds K. Krauja). 1948. gada oktobrī "Kraujas" grupa apvienojās ar lietuviešu nacionālo partizānu grupu. "Kraujas" grupa darbojās Jelgavas apriņķa apkārtnē, un tās sastāvā bija 27 nacionālie partizāni.

1948. gada oktobrī Jelgavas apriņķa Lielaucē pagastā, netālu no Īles mežniecības, 300 metrus uz ziemeļiem no "Priekšdaišu" mājām, "Kraujas" grupa izbūvēja pazemes bunkuru. Tā kopgarums ar kaujas ejām bija 45 metri. Ap bunkuru tika izvietotas 70 tālvaldības mīnas. Bunkurā bija ierīkota krāsns, aka, tualete un noliktava.

1949. gada 17. martā 24 partizāni, kas tobrīd atradās bunkurā, izcīnīja savu pēdējo kauju pret 760 vīru lielo VDM jeb čekas karaspēku. Pēc cīņas tika apcietināti 9 grupas biedri, bet 15 krita kaujā, no tiem astoņi latvieši un septiņi lietuvieši. 1992. gadā zemessargi kopā ar Daugavas Vanagiem atraka saspridzināto bunkuru. Pie tā tika uzstādīts Baltais krusts, piemiņas akmens un granīta stēla.

Bunkura iekšpusē redzama krāsniņa, galds, šauras lāviņas, uz kurām gulējuši partizāni. Pie bunkura ir izvietoti informācijas stendi, piemiņas akmeņi ar partizānu vārdiem.

132

Īles nacionālo partizānu bunkurs

Zebrenes pag.,
Dobeles nov., Latvija
GPS: 56.57885, 22.92473

T. +371 28675118
turisms@dobeleva.lv
visitdobeleva.lv/pieminekli-pieminas-vietas/iles-
nacionalo-partizanu-bunkurs-un-pieminas-vieta

Privātkolekcija "Dzimtas klēts" atrodas ģimenes īpašumā "Ābeļu Putniņi". Tā izveidota 2007. gadā un atklāj vienas dzimtas vēsturi caur stāstiem, priekšmetiem un rekonstruētā blindāžā.

Apmeklētājiem tiek piedāvāts ieskats Pirmā pasaules kara, Latvijas armijas, Otrā pasaules kara, Brāļu kapu Rīgā un Ziemassvētku kauju vēsturē. Vecajā klēfī apskatāmi izšūti galdauti, pašdarināti tautastērpi, trauku skapis, slēpes un barona Korfa dāvināts ratu ritenis. 2011. gadā tika uzsākta atjaunotās, no bērza koka celtās blindāžas iekārtošana. Tajā apskatāma krāsns, guļamvieta, stendos izvietoti priekšmeti, kas saistīti ar Pirmo pasaules karu – trauku lauskas, fotogrāfijas un sarūsējušas ieroču detaļas.

Ekspozīcija ļauj apmeklētājiem iejusties Aleksandra Grīna romānā "Dvēseļu putenis" aprakstītajās Pirmā pasaules kara ainās. Īpaša uzmanība tiek pievērsta Vidzemes 4. strēlnieku pulkam un Ziemassvētku kaujām. Pieminēti karavīri: Roberts Šoks, kurš apglabāts Brāļu kapos, kā arī rakstnieki Aleksandrs Grīns, Jānis Akurāters, komponists Arvīds Žilinskis un citi.

Ekspozīcijas teritorijā redzamas bumbu bedres no Pirmā pasaules kara un avots, no kura karavīri ņēma dzeramo ūdeni. Ekskursijas ilgums ir 1,5–2 stundas, un tās pieejamas latviešu un krievu valodā.

139

Privātkolekcija "Dzimtas klēts"

Ābeļu Putniņi, Sēlpils pag.,
Jēkabpils nov., Latvija
GPS: 56.54311, 25.68110

T. + 371 27879107
abpabp@inbox.lv
visit.jekabpils.lv/lv/objekti/privatkolekcija-dzimtas-klēts-/

135

140

Ančupānu memoriāls Otrā pasaules kara upuru piemiņai

Vērēmu pag., Rēzeknes nov.,
Latvija
GPS: 56.53963, 27.31211

T. +371 26337449, +371 28686863
tic@rezeknesnovads.lv
rezeknesnovads.lv/viesiem/kulturvesturiskie-pieminekli-un-pieminas-vietas/ancupanu-memoriāls-ii-pasaules-kara-upuru-pieminai/

250

Memoriāls atrodas Ančupānos, Rēzeknes apkaimē. Tas izveidots, lai pieminētu Audriņu traģēdiju – nacistiskās vācu okupācijas laikā īstenoto civiliedzīvotāju iznīcināšanas akciju, kas notika 1942. gadā Rēzeknes apriņķa Makašānu pagasta Audriņu ciemā.

Kopš 1941. gada rudens Audriņos slēpās vairāki izbēguši Sarkanās armijas karagūstekņi. 1941. gada 18. decembrī viņu atrašanās vieta tika atklāta, un apšaudēs krita četri palīgpolīcijas darbinieki. 24. decembrī tika apcietināti un Rēzeknes cietumā ieslodzīti 203 Audriņu iedzīvotāji. Lielāko daļu apcietināto 1942. gada 3. janvārī nošāva pie Ančupānu kalniem, aptuveni 5 km no Rēzeknes, bet 4. janvārī Rēzeknes tirgus laukumā publiski nošāva 30 Audriņu ciemā arestētos vīriešus, pats ciems tika nodedzināts. Memoriāls atklāts 1974. gada 27. jūlijā. Tā autors ir ainavu arhitekts Alfons Kiškis (1910–1994). Mūžzaļās egles ceļa labajā pusē simbolizē cilvēkus, kuri nostādīti rindā uz nošaušanu, savukārt akmens siena ceļa pretējā pusē attēlo šāvējus. Zemākajā daļā – Ciešanu ielejā – gar nošauto cilvēku masu kapiem ved laukakmeņiem klāts ceļš, kas beidzas pie betona sienas ar uzrakstu: "Viņi mira, lai dzīvotu tu." Tālāk seko kāpnes uz Dzīvības laukumu, kura centrālās skulptūras "Māte ābele" autore ir tēlniece Rasa Kalniņa-Grīnberga (1936).

Piemineklis Oskara Kalpaka bataljona pirmajai kaujai atrodas pie Lielaucē luterāņu baznīcas drupām. Tas uzstādīts Kalpaka bataljona kaujas vietā, kas notika naktī no 1919. gada 15. uz 16. janvāri. Kaujā Kalpaka bataljona divas rotas atsita vesela lielinieku bataljona un jātnieku eskadrona uzbrukumu. Tā bija pirmā nozīmīgā Kalpaka bataljona kauja. Tā kā Landesvērs zaudēja kaujā Aucē, tika nolemts atkāpties un fronti noturēt pie dabiska šķēršļa – Ventas upes.

Piemineklis tika atklāts 1934. gada 19. augustā, klātesot bijušajam kalpakietim, zemkopības ministram J. Kauliņam. Pieminekļa projekta autors ir arhitekts P. Dreimanis, bet to izgatavoja J. Sierīnš. Piemineklis veidots no pelēkā granīta blokiem, priekšpusē iemontēta melna granīta plāksne ar tekstu: "Še notika pulkveža Kalpaka bataljona kauja 1919. g. naktī no 15. uz 16. janvāri." Kaujā krita četri karavīri.

Piemineklis tika iznīcināts 1950. gadu sākumā, un plāksne tika sadauzīta. Tas tika atjaunots 1991. gadā, izmantojot oriģinālo plāksni, kas gan bija pāršķelta divās daļās. Atjaunotajā pieminēklī plāksne vairs nav vērsta pret baznīcu, bet pret Lielaucē centru.

141

Oskara Kalpaka bataljona pirmajai kaujai veltīts pieminēklis Lielaucē

Lielaucē, Lielaucē pag.,
Dobeles nov., Latvija
GPS: 56.51386, 22.87586

T. +371 27823375
turisms@dobe.lv
visitdobe.lv/pieminekli-pieminas-vietas/oskara-kalpaka-bataljona-pirmajai-kaujai-veltits-piemineklis

106

Jēkabpils vēstures muzejs atrodas Krustpils pilī, Jēkabpils pilī.

1921. gada novembrī Krustpils pils tika nodota Latvijas Aizsardzības ministrijai, un tur izvietojās Latgales Artilērijas pulks. Krustpiliēšu dzīvē Artilērijas pulks ieņēma nozīmīgu vietu, īpaši ar kultūras un mūzikas dzīves aktivitātēm, jo pulkā darbojās orķestris, vīru koris, operetes trupa, simfoniskais orķestris un instruktoru dubultkvartets. Latgales Artilērijas pulks Krustpils pilī bija izvietojies līdz Otrajam pasaules karam. Otrā pasaules kara laikā pilī atradās vācu lazarete, bet pēc 1944. gada augusta – sarkanarmijas kara hospitālis. Pēc kara Krustpils pilī ar pieguļošajām muižas ēkām aizņēma Padomju armijas noliktavas.

Mūsdienās Krustpils pilī atrodas Jēkabpils vēstures muzejs, kur apskatāma ekspozīcija "Cīņas par brīvību 20. gadsimtā". Te, sēžot klubkrēslā, ir iespēja klausīties jēkabpiliēša Ilmāra Knaģa grāmatas "Bij tādi laiki" fragmentus. Uz vienas no telpas sienām bezkaislīgi, kā titri pēc kinofilmās, slīd uz Sibīriju izvesto pilsētnieku saraksts. Turpat pagājušā gadsimta televizorā var noskatīties amatieru video par Ļeņina pieminekļa demontēšanu Jēkabpilī. Apmeklētājos interesi izraisa ne tikai saturs, bet arī tehniskās iespējas – kā šo filmu iespējams parādīt pagājušā gadsimta televizorā.

142

Jēkabpils Vēstures muzejs

Rīgas iela 216B,
Jēkabpils, Latvija
GPS: 56.51127, 25.85900

T. +371 27008136
info@jekabpilsmuzejs.lv
www.jekabpilsmuzejs.lv/lv/galerija/jekabpils-
pilsētas-vestures-ekspozicija-krustpils-pili/

143

Latgales Kultūrvēstures muzejs

Atbrīvošanas Aleja 102,
Rēzekne, Latvija
GPS: 56.50781, 27.33276

T. +371 64622464
muzejs@rezekne.lv
latgale.travel/listing/latgales-kulturvatures-
muzejs/

Latgales Kultūrvēstures muzejā Rēzeknē apskatāmas trīs pastāvīgās ekspozīcijas. Viena no tām – "Rēzekne laikmetu griežos" – stāsta par pilsētas vēsturi septiņu gadsimtu garumā. Nozīmīga daļa ir veltīta tieši 20. gadsimta notikumiem, kariem un laikmetu maiņām: Pirmajam pasaules karam, Neatkarības karam, Otrajam pasaules karam, Rēzeknes sagraušanai 1944. gadā padomju bumbvedēju uzlidojumā, kā arī karagūstekņu nometnei "Stalag 347". Ekspozīcijā ir fotostends par Rēzeknes karavīru likteņiem kara laikā.

Savukārt Latvijas brīvvalsts laikā Rēzeknē dislocētā Latvijas armijas 9. Rēzeknes kājnieku pulka karavīri bija neatņemama pilsētas sabiedriskās dzīves un sporta notikumu sastāvdaļa, it īpaši 11. un 18. novembra svinībās.

Piemineklis "Vienoti Latvijai", tautā saukts "Latgales Māra", atrodas Rēzeknē. Tā centrālais sievītes tēls ar krustu rokā simbolizē 1920. gadā no lielinieku varas atbrīvoto Latgali un tās kristīgās civilizācijas garu.

Pieminekļa celšanu iniciēja Latgales sabiedriskie darbinieki 20. gs. 20-tajos gados. Pamatakmens tika ielikts un iesvētīts 1930. gada 8. jūnijā. 1934. gada jūnijā tika izsludināts pieminekļa konkurss, kurā uzvarēja Kārļa Jansona projekts. Pieminekli atklāja 1939. gada 8. septembrī, un iesvētīšanas dievkalpojumu vadīja bīskaps Jāzeps Rancāns. Pēc padomju okupācijas 1940. gada novembrī piemineklis tika nogāzts. Bronzas skulptūras nespēja iznīcināt un vācu okupācijas laikā 1943. gada 22. augustā pieminekli atjaunoja. Atgriežoties padomju okupācijai, piemineklim sākotnēji tika nozāģēts krusts, bet 1950. gadā to pilnībā iznīcināja. Padomju okupācijas laikā tā vietā tika uzcelts Ļeņina piemineklis, kuru novāca tūlīt pēc Latvijas neatkarības atjaunošanas 1991. gadā.

Atmodas laikā 1989. gadā radās ideja par vēsturiskā pieminekļa "Vienoti Latvijai" atjaunošanu. Pieminekli pēc tēva materiāliem un fotogrāfijām no jauna darināja Kārļa Jansona dēls, tēlnieks Andrejs Jansons, sadarbībā ar Intu Folkmani. Atjaunoto pieminekli atklāja 1992. gada 13. augustā, Pirmā pasaules latgaliešu saietā laikā.

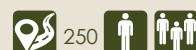

144

Piemineklis "Vienoti Latvijai" jeb Latgales Māra

Atbrīvošanas Aleja 93,
Rēzekne, Latvija
GPS: 56.50665, 27.33079

T. +371 26332249
tic@rezekne.lv
latgale.travel/listing/piemineklis-vienoti-latvijai/

Brīvvalsts dārgumu nams atrodas blakus Rēzeknes pilsdrubām.

Unikālajā ekspozīcijā ir iekļauti vairāki simti dažādu vēstures liecību no Latvijas un ārzemju privātkolekcijām, kas aptver laika posmu no 1918. gada līdz 1940. gadam, atklājot Latgales un Rēzeknes vēstures lappuses. Tā iepazīstina ar Latvijas pirmās brīvvalsts militāro un civilo apbalvojumu vēsturi, kā arī dažādām organizācijām, kas saistītas ar valsts un pilsonisko organizāciju darbību laika periodā no Latvijas Neatkarības kara līdz Otrajam pasaules karam.

Šeit apskatāmā Latvijas brīvvalsts militāro un civilo apbalvojumu un atšķirības zīmju kolekcija ir plašākā Latvijā.

Otrajā stāvā atrodas mainīgo izstāžu zāle, kur vismaz reizi gadā tiek izvietota jauna izstāde. Līdz šim apmeklētājiem bijusi iespēja apskatīt unikālu porcelāna priekšmetu kolekciju, greznus pulksteņus no Francijas un gleznas, kuru autori atspoguļojuši dažādas Latgales ainavas.

145

Brīvvalsts dārgumu nams

Krasta iela 35,
Rēzekne, Latvija
GPS: 56.50213, 27.33374

T. +371 25575555
bdnrezekne@gmail.com
latgale.travel/listing/brivvalsts-dargumu-nams/

250

LV

RU

EN

146

Robežsardzes muzejs

Zavoloko iela 8,
Rēzekne, Latvija
GPS: 56.48691, 27.34133

T. +371 64603679
vrk@rs.gov.lv
latgale.travel/listing/valsts-robez-sardzes-koledza/

250

LV

RU

EN

Muzejs atrodas Latvijas valsts robežsardzes koledžas telpās Rēzeknē.

Muzejā iekārtota Robežsardzes vēstures izpētes nodaļas ekspozīcija, kas atspoguļo Latvijas robežsardzes hronoloģisku attīstību no 1919. gada līdz mūsdienām. Savāktie priekšmeti un fotogrāfijas stāsta par Latvijas robežsargu dienesta gaitām un sadzīvi laika posmā no 1919. līdz 1940. gadam, un arī par traģisko robežsargu likteni pēc valsts okupācijas 1940. gadā. Toreiz gan robežsargi, gan viņu tuvinieki kļuva par vieniem no pirmajiem represētajiem. Muzejā ir apskatāmas liecības par atjaunotās robežsardzes dienesta gaitām pēc Latvijas neatkarības atjaunošanas – formas tērpi, ekipējums, apbalvojumi un atšķirības zīmes, kuras arī mūsdienās ir piedzīvojušas nepārtrauktu attīstību un mainījās.

Neatņemama ekskursijas sastāvdaļa ir Kinoloģijas centra apmeklējums, kur klātienē var vērot dienesta suņu paraugdemonstrējumus.

Apmeklējums iepriekš jāpiesaka.

Memoriāls atrodas pilsētas centrā, netālu no Bauskas novada Tūrisma informācijas centra un Rātslaukuma.

Tas izveidots, pateicoties Bauskas ebreju pēcteču Izraēlā, ASV un Lielbritānijā iniciatīvai un ziedojumiem, kā arī Bauskas novada domes un Latvijas Ebreju draudžu un kopienu atbalstam.

Memoriālu projektējis tēlnieks Ģirts Burvis. Tas veidots kādreizējās Bauskas Lielās sinagogas izmēros, un akmeņi tēli simbolizē ebrejus, kas iznāc no dievnama pēc dievkalpojuma. Memoriāla centrā atrodas simboliska bima – paugstināta platforma vai galds, kas atrodas sinagogā un tiek izmantots ebreju reliģiskajos rituālos. Uz tās rakstīts:

„Veltījums Bauskas ebrejiem, kas gadsimtiem dzīvoja šeit un cēla šo pilsētu, un kurus 1941. gadā nogalināja nacisti un viņu vietējie palīgi. Godinot ebreju tautas piemiņu – Bauskas ebreju pēcteči un baušļenieki.”

1935. gadā Bauskā dzīvoja gandrīz 800 ebreji. Pēc nacistu okupācijas 1941. gada jūlijā daudzi ebreji tika apcietināti un izvesti, bet aptuveni 700 nošauti. Bauskas Lielā sinagoga tika sagrauta Otrā pasaules kara laikā.

147

Piemiņas memoriāls "Sinagogas dārzs"

Rīgas iela 35, Bauska,
Bauskas nov., Latvija
GPS: 56.41088, 24.18626

T. +371 27746484
tic@bauskasnovads.lv
www.visit.bauska.lv/lv/objekti/redzet-darit/
apskates-vietas/vieta/vides-objekts-sinagogas-darzs-/

67

LV

EN

Muzejs atrodas Elejā, bijušajā dzelzceļa stacijas ēkā. Elejas kara muzeju izveidojusi biedrība "Zemgales strēlnieks". Biedrības pārstāvji aktīvi nodarbojas ar sabiedrības izglītošanu, izmantojot ekspozīcijas, izstādes un izglītojošas programmas.

Muzeja ekspozīcija galvenokārt veltīta Otrajam pasaules karam. Tajā apskatāmi formas tērpi, ekipējums, bruņojums un tā laika fotogrāfijas. Muzejā ir iespējams nofotografēties dažādu vēstures posmu un armiju militārajās formās. Nelielajā divstāvu ēkā izvietoti vairāki simti militārā mantojuma eksponātu. Papildus izstādīti eksponāti, kas saistīti ar Elejas pilsētu un novadu, tā vēsturi un ievērojamām personām.

148

Elejas kara muzejs

Dzelzceļa ēka, Elejas pag.,
Jelgavas nov., Latvija
GPS: 56.40895, 23.67782

T. +371 26864722
eduards117@inbox.lv
visit.jelgava.lv/lv/piedzivot/kultura-un-tradicijas/muzeji-un-ekspozicijas/item/5344-jaunums-vesturiskais-elejas-kara-muzejs

149

Bauskas Brīvības piemineklis

Brīvības bulvāris,
Bauska, Latvija
GPS: 56.40441, 24.17872

T. +371 27746484
tic@bauskasnovads.lv
visit.bauska.lv/lv/objekti/bauskas-brivibas-piemineklis/

Piemineklis atrodas netālu no Bauskas pils, Mēmeles upes krastā. Tas veltīts visu Latvijas brīvības cīņās kritušo kareivju piemiņai un ir celts par Bauskas iedzīvotāju un organizāciju ziedojumiem.

Uz pieminekļa ir uzraksts: "Par Latvijas brīvību kritušiem 1915–1920", Tajā iegravētas dzejnieka Viļa Plūdoņa rindas: "Tik tas ir liels, kas spēj priekš citiem mirt. Kam ausis dzirdēt, tas lai dzird!"

Piemineklis tika atklāts 1929. gadā, ar dievkalpojumu Bauskas Sv. Gara baznīcā, Valsts prezidenta Gustava Zemgala uzrunu, aizsargu, skolēnu un citu organizāciju parādi.

Viesītes Brīvības piemineklis ir brīvības, neatkarības un piemiņas simbols, veltīts 1919. gada Viesītes aizstāvju cīņai pret bermontiešiem. 1919. gada 14. oktobrī Trešā Jelgavas kājnieku pulka kareivji kopā ar Viesītes-Saukas-Vārenbrokas aizsargu nodaļu pie Viesītes Vales kalniņa apturēja bermontiešu uzbrukumu. Šīs uzvaras rezultātā tika apturēta bermontiešu vienību virzīšanās Augškurzemē un Latgales virzienā. Viesītes Brīvības piemineklis attēlo brīvības cīnītāju, kurš sveic sauli ar Latvijas karogu rokās. Uz pieminekļa iegravēti vārdi "Brīvība – tautas dzīvība". Pieminekļa meta autors ir tēlnieks Voldemārs Jākobsons, un to somu granītā izkalis akmeņkalis Voldemārs Treijs. Piemineklis tika atklāts 1935. gada 11. augustā. Katru gadu Lāčplēša dienā Viesītē notiek lāpu gājiens uz Brīvības pieminekli, godinot Latvijas brīvības cīnītājus, kuri atdevuši savu dzīvību un krituši par tēvzemi.

151

Viesītes Brīvības piemineklis

Brīvības iela 31-29, Viesīte,
Jēkabpils nov., Latvija
GPS: 56.34650, 25.54869

tic@jekabpils.lv
visit.jekabpils.lv/lv/objekti/iepazisti/apskates-vietas/vieta/-viesites-brivibas-piemineklis/

Viesītes muzejā ietilpst vairākas daļas: Sēlijas māja (Sēlijas kultūrvēstures ekspozīcija) un Tūrisma informācijas punkts (iekārtots kādreizējā dzelzceļa kantora ēkā), bijuši Viesītes depo lokomotīvu remontdarbnīca, Amatniecības centrs un Sēlijas šaursliežu dzelzceļa vēstures ekspozīcija (izvietota dzelzceļa vagonu remontdarbnīcā). Atpazīstamākā Viesītes muzeja daļa ir Mazā Bānīša parks, kas atrodas kādreizējā Viesītes depo teritorijā.

Šaursliežu dzelzceļu, sākotnēji paredzētu militāro kravu transportēšanai, vācu karaspēks uzbūvēja 1915.–1916. gadā, bet pēc Pirmā pasaules kara tas tika pielāgots pasažieru pārvadāšanai. Muzejā apskatāma 1918. gadā firmā Schwarzkopff ražota tvaika lokomotīve, kā arī 1916. gadā izgatavots dienesta vagona, kravas vagona, platforma kokmateriālu pārvadāšanai, trullītis, drežina un ekspozīcija par Sēlijas dzelzceļu. Muzeja pārziņā ir arī septiņas vēsturiskās stacijas apbūves ēkas. Mazā Bānīša parks ir draudzīgs apmeklētājiem ar bērniem.

Netālu no Mazā Bānīša parka – vēsturiskajā Viesītes stacijas laukumā – atrodas vienīgais Latvijā saglabātais šaursliežu dzelzceļa posms ar ūdenssūkni. Stacijas laukuma tuvumā atrodas vairākas vēsturiskas ēkas: dzelzceļa kravu noliktava, kultūras nams, pasažieru stacijas ēka un ambulance.

152

Viesītes muzejs "Sēlija"

A. Brodeles iela 7, Viesīte,
Jēkabpils nov., Latvija
GPS: 56.34238, 25.55522

T. +371 29116334
info@muzejsseija.lv
muzejsseija.lv/maza-banisa-parks/

145

153

Preiļu Vēstures un lietišķās mākslas muzeja ekspozīcija "Jāzeps Baško – gaisa fūrmanis"

Raiņa bulvāris 28,
Preiļi, Latvija
GPS: 56.28958, 26.72615

T. +371 65322731
muzejs@preili.lv
latgale.travel/listing/preilu-vestures-un-lietiskas-makslas-muzejs/

201

Piemīņas akmens atrodas netālu no Jersikas dzelzceļa stacijas. Uz tā iegravēts uzraksts: "LTS(p)A – Latvijas Tēvzemes sargu (partizānu) apvienības cīnītājiem". Partizānu apvienība cīnījās pret komunistisko okupācijas režīmu 1945.–1955. g. apvienoja sešu Latvijas apriņķu nacionālos partizānus. Piemīņas akmens ir pirmais pieturas punkts pārgājienā "Jersika–Vanagi. Nacionālo partizānu leģendām pa pēdām." Maršruts sākas pie Jersikas stacijas un piedāvā iepazīt nacionālo partizānu kustības vēsturi, spilgtākos personāžus un viņu darbību. Tālāk maršrutā: meža ielenkumā paslēpta nacionālo partizānu bunkura vieta; liecībās norādītā Tēvzemes sargu (partizānu) apvienības dibināšanas vieta; meža masīvā – piemīņas vieta "Avotnīca" (latgaliski "Olūtneica"), kur ierīkota ugunsкура vieta. Pārgājiena galamērķis ir Vanagu baznīca, kurā kalpojis priesteris Antons Juhņevičs, par viņu uzņemta filma "Segvārds Vientulis" (rež. Normunds Pucis). Filma stāsta par priesteri, kurš iesaistījās nacionālo partizānu cīņā pēckara Latgalē. Maršrutā redzamas arī liecības par kādreizējiem viensētām: stalti ozoli, ēku drupas.

Maršruts ved cauri mežiem, purviem, dūksnājiem, pļavām un lauku celiņiem. Pārgājiena kopējais garums ir aptuveni 22 km, un tas ir veicams 6 stundās.

154

Nacionālo partizānu piemineklis Jersikā

Jersikas pag.,
Līvānu nov., Latvija
GPS: 56.27552, 26.25631

T. +371 26576513
tic@livani.lv
www.visitlivani.lv/lv/ko-darit/turisma-marsruti/pargajiens-jersika-vanagi-/

200

Arendoles muiža pirmo reizi vēstures avotos minēta 16. gadsimtā. Tās īpašnieki laika gaitā vairākkārt mainījušies, muiža piederējusi Grappenbruku, Lidinghauzenu-Vulfu un Plāteru-Zībergu dzimtām. Pašreizējo izskatu muiža ieguvu pārbūves laikā no 1895. līdz 1901. gadam. Pamatojoties uz agrārās reformas likumu, muižu 1921. gada 14. janvārī atsavināja un nodeva Kalupes pagasta valdes rīcībā. Muižas kungu māju izremontēja, un 1925. gadā tajā tika ierīkota pamatskola un bāreņu patversme, bet kalpu mājā izveidoja kara invalīdu pansionātu. Skola un invalīdu nams darbojās līdz 1975. gadam.

1995. gadā Arendoles muižas kungu māju iegādājās privātpašnieki, un sāka tās atjaunošanu. Kopš 2002. gada muižā darbojas biedrība "Es Latgalei", kas rūpējas par tās saglabāšanu un attīstīšanu.

Muižas apmeklētājiem ir iespēja apskatīt atjaunotās telpas un iepazīties ar Latgalē lielāko seno priekšmetu kolekciju, kā arī iegūt informāciju par 20. gadsimta vēstures notikumiem Latgalē. Īpaša ekspozīcija ir veltīta bijušajam Kalupes pagasta policistam Jānim Babrim (1904-1982), kurš 1941. gada 14. jūnijā pretojās deportāciju operatīvajai grupai, nošaujot milici Slicu un ievainojot komunistiskās partijas pilnvaroto Jozānu.

Arendoles muiža piedāvā iespēju pārnakšņot un nomāt telpas dažādu pasākumu rīkošanai.

155

Arendoles muiža

Arendoles muiža, Arendole,
Preiļu nov., Latvija
GPS: 56.15148, 26.61119

T. +371 29421413
arendolemanor@gmail.com
latgale.travel/listing/arendoles-muiza/

156

WW2 – Otrā pasaules kara ekspozīcija

Daugavpils iela 40, Aglona,
Aglonas pag., Preiļu nov., Latvija
GPS: 56.13024, 27.00570

T. +371 22484848
ww1945@inbox.lv
latgale.travel/listing/ww2-2-pasaules-kara-ekspozicija/

WW2 – Otrā pasaules kara ekspozīcija Aglonā jeb kara muzejs izveidots 2008. gadā un ir viena no plašākajām un interesantākajām šāda veida ekspozīcijām Latvijā. Kolekcija nepārtraukti tikusi papildināta ar jauniegūtiem eksponātiem, kara dalībnieku un karalaika paaudzes cilvēku stāstiem.

Muzeja kodolu veido ieroči, ekipējums, munīcija un formas tērpi, kas tika izmantoti Otrajā pasaules karā. Papildus apskatāmi sadzīves priekšmeti, lidmašīnu atlūzas un citi eksponāti. Viens no vērtīgākajiem un unikālākajiem eksponātiem ir Feldpost (karalauka) vēstuļu sarakste starp oberleitnantu Augustu un viņa mīļoto Martu, kas piecu kara gadu laikā starp diviem mīlošiem cilvēkiem veidoja dialogu ar laimīgām beigām. Ekspozīcijas fonā skatāmas kara laika hronikas.

Ekspozīcija nav politizēta un vienlīdzīgi atspoguļo abas karojošās puses, ļaujot skatītājiem to uztvert bez vērtējumiem par labo vai sliktu, pateicoties šai pieejai ekspozīcija ir viegli uztverama.

Muzejs atrodas līdzās viesnīcai "Sventes muiža".

Muzeja ekspozīcija ir unikāla ar to, ka kolekcijā esošie objekti atrasti bijušo kauju laukos. Padomju armijas militārā tehnika ir prasmīgi restaurēta – atsevišķus eksponātus var pat iedarbināt un izmantot demonstrējumiem. Tiek uzskatīts, ka ekspozīcijā esošie tanki ir reti Eiropas mēroga eksemplāri.

Muzejā apskatāmi:

- padomju armijas tanki – vidējais tanks T-34 un smagie tanki IS-2 un IS-2M, kas nosaukti par godu Staļinam;
- bruņotas desanta izlūkmašīnas BRDM-2 un BRDM-1;
- militārie transportlīdzekļi Jeep Willys un GAZ-67;
- pašgājēji;
- lielgabali un citas tehnikas vienības.

157

Militārās tehnikas muzejs Sventē

Alejas iela 7, Svente, Sventes pag.,
Augšdaugavas nov., Latvija
GPS: 55.90372, 26.37540

T. +371 28445541
info@sventehotel.lv
latgale.travel/listing/militaras-tehnikas-muzejs/

Daugavpils cietoksnis ir valsts nozīmes arhitektūras un kultūrvēstures piemineklis. Tas ir pēdējais pasaulē uzceltais bastionu tipa cietoksnis un vienīgais Centrāleiropā saglabājies 19. gadsimta pirmās puses cietokšņa paraugs bez būtiskām izmaiņām.

Tā būvniecība sākās 1810. gadā, Cariskajai Krievijai gatavojoties Napoleona iebrukumam, un turpinājās līdz 1878. gadam. 1812. gadā pie vēl nepabeigtā cietokšņa norisinājās krievu un franču karaspēku kaujas. Pēc Napoleona kariem cietokšņa celtniecība turpinājās, taču jau būvniecības laikā tas sāka zaudēt savu militāro nozīmi.

Pirmā pasaules kara laikā (1915-1918) cietoksnis kalpoja kā krievu armijas atbalsta un loģistikas bāze. 1918. gada februārī to ieņēma vācu karaspēks, bet decembrī – lielinieku spēki. 1920. gada janvārī cietoksni atguva poļu karaspēks, kas palīdzēja Latvijas armijai atbrīvot Latgali no lieliniekiem. 1920.-1940. gadā cietoksnī dislocējās Latvijas armijas 4. Zemgales divīzija.

Pēc Latvijas okupācijas 1940. gadā cietoksnī izvietojās Sarkanās armijas daļas, bet vācu okupācijas laikā tur atradās Sarkanās armijas karagūstekņu nometne "Štalags-340". Pēc otrreizējās padomju okupācijas 1944. gadā cietoksnī atkal tika izvietotas padomju armijas daļas. Latvija cietoksni atguva 1993. gadā pēc Krievijas armijas aiziešanas.

158

Daugavpils cietoksnis

Nikolaja iela 5,
Daugavpils, Latvija
GPS: 55.88650, 26.49517

T. +371 65424043
cietoksnis@daugavpils.lv
latgale.travel/listing/daugavpils-cietoksnis/

225

159

Daugavpils skrošu rūpnīca

Varšavas iela 28,
Daugavpils, Latvija
GPS: 55.87494, 26.53554

T. +371 27766655
visit@dsr.lv
www.dsr.lv

230

Stikānu ģimene nodarbojas ar vēsturisko artefaktu vākšanu. Nelielajā, īpaši muzejam būvētajā ēkā ir apkopotas Medumu pagasta un apkaimes vēsturiskās liecības. Muzejā izveidota bagātīga Pirmā un Otrā pasaules kara artefaktu kolekcija.

160

Pirmā pasaules kara mantojuma un vietējās novadpētniecības privātkolekcija

Jaunatnes iela 4, Medumi,
Medumu pag.,
Augšdaugavas nov., Latvija
GPS: 55.78496, 26.36165

T. +371 25960552
stikans752@inbox.lv
visitdaugavpils.lv/turisma-objekts/pirma-pasaules-kara-mantojuma-un-vietejas-novadpetniecibas-privatkolekcija/

230

Niknākās Pirmā pasaules kara kaujas Latvijas teritorijā notika pie Daugavpils 1915. gada augustā un oktobrī Ilūkstes un Medumu apkārtnes augstienēs. Vācieši centās izlauzties līdz Daugavpilij, bet krievi viņus atspieš atpakaļ. Abas puses neguva panākumus un sāka veidot ierakumus, veidojot ešelonētas trīs līniju aizsardzības pozīcijas.

Pirmā pasaules kara muzejs Medumos ir veltīts šīm kaujām. Ekspozīcijas pirmā daļa iepazīstina ar Medumu puses vēsturi un liecībām, kas atklāj, ka pirms kara Medumi bija plaši apdzīvota un attīstīta teritorija. Otrā daļa apskata Pirmā pasaules kara notikumus Eiropā un Latvijā. Šeit var iepazīties ar karavīru sadzīvi, inovācijām, kas radās kara laikā, kā arī izpētīt ieročus, ko izmantoja vācu un krievu armija. Ekspozīcijas trešajā zālē apmeklētāji var iejusties karavīra lomā, piedzīvojot bunkuru sadzīvi. Šajā zālē izveidota krievu bunkura imitācija – ierakuma fragments ar nelielu slēptuvi, karalauka atribūtiem un karavīru manekeniem. Tā kā krievu armijas koka būvētie bunkuri nav saglabājušies līdz mūsdienām, tie ir rekonstruēti muzejā, savukārt vācu armijas betona bunkurus var apskatīt, apmeklējot starptautisku Pirmā pasaules kara bunkuru maršrutu. Zālē ar bunkura imitāciju, audio un video aprīkojums rada autentisku karalauka atmosfēru.

161

Pirmā pasaules kara muzejs ●

Alejas iela 20, Medumi,
Medumu pag.,
Augšdaugavas nov., Latvija
GPS: 55.78367, 26.35029

T. +371 29431360, +371 26274123
turisms@augsgdaugavasnovads.lv
latgale.travel/listing/pirma-pasaules-kara-
muzejs-medumos/

234

"Segvārds Vientulis", pa Latgales nacionālo partizānu vadītāja - priestera Antona Juhņeviča piemiņas takām ●

Vanagi, Upmalas pag.,
Preiļu nov., Latvija
GPS: 56.28865, 26.37260

T. +371 29100689
tic@preili.lv

Vanagu ciema bijušajā pamatskolā, draudzes mājā un baznīcā var iepazīt vienu no varonīgākajām Vanagu draudzes vēstures lappusēm. 1944. gada rudenī, pēc padomju okupācijas atgriešanās Latvijā, Latgalē sākās iedzīvotāju pretošanās Padomju varai. Šajā laikā Vanagu draudzē par priesteri kalpoja Antons Juhņevičs (1905–1947) – spilgta personība ar asu prātu, patriotismu un dziļu ticību Dievam. Dievkalpojums viņš aicināja pretoties Padomju varai, baznīcā deva patvērumu tiem, kas bēga no represijām. 1945. gada 28. janvārī Vanagu baznīcas apkārtnē notika bruņota kauja starp nacionālajiem partizāniem un padomju drošības dienesta darbiniekiem – čekistiem. Pēc šiem notikumiem arī A. Juhņevičs pievienojās nacionālajiem partizāniem un ar segvārdu "Vientulis" kļuva par vienu no Latvijas Tēvzemes partizānu apvienības vadītājiem. Apmeklētāji var apskatīt baznīcu un draudzes māju, izstāgāt partizānu takas tuvējā mežā pie baznīcas. Iepriekš rezervējot, pie draudzes mājas iespējams nobaudīt partizānu maltīti – uz ugunsкура gatavotu putrainu putru. Bijušajā Vanagu pamatskolā, tagadējā IAC "Vanagi", var noskatīties režisora Normunda Puča 2014. gadā uzņemto inscenēto dokumentālo filmu Segvārds Vientulis. Skolas gaitēnos apskatāma lielformāta foto ekspozīcija par filmas tapšanu.

Vīļakas muzejs atrodas divās ēkās – pilsētas kultūrvēsturei nozīmīgā 1913. gadā celtajā katoļu draudzes mājā, otra muzeja ēka – bijušajā kapucīnu mūku klosterī, kura pagrabā cieši saistīti ar nacionālo partizānu kustību Stompakos un padomju čeku. Pēc cilvēku atmiņām šajos pagrabos tika turēti un spīdzināti cilvēki. Vecajā muzeja ēkā atrodas vairākas ekspozīcijas, vienā no tām var apskatīt 1920. gada brīvības cīņu gaitu Ziemeļlatgalē, Otrā pasaules kara notikumus – ebreju holokaustu Vīļakā un informāciju par nošautajām ģimenēm. Par katru ģimeni pēc dzīvesvietas adreses var uzzināt sīkāku informāciju. Ekspozīciju papildina informācija par nacionālo partizānu kustību Stompakos – dažādas liecības, fotogrāfijas, priekšmeti. Muzeja apmeklētāji var uzzināt par militārā mantojuma objektiem Vīļakas pilsētā un tās apkārtnē, piemēram, Brīvības cīņītāju piemineklis Jaškovā, kas tika nojaukts padomju laikā un atjaunots 1990. gadā, kā arī Lāčplēša kara ordeņa kavalieriem veltītu stēlu. Muzeja ekspozīcijā ir iestrādāta Otrā pasaules kara lidmašīnas skaņa, jo netālu no Vīļakas atradies Vācu aviācijas lidlauks "Luftwaffe". Muzejā ir iespēja apskatīt dažas atmiņas par Otrā pasaules kara notikumiem Vīļakā, kā arī iegūt informāciju par vācu karagūstekņu nometni Račos.

235

Vīļakas muzejs ●●

Balvu iela 13, Vīļaka,
Balvu nov., Latvija
GPS: 57.18450, 27.66952

vilakamuzejs@balvi.lv

MILITĀRĀ MANTOJUMA VIETAS DIENVIDU DAĻĀ – LIETUVĀ

Nr.	Objekts	lpp.			
162	Dzelzceļa tilta būvju komplekss Kurmaičos	23			
163	Senās tehnikas muzejs Sodelišku muižas saimniecībā	23	189	4. kājnieku pulka Kupišķu šautuves fragments	32
164	Baltijas ceļa Lietuvas un Latvijas pisma piemiņas zīme	23	190	4. kājnieku pulka kazarmu komplekss Kupišķos	32
165	Jonišķu Vēstures un kultūras muzejs	24	191	Aviācijas muzejs "Istra"	32
166	Autoceļa Birži-Pandēle lidlauka posms	24	192	Anfāzaves kaujas vieta un partizānu zemnīcas pie Vinčezera ezera	33
167	Krustu ieleja Baltijas ceļa piemiņai	24	193	Padomju armijas militārā bāze Zaļajā mežā / Ideju parks "Bunkeris"	33
168	Partizānu bunkurs un piemiņas krusts Plunksnoču mežā	25	194	Izsūtīšanas vilciena vagoni	33
169	Litvaku memoriālais dārzs	25	195	Molotova aizsardzības līnijas bunkurs	34
170	Orvidu sēta-muzejs	25	196	Krasta artilērijas baterija "Memel-Nord"	34
171	Šateiķu virszemes raķešu bāze	26	197	Pretpreces aizsardzības baterija "Nordmole"	34
172	Aukstā kara ekspozīcija	26	198	Ekspozīcija "Okupāciju gniaužuose" ("Okupāciju žņaugos") un "Raudonās teroras" ("Sarkanais terors") Panevėžas Novadpētniecības muzejā	35
173	Ploķštnes militārā pilsētiņa	26	199	Ekspozīcija par Pretošanas padomju okupācijai un Sajūdi (liet. v. Sajūdis) Panevėžas Novadpētniecības muzejā	35
174	Partizānu bunkurs Žadeiķu mežā	27	200	Kazarmu komplekss Klaipēdā (tagad Klaipēdas Universitātes ēkas)	35
175	Žemaiču muzejs "Alka"	27	201	"Escape bunker 1944"	36
176	Raiņu Ciešanu kapela	27	202	Ekspozīcija par trimdu un pretošanās kustību Mazās Lietuvas vēstures muzejā	36
177	Piemineklis un Karda vienības Narimanta rotas partizānu zemnīca	28	203	Skulptūru parks Klaipēdā	36
178	Šauļu Vēstures muzejs	28	204	Krasta artilērijas baterija "Memel Sud"	37
179	Brīvības cīņu vēstures muzejs Obeļos	28	205	Pretnīnu kuģis-muzejs M52 "Sūduvis"	37
180	Nemiernieku kalns	29	206	Francijas galv. komisariāts Klaipēdā	37
181	Venclausku muzejmāja	29	207	Ekspozīcija "Sovietmečio pēdsakais" ("Pa padomju laika pēdām") Mazās Lietuvas Vēstures muzejā	38
182	"Taisnīgo starp tautām" skvērs (piemineklis)	29	208	Otrā pasaules kara ekspozīcija "Muzejus 39/45"	38
183	Kaušēnu Holokausta upuru memoriāls	30	209	Pa Aļģimanta militārā apgabala partizānu kauju takām	38
184	Trīmdas un pretošanās kustības muzejs Palangā	30	210	Ebreju holokausta vieta Šeduvā Pakuteņu ciemā	39
185	Lietuvas virsnieku Rāmaves villa	30	211	Ebreju I un II holokausta vieta Šeduvā	39
186	Brīvības piemineklis Plūņģē	31	212	Pirmā pasaules kara ekspozīcija Turmantā	39
187	Izziņas taka Dieva troņa mežā ar partizānu bunkuru un pieminekļiem	31	213	Molotova aizsardzības līnijas bunkurs	40
188	Piemineklis 1919.–1920. g. kaujās kritušajiem Lietuvas karavīriem	31	214	Tilzes aizsardzības līnijas blindāžas	40
			215	Vācu armijas atbalsta punkta blindāžas Tilzes ciemā	40
			216	Pirmā pasaules kara Vācijas armijas blindāža (komandpunkts)	41
			217	Alksnīnes aizsardzības komplekss	41
			218	Vācijas armijas artilērijas pozīcijas Kimbartišķu ciemā	41
			219	Lietuvas Brīvības cīņu Sajūdža memoriāls Minaičos (Minaiču bunkura muzejs)	42
			220	Ignalinas atomelektrostacija	42
			221	Lietuvas partizānu Austrumlietuvas (karaļa Mindauga) apgabala komandpunkts	42
			222	Piemineklis Aļģimanta militārā apgabala partizāniem	43
			223	Brīvības cīņu un trimdas vēstures muzejs Priekulē	43
			224	Līduvēnu dzelzceļa tilts	43
			225	Brīvības cīņu muzejs Utenā	44
			226	Maciku koncentrācijas nometnes karceris-muzejs	44
			227	Piemēģas akmens Nidas planierisma skolai	44
			228	Stilizēts lielgabals Giedraiču kaujas 100 gadu atcerei	45
			229	Piemineklis 1920. g. kaujās kritušajiem	45
			230	Kauņas IX forta muzejs	45
			231	VDK kodolbunkura muzejs	46
			232	Vītauta Dižā kara muzejs	46
			233	Lietuvas Republikas Seima memoriāls 13. janvāra atcerei	46

Netālu no Mažeikių, Kurmaičios, atrodas dzelzceļa tilts pār Ventu. Šis metāla tilts ar diviem mūra aizsargtorņiem ir pamests jau daudzus gadus. Kustība notiek pa blakus uzbūvēto jauno tiltu. Pirmais koka tilts pār Ventu tika uzbūvēts 1871.–1873. gadā, lai pa to pārvadātu cariskajai Krievijai nozīmīgas kravas. 1904.–1905. gadā tiltu aizstāja izturīgāks koka tilts, kas 1915. gadā (Pirmā pasaules kara laikā) tika uzspridzināts. 1918. gadā tilts tika atjaunots kā metāla konstrukcija. Jaunais tilts kļuva par vienu no tā laika garākajiem un platākajiem viensliežu tiltiem, tā garums bija 70 m. Savas stratēģiskās nozīmes dēļ tilts Otrā pasaules kara laikā tika īpaši apsargāts. Abos upes krastos stāvēja akmens sargtorņi ar ložu pēdām, kas liecina par apšaudēm. Runā, ka 1941. gadā vācu karavīri tilta apkārtnē esot nošāvuši ap 4000 cilvēkus. Arī otrās padomju okupācijas laikā tilts tika rūpīgi apsargāts. Mūsdienās izmantojamais tilts ir uzbūvēts virs pirmā, uzspridzinātā tilta gruvešiem. Tagad vienuviet var apskatīt pat triju dažādu laikposmu tiltu konstrukcijas.

162

Dzelzceļa tilta būvju komplekss Kurmaičios

Geležinio tilto g. 12, Kurmaičiai k., Mažeikių r., Lietuva
GPS: 56.33905, 22.23857

T. +370 44367177
mazeikiutvic@gmail.com
visit.mazeikiai.lt/lankytinos-vietos/gelezinkelio-tilto-per-venta-statiniu-kompleksas/

333

163

Senās tehnikas muzejs Sodeliškių muižas saimniecībā

Lauko g. 2, Sodeliškių k., Pačeriaukštės sen., Biržų r., Lietuva
GPS: 56.28865, 24.64443

T. +370 61419177
sodeliskiai.info@gmail.com
www.sodeliskiudvaras.lt

220

13 km attālumā no Biržiem atrodas Sodeliškių muižas lauku sēta, kurā ir izvietots Senās tehnikas muzejs. Tas tika atklāts 2018. gadā pēc lauksaimnieku Daļus un Neringas Linčeviču iniciatīvas. Muzejā ir apskatāmi dažādi vēsturiski transportlīdzekļi, sākot no velosipēdiem līdz pat lidmašīnai, kā arī sena lauksaimniecības tehnika un padomju laika ikdienas priekšmeti.

Bagātīga ir arī militārās tehnikas kolekcija. Starp interesantākajiem eksponātiem ir automobilis amfībija LuAZ-967M, armijas motocikli, īpašo militāro uzdevumu automobilis GAZ-51, kas kara laikā tika izmantots kara lauku hospitāļa veļas un pacientu apģērba dezinfekcijai. Atsevišķa izstādes daļa ir veltīta padomju milicijas transportlīdzekļiem un atribūtiem. Muzejā ir liela rotaļlietu kolekcija, kurā daudz vietas aizņem militārā tematika.

Piemīņas zīme atrodas ziemeļu virzienā no Škilināmūša, pie "Via Baltica" automaģistrāles (E67, A10), blakus Latvijas robežai, automaģistrāles labajā pusē.

1989. gada 23. augustā trīs Baltijas tautas – lietuvieši, latvieši un igauņi – apvienojās vēsturiskā pasākumā, ko nosauca par Baltijas ceļu. Šajā dienā, pieminot Molotova – Ribentropa pakta un tā slepenā protokola parakstīšanas 50. gadadienu, tika rīkota iespaidīga nevardarbīgas pretošanās akcija. Aptuveni divi miljoni cilvēku sadēvēs rokās, veidojot cilvēku ķēdi, kas stiepās 650 kilometru garumā no Viļņas caur Rīgu līdz Tallinai. Baltijas ceļš ir kļuvis ne vien par solidaritātes simbolu, bet arī par spēcīgu vēstījumu pasaulē par Baltijas valstu apņēmību atgūt savu neatkarību.

Viens no nozīmīgākajiem šim notikumam veltītajiem pieminekļiem ir piemiņas zīme uz Lietuvas un Latvijas robežas, kas tika uzstādīta 2014. gadā pēc Lietuvas pārbūves kustības "Sajūdis" iniciatīvas grupas biedru un 1989. gada Baltijas ceļa rīkotāju iniciatīvas.

164

Baltijas ceļa Lietuvas un Latvijas posma piemiņas zīme

Prie Pasienio g. 10, Škilināmūšio k., Saločių sen., Pasvalio r., Lietuva
GPS: 56.27228, 24.36761

210

Joniškų centrą 1989. gadā tika ierīkots Joniškų Vēstures un kultūras muzejs. Tajā ir skatāmas ekspozīcijas, kas atspoguļo novada vēsturiskās un arheoloģiskās bagātības, etnisko kultūru un sakrālās mākslas mantojumu. Pēc vēsturnieka Darjus Viča iniciatīvas muzejā ir iekārtota Joniškų novada partizāniem veltīta ekspozīcija.

Atsevišķā telpā var iepazīt partizānu – cīnītāju par Lietuvas brīvību – personības un viņu cīņu pret padomju okupācijas varu. Ekspozīcijā ir apskatāma autentiska rakstāmmašīna "Olympia", kas ir kalpojusi pēdējiem Joniškų novada partizāniem Kostam Ļuberskim-Žvainam un Steponam Erstikam-Patašonom. Ar to tika drukāti partizānu periodiskā izdevuma "Partizanu šūvių aidas" ("Partizānu šāvienu atbalss") numuri. Pagrīdes laikraksts tika izdots no 1952. līdz 1957. gadam Jozapaviču dzimtenes teritorijā (Akmenes, Joniškų, Žagares un Kuršēnu rajonu nomalēs). Tas ir visvēlāk izdots partizānu periodiskais izdevums. Rakstāmmašīna ir pārveidota interaktīvai informācijas ieguvei – piespiežot tās taustiņus, apmeklētājs redz fotoattēlus un dzird stāstus par partizānu pretošanos. Ekspozīcijas radiouztvērējs arī ļauj klausīties partizānu dziesmas.

165

Joniškų Vēstures un kultūras muzejs

Vilniaus g. 6, Joniškis, Lietuva
GPS: 56.23902, 23.61455

T. +370 65236945

joniskiomuziejus@gmail.com
joniskiomuziejus.lt/ekspozicija/joniskio-krasto-partizanai-1-ekspozicija/

166

Autoceļa Birži-Pandēle lidlauka posms

Kelio Biržai-Pandēlys ruožs, Biržų r. sav., Lietuva
GPS: 56.12005, 24.93674

Atrodas netālu no Papiles, Biržu-Pandēles ceļa (KK123) posmā, pie Galintiškų un Miliškų ciema.

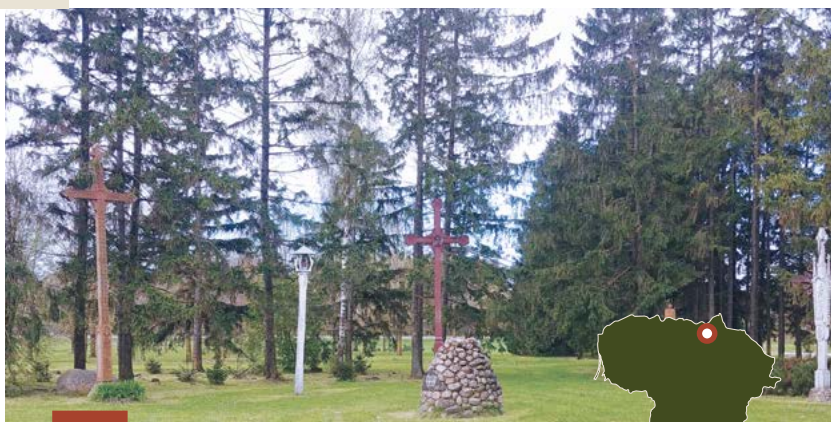
Pēc padomju armijas vadības plāniem Lietuvā bija paredzēts izbūvēt četrus autoceļu lidlaukus, lai militārās lidmašīnas tos varētu izmantot, lai paceltos un nolaiestos: pie Biržiem (uz Biržu-Pandēles ceļa), Kartenas (uz Šaulju-Palāngas ceļa), Kropjiem (uz Jaunakmenes-Kropju ceļa) un pie Šakiem (uz Šaķu-Slaviku ceļa). Šajos ceļa posmos bija jābūt paplašinātam ceļam, asfalta segumam un laukumiem posma galos, lai lidmašīnas varētu apgriezties. Kartenas un Šaķu posmi tika izbūvēti septiņdesmitajos un remontēti (vismaz Kartenas posms) deviņdesmitajos gados. Ir zināms, ka 1983. gada 20. jūnijā Kartenas posms pēc remonta tika pārbaudīts, nosēdinot uz tā militāro iznīcinātāju. Biržu un Kropju posmus bija paredzēts būvēt deviņdesmitajos gados.

Ir saglabāties 2 km garais un aptuveni 20 m platais Biržu posms. Ceļš ir paplašināts, izbūvēts ar stingrāku pamatni un biežāku asfalta segumu, posma galos joprojām atrodas lidmašīnu apgriešanās laukumi.

Krustu ieleja Baltijas ceļa piemiņai atrodas Pasvales austrumu nomalē pie "Via Baltica" automaģistrāles (E67, A10), ir uzstādītas norādes zīmes.

1989. gada 23. augustā, pieminot noziedzīgā Molotova-Ribentropa pakta un tā slepenā protokola parakstīšanas 50. gadadienu, pēc Lietuvas pārbūves kustības "Sajūdis" un Latvijas Tautas frontes, un Igaunijas Tautas frontes iniciatīvas cilvēku dzīvā ķēde savienoja triju Baltijas valstu galvaspilsētas – Viļņu, Rīgu un Tallinu. Sadodoties rokās, apmēram divi miljoni cilvēku apvienojās aptuveni 650 km garā dzīvā ķēdē. Šī ķēde, kas pazīstama kā Baltijas ceļš, ir viens no ievērojamākajiem un atmiņā paliekošākajiem notikumiem ceļā uz padomju okupēto valstu neatkarību. Par godu šim notikumam Baltijas ceļa maršrutā (Viļņa-Ukmerģe-Panevėžs-Pasvāle-Saloči) ir uzstādītas piemiņas zīmes. Baltijas ceļa Krustu ieleja pie Pasvales ir viens no šī piemiņas ceļa monumentiem.

Krustu ielejas vēsture aizsākās Baltijas ceļa priekšvakarā, kad pasvalieši no laukakmeņiem sāka celt Brīvības altāri. 23. augustā krustus ielejā uzstādīja Baltijas ceļa dalībnieki no Pasvales, Akmenes, Joniškjiem, Kretingas, Mosēdas un Pakrojas. Vēlāk tika uzstādīti krusti, lai pieminētu nozīmīgus notikumus un ievērojamus cilvēkus, kā arī krusti, kas ir veltīti draudzīgajai norvēģu un zviedru tautai.

167

Krustu ieleja Baltijas ceļa piemiņai

Pasvalio aplinkkelio ir Baltijos kelio sankirta, Maliupiai, Pasvalio r. sav., Lietuva
GPS: 56.06883, 24.43227

Partizānu bunkurs un piemiņas krusts meklējams, nogriežoties no rajona nozīmes autoceļa 3604 (Rokiški–Maineiva–Naujasode) starp Jodupi un Žobišķiem Plunksnoču meža virzienā.

1947. gadā Plunksnoču meža masīvā atradās Kunigaiša Marģa vienības Gedimina rotas partizāni, kurus vadīja Jozs Bulovs-Ikss. Līdz 1948. gadam viņiem nebija pastāvīgas ziemošanas vietas, tādēļ viņi patvērās pie cilvēkiem, kuri viņus atbalstīja. Pēc Otrā pasaules kara Plunksnoču mežs bija purvainas apvidus, kur purva vidū atradās neliels uzkalniņš. 1949. gadā partizāni šajā vietā ierīkoja slēptuvi. Tomēr viņus nodeva infiltrēties krievu drošības aģents, kurš zināja bunkura atrašanās vietu. 1949. gada 14. novembrī, kad partizāni bija iemiguši, viņš bunkurā iemeta prettanku granātas. Bojā gāja septiņi partizāni.

Partizānu bunkurs ir atjaunots, ir uzstādīts piemiņas krusts ar te bojāgājušo uzvārdiem. Mūsdienās visapkārt zāļi labi caurstaigājams un pastaigām piemērots mežs. Laukumiņā, pārdesmit metru attālumā no bunkura, pēc Rokišķu Jauno strēlnieku iniciatīvas ir uzstādīts piemineklis un informatīvās zīmes.

168

Partizānu bunkurs un piemiņas krusts Plunksnoču mežā ●

Plunksnočių miškas, Rokiškio r., Lietuva
GPS: 56.06566, 25.45180

190

169

Litvakų memoriālais dārzs ●

Žemaičių Kalvarijos g. 51,
Medsėdžiai, Plungės r., Lietuva
GPS: 56.06126, 21.82099

T. +370 44849231
eugenijusbunka@gmail.com
visitplunge.lt/lankytinos-vietos/litvaku-atminimo-sodas/

305

Žemaitijos Nacionālajā parkā, apmēram divu kilometru attālumā no Plateļu centra, Medsedžu ciemā, Jakova Bunkas labdarības un atbalsta fonds 2014. gadā izveidoja litvaku (Lietuvas ebreju) memoriālo dārzu. Tas ir iznīcinātajām Lietuvas ebreju kopienām veltīts piemineklis.

Dārzs atveido Lietuvas kontūras, bet vietas, kur 1941.–1944. gadā tika iznīcinātas ebreju kopienas, ir iezīmētas ar kalta metāla ābelēm. Izkalto ābeļu autors ir Artūrs Plataķis. Āboli kokos ir kopienās dzīvojušās ģimenes. Visas pasaules litvaki var piedalīties dārza veidošanā, pasūtot jaunas ābeles un ābolus savu senču piemiņai. Dārzā tiek uzstādīti arī Karēlijas granīta stabiņi, kas individuāli godina litvaku sasniegumus visā pasaulē.

2016. gadā šī iniciatīva paplašinājās – ābeles kļuva par piemiņas simbolu arī litvakiem, kuri dzīvoja visā Lietuvas Dižkunigaitijas teritorijā un ebreju glābējiem holokausta laikā. Stends pie ieejas dārzā stāsta par bijušajām ebreju kopienām visā Lietuvā.

Šobrīd dārzā jau "izaugušas" ābeles Alītas, Alsēdžu, Kalvarijas, Mosēdas, Plateļu, Plūņģes, Telšu, Vabalninkas, Viekšņu un citu ebreju kopienu piemiņai.

Orvidu sēta-muzejs atrodas netālu no Salantiem, ceļā Salanti-Plūņģe (KK169) labajā pusē (ir informatīvas ceļa zīmes).

Šo vietu pirms vairāk nekā 40 gadiem sāka veidot akmeņkalji – tēvs un dēls, Kazimiers un Viljus Orvidi (1905.-1989.; 1952.-1992.). Meliorācijas laikā viņi no apkārtnējam lauku teritorijām saveda uz savu sētu drupināšanai paredzētos interesantāka izskata akmeņus, simtgadīgus kokus, un no tiem veidoja reliģiskas tematikas pieminekļus. Orvidu sētā radītie pašu Orvidu un citu mākslinieku darbi neatbilda padomju ideoloģiskajiem un mākslinieciskajiem kanoniem: no akmeņiem, koka, metāla un veciem lauksaimniecības darbaņiem darinātajos darbos savijās dažādu reliģiju (katoļu, pagānu, budistu) simbolika. Sēta bija arī ļoti pazīstama tiem, kuri neiederējās padomju dzīves realitātē, šī vieta kļuva par patvēruma un pulcēšanās vietu citādi domājošajiem. Padomju vara vairākkārt bija iecerējusi iznīcināt šo vidi, tomēr to izdevās nosargāt. Orvidu sēta kļuva ļoti populāra Lietuvas atdzimšanas laikā.

Orvidu muzejsētā apmeklētājus sagaida tanks IS-2. Šo tanku Otrā pasaules kara laikā izstrādāja Padomju Savienība, kā atbildi uz vācu tanku Tiger I. Tanku sērijas nosaukums IS ir padomju tīrāna Josifa Staļina akronīms. Šis tanks agrāk atradās Salantos kā daļa Otrā pasaules kara padomju apbedījumu memoriāla. 1991. gadā tas tika pārvests uz Orvidu sētu un kļuva par tās eksponātu.

170

Orvidu sēta-muzejs ●

Plungės g. 18, Gargždėlės k.,
Imbarės sen., Kretingos r., Lietuva
GPS: 56.05118, 21.61066

T. +370 61328624
info@orvidusodyba.lt
orvidusodyba.lt/muziejus/

313

Plūņģes rajonā Šateikū pieguļošajos mežos 1960. gadā tika izbūvēta Šateikū virszemes raķešu palaišanas bāze. Viena no četrām šāda veida bāzēm Lietuvā. Bāzē bija izbūvēti četri vidēja darbības rādus ballistisko raķešu R-12 (SS-4 Sandal) palaišanas laukumi. Pēc signāla saņemšanas raķetes varēja raidīt uz NATO bloka Eiropas valstīm.

1962. gadā Karību krīzes laikā kodolraķetes no Šateikū raķešu bāzes tika pārvietotas uz Kubas centrālo daļu. Augstākā trauksmes pakāpe šajā bāzē tika izsludināta 1968. gadā Prāgas pavasara – Čehoslovākijas demokrātisko pārmaiņu – laikā. Tolaik viena no raķetēm bija vērsta pret Rietumvācijas Federatīvo Republiku, jo bija ticams, ka NATO bloks ar savu ieroču spēku atbalstīs Čehoslovākijas nemierniekus.

Šateikū bāze tika slēgta ap 1978. gadu, jo to uzskatīja par novecojušu, bet tās uzturēšanu par neracionālu. Bāzes slēgšanu veicināja arī tas, ka 20. gadsimta astoņdesmitajos gados jau bija skaidrs, ka ASV izlūkdienesti ir noskaidrojuši stacionāro raķešu palaišanas bāzu atrašanās vietas. Raķešu palaišanas vietas pamešana izraisīja ēku konstrukciju bojājumus. Teritorijā joprojām ir saglabājušās sešu dzelzsbetona noliktavu (angāru) paliekas, kā arī krūmiem aizauguši raķešu virszemes palaišanas laukumi.

171

Šateikū virszemes raķešu bāze

Šateikū Rūdaičiai, Plūņģes r., Lietuva
GPS: 56.03736, 21.69218

turizmas@plunge.lt
visitplunge.lt/lankytnos-vietos/
sateikui-antzemine-raketine-baze/

172

Aukstā kara ekspozīcija

Šilīnės g. 4, Plokščiai,
Plūņģes r., Lietuva
GPS: 56.03222, 21.90625

T. +370 67786574
ilona.urnikiene@zemaitijosnp.lt
zemaitijosnp.lt/ekspozicijos/

1962. gada 31. decembrī Plokštīnes mežos (Plūņģes rajonā) tika nodots ekspluatācijā viens no pirmajiem ballistisko raķešu R-12 palaišanas pazemes kompleksiem Padomju Savienībā – pazemes palaišanas komplekss "Dvina". No 1963. līdz 1978. gadam kompleksā tika izvietotas četras vidēja darbības rādus ballistiskās raķetes R12 (SS-4 Sandal), kas bija aprīkotas ar 2,3 megatonnu kodolgalviņu. Visas raķetes bija vērstas pret Rietumeiropas valstīm. Šis komplekss kopā ar līdzīgām raķešu virszemes palaišanas bāzēm veidoja vienotu padomju kodolarsenālu Lietuvā, kas spēja iznīcināt visu Eiropu. Kompleksa 16 gadu darbības laikā nav izšauta neviena raķete, lai gan 1968. gada Prāgas pavasara laikā tika izsludināta kaujas gatavība. Pēc padomju karavīru aiziešanas 1978. gada 18. jūnijā vāji apsargātais militārais objekts tika izpostīts un izlaupīts. 1993. gadā, kad komplekss tika nodots Žemaitijas nacionālā parka direkcijai, tika sākta tā sakārtošana. 2012. gadā tika atklāta aukstā kara ekspozīcija.

Šodien šī savulaik ļoti slepenā un apsargātā vieta ir atvērta apmeklētājiem. Bijušajās raķešu un iekārtu vadības telpās ir izvietota vēsturiska ekspozīcija par aukstā kara periodu. Līdz šim tā ir vienīgā muzeja ekspozīcija Eiropā, kurā var apskatīt saglabātu raķešu pazemes palaišanas šahtu.

1962. gadā Plokštīnes mežos (Plūņģes rajonā) tika nodots ekspluatācijā viens no pirmajiem ballistisko raķešu R-12 palaišanas pazemes kompleksiem Padomju Savienībā – "Dvina". 0,5 km no raķešu palaišanas bāzes bija izveidota militārā pilsētiņa. 12 hektāru platībā, kur tika uzceltas aptuveni 30 ēkas dažādiem mērķiem, tostarp dzīvojamās mājas (kazarmas), virsnieku štābs, divas ēdnīcas, katlumāja, elektrostacija, medicīnas punkts, klubs, cūku ferma, noliktavas, garāžas un citas būves.

Plokštīnes pazemes raķešu palaišanas komplekss darbojās līdz 1978. gada 18. jūnijam. Padomju karavīri pameta šo teritoriju, līdzīgi pametot tikai ieročus. 1979. gadā bijušā militārā kompleksa apsaimniekošana tika nodota Plūņģes rajona Republikāniskajai lauksaimniecības atpūtas iestāžu apvienībai, bet militārajā pilsētiņā iekārtota Platelju Pionieru atpūtas nometne "Žuvēdra". Teritorija tika rekonstruēta un pielāgota nometnes vajadzībām, tā darbojās līdz 1990. gadam. Pēc Lietuvas neatkarības atjaunošanas pionieru nometne tika slēgta. Kopš 1993. gada objektu pārvalda Žemaitijas Nacionālā parka direkcija. 2017. gadā daudzas militārās pilsētiņas būves avārijas stāvoklī dēļ tika nojauktas. Pašlaik šajā teritorijā ir palikušas aptuveni desmit ēkas, kuras apmeklētāji var apskatīt no ārpusē. Ir uzstādīti informācijas stendi par bijušajām ēkām un to funkcijām.

173

Plokštīnes militārā pilsētiņa

Šilīnės g. 6, Plokščiai, Plūņģes r., Lietuva
GPS: 56.02628, 21.90789

T. +370 67786575
ilona.urnikiene@zemaitijosnp.lt
zemaitijosnp.lt/ekspozicijos/

Šajā teritorijā var nokļūt pa meža ceļu, kas atrodas, pabraucot pa ceļu 3111 garām Rinkūniem un pārbraucot Pīvesas upi.

Ziemeļlietuvā, sevišķi Pasvales un Jonišķu novadā, kopš neatkarības kara laikiem (1918-1940) bija spēcīgas partizānu cīņu tradīcijas. Te tika organizētas pirmās partizānu vienības. Šīs tradīcijas, lai gan ne pārāk izteiktas, turpinājās arī pēc Otrā pasaules karā, un 1944. gadā novadā sāka formēties atsevišķas partizānu vienības.

1944.-1946. gadā Jons Alenčiks-Dragūns bija Žadeiķu mežā darbojošās partizānu vienības komandieris. 1945. gadā viņa vadītie partizāni Žadeiķu mežā ierīkoja diezgan lielu bunkuru – 30 m garu un 6 m platu. Šāds bunkurs lieliski atspoguļo Lietuvas partizānu cīņu pirmo posmu, kad partizāni darbojās skaitliski lielās vienībās un dzīvoja plašos bunkuros vai meža nometnēs. Kaujas laikā bunkurs tika iznīcināts, bet, Lietuvai atgūstot neatkarību, to atjaunoja Pasvales strēlnieku rota. Pašlaik bunkuru uztur Pasvales novadpētniecības muzejs, blakus bunkuram ir atjaunota partizānu apmetne, uzstādīts jauns piemiņas krusts un informācijas stends.

174

Partizānu bunkurs Žadeiķu mežā

Pumpēņu sen., Pasvalio r., Lietuva
GPS: 55.99463, 24.44943

178

175

Žemaičiu muzejs "Alka"

Muziejaus g. 31, Telšiai, Lietuva
GPS: 55.97527, 22.23572

T. +370 64470282
alka@muziejusalka.lt
muziejusalka.lt

Muzejs atrodas Telšos, Masčo ezera ziemeļrietumu krastā. 2024. gadā pēc rekonstrukcijas durvis vērā Žemaičiu muzejs "Alka". Muzejs iepazīstina ar Žemaitijas novada vēsturi un kultūru – arheoloģiskajiem atradumiem, reti un interesanti vēstures priekšmetiem, etnogrāfisko dārgumu krātuvi, starpkaru laika un diasporas mākslinieku darbiem, kā arī izcilu Žemaitijas muižu mantojumu. Muzejs piesaista arī no militārā mantojuma viedokļa, jo tam ir veltītas trīs interesantas ekspozīcijas.

Viena no tām ir audiovizuālā instalācija "Laikmetu lūzums", ko papildina neliela Otrā pasaules kara artefaktu ekspozīcija. Īpaša ekspozīcija ir sadalīta divās daļās – nacistiskās Vācijas un padomju okupācija; tajā ir apskatāmi autentiski karavīru lietoti priekšmeti un tiek demonstrētas atbilstošas videoprojekcijas. Ekspozīcijas daļā "Zaudētie stāsti" dažādu cilvēku un ģimeņu stāsti ataino tautas vēstures posmu, kurā valdīja padomju okupācijas režīma terors pret vietējiem iedzīvotājiem. Ekspozīcija "Partizānu karš Žemaitijā" ir veidota stilizēti, parādot partizānu slēptuves iekšpusi. Ekspozīcija sniedz ieskatu Lietuvas partizānu struktūrā, tiek parādīti autentiski vēsturiski priekšmeti un ieroču paraugi, demonstrēts dokumentālās filmas fragments un partizānu fotoattēli.

Raiņu Ciešanu kapela atrodas Raiņu ciemā piecu kilometru attālumā Telšiem pie 160. ceļa Telši - Varņi - Laukuva.

1941. gada 25. un 26. jūnijā Raiņu mežā notika viena no baisākajām masu slepkavībām Lietuvas padomju okupācijas vēsturē. Naktī Sarkanā armija un PSRS represīvās iestādes nežēlīgi līdz nāvei spīdzināja Telšu cietuma 75 politīeslodzītos. Pēc dažām dienām upurus apraktus kopīgā kapā atrada nejauši garāmgājēji.

1943. gadā pēc arhitekta Jona Viraka meta upuru piemiņai tika uzcelta kapela. 1944. gadā, atjaunojoties padomju varai, kapela tika iznīcināta. Vēlāk, 1990. gadā, pēc Lietuvas neatkarības atgūšanas, arhitekts A. Žebrausks pēc tā paša autora skicēm sāka būvēt jaunu kapelu. Kapela tika iesvētīta 1991. gada 23. jūnijā, pieminot Raiņu slaktiņa 50. gadadienu.

Raiņu Ciešanu kapela ir veltīta ne vien Raiņu mocekļiem, bet arī visu padomju terora upuru piemiņai. Mežā pie kapelas, vietā kur tika nomocīti politīeslodzītie, ir uzstādīts tēlnieka R. Midvika izkalts akmens krusts. Ceļā ir redzami vēl trīs valsts karoga krāsās nokrāsoti koka krusti.

176

Raiņu Ciešanu kapela

Telšių g. 1, Rainiai, Telšių r., Lietuva
GPS: 55.96441, 22.29494

T. +370 68475309, +370 68227662
info@muziejusalka.lt
muziejusalka.lt/rainiu-kancios-koplycia/

282

Piemineklis un Karda vienības Narimanta rotas partizānu zemnīca atrodas Kretingas rajonā, nogriežoties no 2308. ceļa uz Mokyklos ielu un piebraucot mežam pie Žibinīkiem.

Rietumlietuvā, toreizējā Palangas pagastā, kopš 1947. gada darbojās Lietuvas Brīvības kustības Žemaitijas apgabala Karda vienības Narimanta (Pušes) rota, kuru komandēja majors Jozs Ožeraišs un kurā cīnījās šīs apkaimes vīri. Narimanta rotas partizāni Alsēdžu mežos ierīkoja bunkuru, kuru nodevības rezultātā 1949. gada 7. februārī aplenca VDK leģijā karaspēka 24. strēlnieku pulka karavīri un Palangas pagasta iznīcinātāju vienība. Partizāniem cenšoties izlauzties no aplenkuma, gāja bojā pieci viņu cīņubiedri.

2009. gada 18. septembrī Žibininku mežā uz Vilima pakalna tika svinīgi atvērtas atjaunotā partizānu bunkura durvis. Šeit pēc bijušā Palangas trimdinieku un poliēslodzīto apvienības priekšsēdētāja Petra Gabrēna iniciatīvas un ar alusdarītavas "HBH Juozo" īpašnieces Radas Matulevičienes gādību, kā arī ar Kretingas mežniecības atbalstu tika autentiski atjaunots bijušais Karda partizānu vienības Narimanta rotas bunkurs un uzstādīts piemineklis.

177

Piemineklis un Karda vienības Narimanta rotas partizānu zemnīca

Žibininkų miškas, Kretingos r., Lietuva
GPS: 55.95649, 21.15118

178

Šauļu Vēstures muzejs

Aušros al. 47, Šiauliai, Lietuva
GPS: 55.93907, 23.30594

T. +370 41524386
info@ausrosmuziejus.lt
ausrosmuziejus.lt/istorijos-muziejus/

Šauļu Vēstures muzejs atrodas Aušros alejā, Šauļu centrālajā daļā. Pēc rekonstrukcijas muzejs vēra durvis 2022. gadā. Tas ir ierīkots vēsturiskajā "Aušros" muzeja ēkā, kas ir celta 1932. gadā pēc vietējā arhitekta Vlada Bites projekta. Sākotnēji ēkā atradās skola, bet 1933. gadā daļa ēkas tika nodota muzejam.

Mūsdienās Šauļu Vēstures muzejs ir apvienojis modernākās tehnoloģijas ar tradicionālām ekspozīcijām, darbojas moderna fondu ekspozīcija, apmeklētāji tiek iepazīstināti ar Šauļu vēsturi, sākot no senākajām ziņām par apvidu līdz pat Lietuvas Republikas proklamēšanai 1918. gadā.

Daļa izstādes ir veltīta kara tematikai. Pirmā stāva zālē tiek demonstrēta ar vēsturiskiem dokumentiem pamatota atjaunotā īsfilma par Šauļu zemē notikušo Saules kauju, izvietoti eksponāti (priekšmeti, dokumenti, fotoattēli) saistībā ar Pirmo pasaules karu, kas smagi izpostīja pilsētu, kā rezultātā cieta gan iedzīvotāji, gan infrastruktūra. Ekspozīcija iepazīstina arī ar cīņām pret bermontiešiem, kas 1919. gadā ieņēma pilsētu un izlaupīja mājas.

Šauļu Vēstures muzeja ekspozīciju saturu paplašina zinību telpas un brīvdabas ekspozīcija. Daudzfunkcionālai muzeja darbībai ir atvēlēta arī izstāžu un pasākumu zāle.

Brīvības cīņu vēstures muzejs atrodas Obeļos, Vytauto ielā (Obeļu - Žarasu ceļa KK117) kreisajā pusē (ir ceļa norādes zīme).

Muzejs tika dibināts 1998. gadā, tas iepazīstina ar Lietuvas valsts attīstību, Obeļu novada vēsturi, lietuviešu tautas mākslu. Liela daļa ekspozīcijas ir veltīta brīvības cīņu tēmai.

Brīvības cīņu liecības ir savācis un muzejam dāvinājis skolotājs bijušais partizāns Andrius Dručkus (1928-2018).

Līdzās padomju represiju, deportāciju, partizānu kara, pretpadomju pretošanās kustības un neatkarības atdzimšanas tēmām, kas atspoguļo Obeļu novadā pārdzīvoto, muzejs izceļas arī ar savdabīgiem akcentiem. Muzejā tiek izklāstīta Obeļu unikālā 1941. gada jūnija sacelšanās daļībniekiem un padomju terora upuriem veltītā pieminekļa uzstādīšanas, iznīcināšanas un atjaunošanas vēsture. Tiek parādīta arī Lietuvas aizsardzības sistēma pēc 1990. gada, demonstrēti Lietuvas bruņoto spēku un citu struktūru formas tērpi. Muzeja brīvdabas ekspozīcijā ir apskatāmas Lietuvas partizānu bunkura un deportēto iedzīvotāju Sibīrijas barakas kopijas. Objektus var apmeklēt individuāli, kā arī tiek piedāvātas arī īpašas izglītojošas programmas, kas ļauj saskarties ar partizānu un deportēto iedzīvotāju ikdienu un izjust, kā ir dzīvot bunkurā vai barakā.

179

Brīvības cīņu vēstures muzejs Obeļos

Vytauto g. 18, Obeliai, Rokiškio r., Lietuva
GPS: 55.93844, 25.79625

T. +370 68613741
obeliai@muziejus.rokiskyje.lt
muziejusrokiskyje.lt/apie-muzieju/obeliu-muziejus

Nemiernieku kalns – smilšains uzkalns Šauļu rietumu daļā, kur pēdas ir atstājuši abi pasaules kari.

Šī vieta kļuva bēdīgi pazīstama 19. gadsimta otrajā pusē, kad kalnā tika apbedīti 1863.-1864. gada sacelšanās dalībnieki, viņiem tika piespriests nāvessods par cīņu pret cariskās Krievijas impērijas spaidiem. Par šo vietu klīda baisas leģendas, tā tika pamesta un reti apmeklēta, un, visbeidzot, ieguva Nemiernieku kalna nosaukumu. Pirmā pasaules kara laikā šeit tika apglabāti Vācijas impērijas karavīri.

1926. gadā sākās kalna sakārtošanas darbi. Pilsētas inženieris Karolis Reisons piedāvāja izgatavot nemierniekiem veltītā pieminekļa obeliska projektu. 1928. gadā Nemiernieku kalnā notika Lietuvas neatkarības 10. gadadienas svinības un tika atklāts Nemiernieku dārzs, tomēr pieminekļa būvdarbi tika pabeigti tikai 1935. gadā. Uztādātais piemineklis – 14 metrus augsts sārta granīta obelisks – tika atklāts un iesvētīts, tika arī pārāpbedītas nemiernieku mirstīgās atliekas.

Otrā pasaules kara laikā kalnā tika apbedīti 1941.-1944. gadā kritušie Trešā reiša karavīri.

Padomju okupācijas laikā kapakmeņi tika demontēti, bet 1955.-1957. gadā tika rekonstruēts Nemiernieku kalna piemineklis obelisks – no tā tika noņemta visa nacionālā un reliģiskā simbolika. 1988. gadā, pieminot sacelšanās 125. gadadienu, tika atjaunots pieminekļa autentiskais izskats.

180

Nemiernieku kalns ●●

Vilniaus g. 263,
Šiauliai, Lietuva
GPS: 55.93627, 23.30515

T. +370 41523110
info@ausrosmuziejus.lt
ausrosmuziejus.lt/sukileliu-kalnais/

214

181

Venclausku muzejmāja ●

Vytauto g. 89, Šiauliai, Lietuva
GPS: 55.92757, 23.31558

T. +370 41524397
info@ausrosmuziejus.lt
ausrosmuziejus.lt/venclausku-namai/

217

182

"Taisnīgo starp tautām" skvērs (piemineklis) ●

Ežero g. 18, Šiauliai, Lietuva
GPS: 55.92573, 23.32551

T. +370 41523110
tic@visitsiauliai.lt
visitsiauliai.lt/lankytinos-vietos/
pasaulio-tautu-teisuoliu-skveras-2/

244

2021. gada 22. oktobrī Šauļos, Ežero un Vilniaus ielu krustojumā, tika atklāts "Taisnīgo starp tautām" skvērs (piemineklis). Tas ir Lietuvā pirmais piemineklis "Taisnīgajiem starp tautām". Pieminekļa autors – Šauļu izcelsmes dizainers Ads Toleikis, bet iniciators – Šauļu apriņķa ebreju kopienas priekšsēdētājs Saņa Ķerbelis.

Monumentā "Jungtis" ir iegravēti Šauļu apriņķa "Taisnīgo starp tautām" uzvārdi, tā pieminot 148 ebreju glābējus, bet mākslinieciskie akcenti iezīmē Šauļu geto vārtu vietas. Šauļos atradās divi geto: tā dēvētajā Kaukazo kvartālā un Ežero-Trakų ielas kvartālā. Uz pirmo geto tika sūtīti fiziski spēcīgi un darbaspējīgi cilvēki, bet uz otro – speciālisti (ārsti, mehāniķi utt.). Šauļu geto tika izveidots 1941. gada vasarā pēc Šauļu komandanta pavēles, bet likvidēts 1944. gadā, atkāpjoties nacistiskās Vācijas karaspēkam. Palikušie ebreji tika pārvesti uz Štuthofas un Da-havas koncentrācijas nometni. Geto bija ieslodzīti vairāk nekā 6500 ebreju. Starpkaru laikā Šauļos dzīvoja aptuveni 6500–8000 ebreju, daļa no tiem labprātīgi aizbrauca uz Krievijas iekšieni. Pēc holokausta bija atlicis tikai aptuveni 350–500 ebreju tautības iedzīvotāju.

Kaušėnu ciemā (Plūņģes raj.) ebreju noslepkavošanas vietā ir iekārtots Kaušėnu Holokausta upuru memoriāls. Piemiņas memoriāls ir veltīts Otrā pasaules kara laikā iznīcināto Plūņģes un apkārtnējo ciemu ebreju kopienu piemiņai. Memoriāls tika izveidots pēc pēdējā Plūņģes ebreja Jakova Bunkas iniciatīvas. Pirmais pieminēklis Otrā pasaules kara upuriem tika uzstādīts 1952. gadā, bet 1986.–1989. gadā no ozolkoka pieminēkļiem tika izveidots arī memoriāls bojāgājušo ebreju piemiņai. 2011. gadā no nojauktās Plūņģes sinagogas 1800 ķieģeļiem tika uzcelta Piemiņas siena, kur katrs ķieģelis ir veltīts noslepkavotā piemiņai, pie sienas ir piestiprinātas plāksnes ar zināmajiem 1200 (no 1800) ebreju uzvārdiem. Pie memoriāla atrodas Glābēju aleja, uz tās stabiņiem ir uzrakstīti to cilvēku vārdi, kuri nacistu okupācijas laikā glāba notiesātos ebrejus Plūņģē un tās apkārtnē. 1941. gada 12. un 13. jūlijā Kaušėnu kalnā tika noslepkavoti apmēram 1800 Plūņģes novada ebreju, kuri pirms tam divas nedēļas nežēlīgos apstākļos tika turēti Plūņģes sinagogā. Genocīda dienā tos, kuri varēja iet kājām, piecus kilometrus dzina uz nāvēssoda vietu, bet pārējos atsevišķās grupās nogādāja ar kravas automobili. Upuriem tika pavēlēti pašiem izrakt sev bedres, pēc tam viņi tika nošauti. Memoriāls ir viens no desmit Eiropā iespaidīgākajiem piemiņas memoriāliem, kas atspoguļo ebreju tautas traģēdiju.

183

Kaušėnu Holokausta upuru memoriāls ●

Birutės g., Kaušėnai,
Plūņģės. r., Lietuva
GPS: 55.92030, 21.78268

T. +370 64053644
eugenijusbunka@gmail.com
visitplunge.lt/lankytinos-vietos/kausenu-holokausto-auku-memorialas/

328

184

Trimdas un pretošanās kustības muzejs Palangā ●●

J. Basanavičiaus g. 21,
Palanga, Lietuva
GPS: 55.91765, 21.06096

T. +370 69995563
visit-palanga.lt/lankytinos-vietos/tremties-ir-rezistencijos-muziejus/

330

Lietuvos virsniuku Rāmaves villa atrodas Palangas centrālajā daļā. Tā ir tipiska kūrorta arhitektūras ēka, kas lieliski iederas tā laika Palangas arhitektūrā, ēku iegādājās, atjaunoja un nomā Lietuvijas armijas virsniecība.

1934. gadā Lietuvijas armijas virsniuku un militāro ierēdņu klubs par biedru saziņotiem līdzekļiem iegādājās divstāvu villu un nosauca to par "Ramovē". Nākamajā gadā pēc militāro dzīvokļu nodaļas sagatavotajām instrukcijām tika uzsākts villas remonts, kura laikā tika salabots villas jumts, iekārtotas atpūtnieku telpas un atvestas jaunas mēbeles. Starpkaru laikā šajā villā atpūtās daudzi slaveni Lietuvas virsnieki un viņu ģimenes, vasarā tā bija ļoti pieprasīta. 1936. gadā Lietuvas Virsniuku un militāro ierēdņu kluba kopsapulcē tika nolemts sagatavot ēdnīcas un jaunas villas projektu simts vietām. 1939. gadā tika sagatavots villas kapitālā remonta projekts, kurā bija paredzētas deviņas ieejas, ēkas centrā – iestiklots priekšnams –, otrajā stāvā balkons. Šiem plāniem nebija lemts piepildīties, un remonta rezultātā villa bija paplašināta tikai par dažām istabām. 1940. gada 31. decembrī villa un tās zeme tika nodota Padomju armijai.

Mūsdienās villā notiek nacionālās aizsardzības nozaru, Lietuvas Bruņoto spēku pasākumi un konferences, tiek izmītināti karavīri, kuri dodas uz militārajām mācībām.

185

Lietuvas virsniuku Rāmaves villa ●

Birutės al. 46, Palanga, Lietuva
GPS: 55.91541, 21.05627

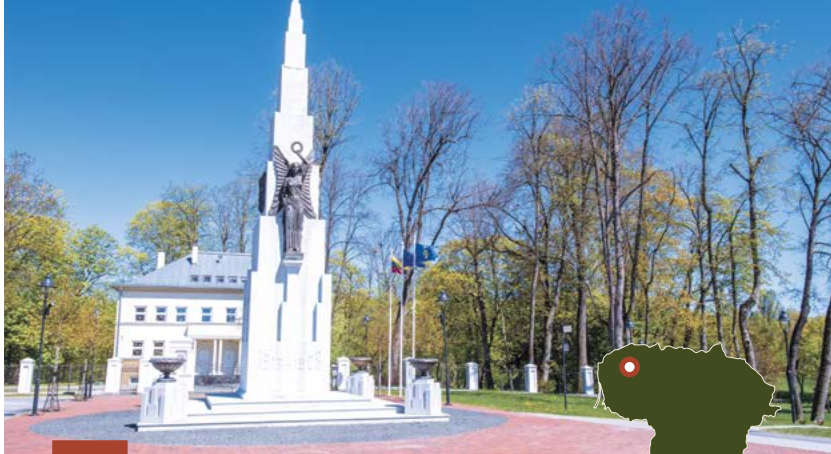
330

Ap 1928. gadu pēc mākslinieka Kleinauska meta un par godu Lietuvas Republikas neatkarības proklamēšanas desmitajai gadadienai Plūņgē Laisvės alejā tika uzsākta Brīvības pieminekļa būvniecība. Projekts bija pabeigts 1931. gadā un tika atzīts par augstāko (18 m) Brīvības pieminekli Zemaitijā.

Pieminekļa ideja neapmierināja katolisko pilsētas kopienā, jo, redz, galvenā pieminekļa figūra – spārnota eņģeļa ģipša skulptūra ar zobenu un kroni rokās – izskatījās pārāk vulgāra un atkailināta. Tādēļ sākotnējā ideja par Brīvības pieminekļa būvēšanu baznīcas priekšā tika noraidīta, un tas tika uzstādīts Laisvės alejā. Stāsta, ka pilsētnieki skulptūru apmētājuši ar akmeņiem. Piemineklis nepatika arī pilsētas varasiestādēm – Neatkarības dienas svinības notika pie Sv. Floriana skulptūras, ignorējot Brīvības pieminekli.

Visbeidzot, ap 1936. gadu sapostītā skulptūra tika demonstrēta, un ap 1950.-1953. gadu padomju okupācijas vara, lai apkarotu brīvības ideju izpausmes, pieminekļa paliekas uzspīdzināja. 1992. gadā piemineklis tika atjaunots un iesvētīts, jaunā skulptūra un ģerbonis ir atlieti no bronzas. Atjaunotā pieminekļa autors ir tēlnieks Vilims Ketvirtis. Eņģeļa skulptūra tika atlieta Sanktpēterburgā, bet Plūņgē ģerboņi – Kauņā.

186

Brīvības piemineklis Plūņgē

Laisvės al. 10,
Plūņgē, Lietuva
GPS: 55.91480, 21.84445

T. +370 64053644
turizmas@plunge.lt

288

187

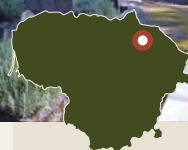
Izziņas taka Dieva troņa mežā ar partizānu bunkuru un pieminekļiem

Dievo krēso miškas, Vilkos, Telšiu
r., Lietuva
GPS: 55.90041, 22.17552

T. +370 61863448
turizmocentras@telsiai.lt
visit.telsiai.lt/lankytnos-vietos/dievo-
kreslo-miskas/

278

188

Piemineklis 1919.–1920. g. kaujās kritašajiem Lietuvas karavīriem

Senosios Kupiškio kapinės, Kupiškis, Lietuva
GPS: 55.84108, 24.99524

157

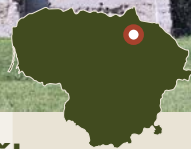
Piemineklis 1919.–1920. gada kaujās kritašajiem Lietuvas brīvības cīņu karavīriem atrodas Kupišķu kapsētā un ir daļa Lietuvas brīvprāfīgo memoriāla. Piemineklis ir uzbūvēts pēc Antana Aleksandraviča projekta, līdzekļus saziedoja Kupišķu un apkārtnējo pilsētiņu un ciemu iedzīvotāji, Lietuvas Strēlnieku savienības un Pavasara savienības biedri.

Piemineklis veidots no betona, uz pakāpienveida pamata un kubveida pelēka postamenta atrodas balts taisnstūra obelisks ar baltiem Gedimīna stabiem un krustu augšgalā. Tāds bija brīvprāfīgo karavīru apbedīšanas pamatsimbols, kas padomju okupācijas laikā netika nojaukts, tomēr simbolika tolaik tika aizklāta ar apmetumu.

1989. gadā pēc Kupišķu Sajūdis iniciatīvas piemineklis tika rekonstruēts un iesvētīts.

1936. gadā Kupiškis tika pabeigts lielākais kazarmu komplekss starptaru laika Lietuvā. Tālaika modernisma arhitektūras stilā veidoto kazarmu pilsētiņu veidoja 12 ēkas. Pēc pilsētiņas pabeigšanas uz Kupišķu kazarmām tika pārdislocēti 4. kājnieku pulka bataljons un 1. artilērijas pulka 2. baterija.

Mūsdienās Kupiškis ir saglabājusies ne tikai starptaru laika kazarmu ēkas, kas tagad ir pielāgotas civilajām vajadzībām, bet arī pulka šautuves fragments – masīva betona siena. Domājams, tas ir šautuves stands ložu uztveršanai. Pie stenda pulka karavīri izveidoja divus šautuves aizsargvalņus. Betona sienas augšpusē ir uzstādīta starptaru laika lietuviešu karavīra – kājnieka – skulptūra.

189

4. kājnieku pulka Kupišķu šautuves fragments ●

P. Mažylis g. 24, Kupiškis, Lietuva
GPS: 55.83535, 24.99090

156

190

4. kājnieku pulka kazarmu komplekss Kupiškis ●

Gedimino g. 53 A – F, Kupiškis, Lietuva
GPS: 55.83386, 24.98132

156

1936. gadā Kupiškis tika uzbūvēts lielākais kazarmu komplekss starptaru laika Lietuvā. Vienlaikus tas bija lielākais starptaru laikā Kupiškis uzceltais objekts, kura būvdarbos bija iesaistīti arī pilsētas iedzīvotāji. Tas liecina par pilsētas stratēģisko nozīmi Lietuvas aizsardzības plānos, lai kara gadījumā aizturētu Polijas karaspēka ofensīvu un vienlaicīgi piesiegtu mobilizāciju valsts iekšienē. Kupišķu kazarmās atradās 4. kājnieku pulka bataljons un 1. artilērijas pulka 2. baterija, kuros kopā bija aptuveni 700 karavīru.

Kupišķu kazarmu pilsētiņu veidoja aptuveni 12 ēkas, kazarmas, stāļi, virsnieku klubs, šautuve utt. Turklāt tās bija modernisma arhitektūras stila kazarmas, kurās bija ierīkota elektrība, gaisa ventilācija, ūdensvads un kanalizācijas sistēma, kas radikāli mainīja virsnieku un karavīru dzīves apstākļus un paaugstināja higiēnas standartus.

Mūsdienās ēka Gedimino ielā 53B pieder Kupišķu rajona pašvaldībai, un tiek izmantota. Ēkas pirmajā stāvā atrodas šūšanas darbnīca AS "Lelija", pusi otrā stāva izmanto asociācija "Sveikatos taku", bet viss ēkas trešais stāvs ir nodots Kupišķu publiskajai bibliotēkai.

Muzejs atrodas 10 km attālumā no Panevėžs, ceļa Panevėža - Pasvāle (A10; ceļa "Via Baltica" E67 daļa) kreisajā pusē (ir informatīva ceļa zīme).

2016. gadā pēc aviatora un aviācijas entuziasta Virmanta Puidoka iniciatīvas izveidotais muzejs atrodas Istras lidlauka teritorijā. Lidlauka pirmsākumi rodami 1984. gadā, kad no tā pacēlās lidmašīnas, lai uz labības laukiem izkaisītu mēslojumu vai citas ķīmiskās vielas. Muzejā ir brīvdabas un iekštelpu ekspozīcija. Brīvdabas ekspozīcijā ir apskatāmi padomju laika iznīcinātāji Su-15, MiG-21, MiG-23, helikopteri Mi-2 un Mi-8, kā arī Čehoslovākijā ražota militārā mācību lidmašīna L-29 (visi lidaparāti ražoti sešdesmitajos un septiņdesmitajos gados). Iekštelpu ekspozīcijas iepazīstina ar aviācijas vēsturi pasaulē un Lietuvā, kā arī ar Pirmā un Otrā pasaules kara un aukstā kara laika militāro aviācijas aprīkojumu, ierīcēm un atribūtiķu. Ir izstādīts dažādu valstu militāro pilotu ekipējums, glābšanas, sakaru, audioierakstu un cita tehnika, kā arī gaisa spēku virsnieku parādes formas tērpu dunču kolekcija.

191

Aviācijas muzejs "Istra" ● ● ●

Jstro g. 4, Stanionių k., Pajstrio sen.,
Panevėžio r., Lietuva
GPS: 55.82853, 24.36041

T. +370 61839936
info@aviapark.lt
aviapark.lt

153

Piebraukšana objektam ir no Antazaves pilsētiņas pa meža ceļiem.

1944. gada beigās Lietuvas ziemeļaustrumos, Antazaves apkaimē tika saformēta Lietuvas partizānu Lokio vienība, kuru vadīja bijušais Lietuvas armijas virsnieks kapteinis Mikols Kazans. Formējamā vienība pie Vincežera ezera, Antazaves blīva egļu un priežu meža augstienē, ierīkoja piecas zemnīcas.

1944. gada 26. decembrī (no citiem avotiem – 27. decembrī) šajā vietā notika Antazaves sila kauja, kas bija viena no lielākajām partizānu kaujām Austrumlietuvā. Ar ierakumiem nostiprināto partizānu nometni ielenca Padomju armijas Utenas un Zarasu vienības, kā arī Antazaves pagastā dislocētie karavīri. Pēc visu dienu ilgušas cīņas 85 partizāniem izdevās izlauzties no aplenkuma un veiksmīgi atkāpties. Atkāpšanās laikā gāja bojā viens partizāns. Šobrīd partizānu nometnes un kaujas pozīciju vietā ir uzbūvētas divas partizānu zemnīcas, uzstādīts krusts, piemiņas plāksne un soliņi nometnes apmeklētājiem. Partizānu zemnīcas izceļas ar saviem izmēriem – tās ir salīdzinoši lielas un masīvas pazemes būves, kas atšķiras no partizānu bunkuriem, kas vēlāk tika būvēti Lietuvas mežos.

192

Antazaves kaujas vieta un partizānu zemnīcas pie Vincežera ezera ●

Antazavės sen., Zarasų r., Lietuva
GPS: 55.81584, 25.89458

148

193

Padomju armijas militārā bāze Zaļajā mežā / Ideju parks "Bunkers" ●

Vabalninko g. 73, Likpetrių k., Karsakiškio sen., Panevėžio r., Lietuva
GPS: 55.80846, 24.43068

T. +370 61690666
info@idejuparkasbunkeris.lt
idejuparkasbunkeris.lt

147

Netālu no Radviliškų dzelzceļa stacijas atrodas atjaunots deportācijas vilciena vagona, kas atgādina par tragisko vēstures lappusi, kad 1941.-1952. gadā padomju okupācijas vara masveidā deportēja Lietuvas Republikas iedzīvotājus uz attāliem Padomju Savienības rajoniem. Tikai no Radvilišķiem vien tika deportēti vairāk nekā 3000 iedzīvotāju.

Kopumā no Lietuvas 1941.-1952. gadā tika deportēti aptuveni 135 500 cilvēku. 1941. gada 14. jūnijā – pirmajā masveida deportāciju dienā Lietuvā – vilcienu vagonus sāka "aizpildīt" ar Radvilišķu un apkārtnes iedzīvotājiem.

2012. gadā ar Lietuvas Genocīda un pretošanās kustības izpētes centra starpniecību vagonu Radvilišķu rajona pašvaldībai nodeva Lietuvas bruņoto spēku Īpašo uzdevumu Vītauta Dižā jēgeru bataljons. Autentiskais deportācijas vagona tika atvests no Kauņas, dzelzceļnieki to rūpīgi restaurēja, un tagad tajā ir iekārtota neliela ekspozīcija.

194

Izsūtīšanas vilciena vagona ●●

Laisvės al. 13, Radviliškis, Lietuva
GPS: 55.80499, 23.53783

T. +370 64039298
tic@inforadviliskis.lt
visitsiauliai.lt/lankytinos-vietos/
tremimu-traukinio-vagonas/

221

Pie grants ceļa Pikteiki-Žalsēni, ar automobili viegli sasniedzamā vietā, ir saglabāties Molotova aizsardzības līnijas bunkurs.

Molotova līnija ir 1940.–1941. gadā steigā būvēta PSRS fortifikācijas aizsardzības līnija, kas stiepās cauri 1939.–1940. gada PSRS okupētās un anektētās Lietuvas, Polijas, Baltkrievijas un Ukrainas teritorijai. Molotova līnija Lietuvā bija sadalīta Telšu, Šauļu, Kauņas un Alītas nocietinājumu rajonos, visas līnijas garums Lietuvā bija 328 km (no Paļangas līdz Kalvarijai). Lietuvas līnijas posmā tika uzsākta 101 betona bunkura būvniecība, tomēr līdz Vācijas-Krievijas kara sākumam – 1941. gada jūnijam – neviens no tiem netika pabeigts un pilnībā aprīkots. Lai gan Molotova līnija bija paredzēta aizsardzībai pret Vācijas karaspēka uzbrukumu, Vācijas-Krievijas kara laikā tā savu funkciju nepildīja.

195

Molotova aizsardzības līnijas bunkurs ●

Pikteikiai, Vežaičių sen., Klaipėdos r., Lietuva
GPS: 55.79794, 21.43744

296

196

Krasta artilērijas baterija "Memel-Nord" ●

Pasakos g. 2, Kukuliškių k.,
Kretingalės sen., Klaipėdos r., Lietuva
GPS: 55.77822, 21.07403

T. +370 63020263
memelnord@gmail.com

318

Krasta artilērijas baterija "Memel-Nord" atrodas Giruļos, blakus "Olando kepurē" (Holandes cepurei) Baltijas jūras krastā.

Krasta artilērijas baterija "Memel-Nord" ir Vācijas jūras kara flotes krasta aizsardzības sistēmas daļa, kas tika uzbūvēta 1939. gadā pēc Klaipēdas novada pievienošanas Vācijai un pilsētas nocietināšanas darbu uzsākšanas. "Memel-Nord" ir neatņemama Klaipēdas nocietinājumu daļa, kuru veido divas krasta artilērijas un sešas pretgaisa aizsardzības baterijas.

Krasta artilērijas baterijas nocietinājumi tika būvēti divos posmos: 1939. gada aprīlī un maijā tika uzbūvēti krasta artilērijas baterijas pagaidu nocietinājumi, bet 1939. gada beigās tika pieņemts lēmums par to paplašināšanu, izveidojot pastāvīgu pozīciju. Šim nolūkam krasta artilērijas baterijai bija izbūvētas četras lielgabalu pozīcijas, kas tika aprīkotas ar 150 mm SKL-45 lielgabaliem, uguns vadības postenim un munīcijas noliktavu 150 artilērijas šāviņiem. Pēc būvdarbu pabeigšanas baterijai tika dots nosaukums "Brommy".

Bateriju veido trīs būves, centrā atrodas betona konstrukcijas uguns vadības punkts, tam blakām – divi artilērijas bloki ar munīcijas noliktavām. Kopš 2002. gada vienā no artilērijas blokiem ir iekārtota ekspozīcija par Klaipēdas novada vēsturi.

Pretgaisa aizsardzības baterija "Nordmole" (latv. val. – "Ziemeļu mols") tika uzbūvēta Klaipēdas ziemeļdaļā – Melnragē, Baltijas jūras krastā.

Pretgaisa aizsardzības baterija ir Vācijas jūras kara flotes krasta un pretgaisa aizsardzības sistēmas daļa, tā sākta būvēt 1939. gadā pēc Klaipēdas novada pievienošanas Vācijai un pilsētas militārās fortifikācijas darbu uzsākšanas. Baterijas galvenā funkcija bija Klaipēdas pretgaisa aizsardzība. 1939.–1944. gadā pretgaisa aizsardzības baterija bija bruņota ar četriem 88 mm SKC-30 lielgabaliem, baterijas nocietinājumu veidoja lielgabalu pozīcijas, pazemes gaitenī, kas savienoja lielgabalu pozīcijas un kalpoja kā munīcijas noliktava.

Objekts tika pamests 1945. gada janvāra beigās.

197

Pretgaisa aizsardzības baterija "Nordmole" ●

Melnragē, Klaipėda, Lietuva
GPS: 55.73461, 21.08647

315

Ekspozicijos atrodas Panevėžės pilsėtos centrālajā daļā. Padomju vara atsavināja ievērojamai Panevėžės Moigū ģimeinei 19. gadsimta beigās celto namu. 1940.–1941. gadā tajā tika izvietots padomju kara daļas štābs, VDTK (Valsts drošības tautas komisariāta) Panevėžės apriņķa pratināšanas nodaļa un milicija. No 1944. līdz 1953. gadam te atradās VDTK-Iem-VDK Panevėžės apriņķa (no 1950. gada rajona) štābs. Tagad tās ir Panevėžės Novadpētniecības muzeja telpas.

Ekspozicija "Okupacijų gniaužtuose" ("Okupāciju žņaugos") iepazīstina ar nacistu un padomju okupāciju. Tā iepazīstina ar ebreju un romu genocīdu, deportācijām un partizānu kara tēmām. Ekspozicijas daļa, kas ir veltīta 1953.–1990. gadam, stāsta par ikdienas dzīvi "hruščovkā", padomju varas centieniem izveidot padomju sabiedrību, kā arī tautas pretošanos šai vardarbībai, pagrīdes darbību. Var dzirdēt tolaik slepenībā noklausītos, no ārvalstīm translēto radio raidījumu ierakstus ar padomju varas radītiem ētera traucējumiem.

Ekspozicija "Raudonasis teroras" ("Sarkanais terors") ir veltīta šīs mājas pagrabā nogalināto, pie Panevėžės cukurfabrikas nošauto upuru piemiņai un padomju okupācijas noziegumu vēsturei. Brīvu cilvēku cerības un to iznīcināšana padomju varas apstākļos alegoriski atainota laikā un telpā – līdz nāvei spīdinātās žēlsirdīgās māšas Zinaīdas Kane-Kanevičienes neatkarīgās Lietuvas laika dzīvokļa interjers un VDTK pratināšanas kabineta replika.

198

Ekspozicijos "Okupacijų gniaužtuose" ("Okupāciju žņaugos") un "Raudonasis teroras" ("Sarkanais terors") Panevėžės Novadpētniecības muzejā

Vasario 16-osios g. 23, Panevėžys, Lietuva
GPS: 55.73008, 24.35836

T. +370 45596181
informacija@paneveziomuziejus.lt
paneveziomuziejus.lt/lt/ekspozicijos

136

199

Ekspozicija par Pretošanos padomju okupācijai un Sajūdi (liet. v. Sajūdis) Panevėžės Novadpētniecības muzejā

Respublikos g. 17,
Panevėžys, Lietuva
GPS: 55.72951, 24.35955

T. +370 45596181
informacija@paneveziomuziejus.lt
paneveziomuziejus.lt/lt/ekspozicijos

136

Lai gan kazarmu komplekss Klaipēdā bija militāras nozīmes objekts, mūsdienās kazarmas savām vajadzībām ir pārveidojusi Klaipēdas Universitāte, bet bijušajā militārajā pilsētiņā ir saglabājušās daudzas militārās pagātnes liecības.

Kazarmas tika būvētas 1904.–1907. gadā pēc Klaipēdas maģistrāta līgumu ar Prūsijas Militāro pārvaldi. Uzbūvēto kazarmu kompleksu (arhitekts nav zināms) veidoja astoņas galvenās (ķieģeļu) ēkas, no kurām līdz mūsdienām ir saglabājušās sešas, kā arī koka palīgēka. Divas galvenās ēkas bija paredzētas karavīru izmītnāšanai. Ēkās gar tagadējo Herkaus Manto ielu dzīvoja apakšvirsvieki un leitnanti.

No 1907. līdz 1914. gadam kazarmās atradās fon Boiena 41. pulka 3. bataljons, kas Pirmā pasaules kara laikā cīnījās Austrumu frontē un 1916. gadā – slavenajā Verdenas kaujā. 1919.–1920. gadā kazarmās tika dislocēts formējama Prūsijas brīvprātīgo korpusa 41. kājnieku pulka brīvprātīgo bataljons, kā arī uz Klaipēdu nosūtītais viens 223. pulka un viens 103. pulka bataljons. 1920.–1923. gadā kazarmas piederēja Francijas armijas 21. kājnieku strēlnieku bataljonam, 1923.–1934. gadā – Lietuvas karaspēka Žemaitijas kunigaīša Butegēidža 7. kājnieku pulkam, bet 1934.–1939. gadā – 6. Pilēnu kunigaīša Marģa pulkam. Bijušo militāro pilsētiņu var apskatīt tikai no ārpuses.

200

Kazarmu komplekss Klaipēdā (tagad Klaipēdas Universitātes ēkas)

Herkaus Manto g. 84, Klaipėda, Lietuva
GPS: 55.72382, 21.12405

310

"Escape bunker 1944" atrodas Klaipēdas pilsētas centrā. Tā ir 1944. gadā uzbūvēta vācu armijas tunelveida patvertne, lai palīdzētu Klaipēdas civiliedzīvotājiem izdzīvot Otrā pasaules kara bombardēšanas un artilērijas apšaudes laikā. Tiek uzskatīts, ka šo patvertni ir uzbūvējusi Reiha Dzelzceļa pārvalde. Bunkurs ir būvēts no metru biezām dzelzsbetona sienām, virs kurām ir zemes uzbērums. Kopš 2009. gada patvertne ir iekļauta Lietuvas Republikas nekustamo kultūras vērtību reģistrā, un objekts ir atzīmēts ar militāro mantojuma zīmi. Ilgi pamesta novārtā, 2016. gadā pēc privātas iniciatīvas tā ir sakārtota. Tagad tā ir miklu, āķīgu uzdevumu risināšanas istaba, tādējādi ir novērsta patvertnes bojāšanās un ir radīta izklaide iedzīvotājiem.

201

"Escape bunker 1944"

Priestočio g. 1 B,
Klaipēda, Lietuva
GPS: 55.72079, 21.13371

T. +370 62261289
escapebunker1944@gmail.com
escapebunker.lt

310

202

Ekspozīcija par trimdu un pretošanās kustību Mazās Lietuvas Vēstures muzejā

S. Nēries g. 4, Klaipēda, Lietuva
GPS: 55.71784, 21.13470

T. +370 46410527
info@mlimuziejus.lt
mlimuziejus.lt/lt/muziejus/tremties-ir-rezistencijos-ekspozicija/

310

Ekspozīcija atrodas Klaipēdas centrālajā daļā.

Pēc padomju okupācijas represīvās struktūras (VDTK, VDK) Klaipēdā tika izvietotas pilsētas ēkās S. Nēries ielā 2 un 4. Te cilvēki tika ieslodzīti, pratināti un spīdzināti. No 1945. līdz 1953. gadam S. Nēries ielas 4. nama pagrabā kamerās (tā sauktajā iekšējā cietumā) bija ieslodzīti 8268 cilvēki. VDK izmantoja šīs ēkas līdz pat deviņdesmito gadu vidum, tad pārcēlās uz citām telpām.

1992. gadā ēkā S. Nēries ielā 4 atradās Klaipēdas teritoriālā muitas iestāde, bet 2014. gadā tās pagrabstāvā tika atklāta ekspozīcija par trimdu un pretošanās kustību. Muzeja apmeklētāji var apskatīt divas autentiskas kameras un atjaunoto pratināšanas kabinetu. Ekspozīcija iepazīstina ar padomju represīvajām struktūrām, partizānu karu Rietumlietuvā, Klaipēdas novadā veikto deportāciju norisi un ar politieslodzīto stāstiem. Klaipēdas novada savdabīgā (salīdzinājumā ar citiem Lietuvas reģioniem) vēsture noteica to, ka savas nianses bija arī pretpadomju kustībai. Improvizētā pratināšanas kabinetā apmeklētājiem tiek dota iespēja piedzīvot nospiedošo un baidīgo vidi, kuru nācās izjust represīvo struktūru rokās nokļuvušam cilvēkam.

Parks atrodas Klaipēdā starp K. Donelaičio, Liepų, Trilapio un S. Daukanto ielu.

Skulptūru parks Klaipēdā ir daudzslāņains pilsētas un pasaules vēstures liecinieks. Kapsēta, parks, memoriāls, vieta mākslai – to visu un vēl vairāk var izvietot vienā teritorijā.

1944.–1945. gadā Lietuvā atkal savas pozīcijas nostiprināja padomju okupanti, bet Klaipēda palika bez saviem vecajiem iedzīvotājiem. Kādreiz jaunā, bet tagad jau vecā pilsētas kapsēta bija atstāta novārtā. Visbeidzot 1977. gadā tā tika likvidēta un tur ierīkots Skulptūru parks un uzsākta mākslas darbu uzstādīšana. Mūsdienās parks ir pazīstams kā Lietuvas nobriedušā modernisma skulptūru brīvdabas galerija. Tiek eksponēti 116 darbi, kas tapuši padomju laikā (1977–1989). Līdzās mākslas darbiem un senās kapsētas reliktiem, te atrodas arī pieminekļi:

- Klaipēdas 1923. gada sacelšanās notikumam veltīts memoriāls (1925);
- memoriāls Otrā pasaules kara Padomju Savienības karavīriem (1949–1980), kura daļa tika demontēta 2022. gadā pēc Krievijas kara sākuma pret Ukrainu;
- piemiņas akmens Klaipēdas novada vecajiem iedzīvotājiem – memelenderiem (1992).

Ar piemiņas zīmēm ir godināti arī Francijas-Prūsijas kara gūstekņi francūži. Pirmā pasaules kara Vācijas impērijas karavīri, Neatkarīgās Lietuvas karavīri, Otrā pasaules kara karagūstekņi beļģi, polji un francūži.

203

Skulptūru parks Klaipēdā

Tarp K. Donelaičio, Liepų, Trilapio ir S. Daukanto gatvių, Klaipėda, Lietuva
GPS: 55.71718, 21.14160

T. +370 46410528
skulpturu.parkas@mlimuziejus.lt
mlimuziejus.lt/park/

310

Krasta artilērijas baterija "Memel-Sūd" (latv. val. – "Klaipēda – dienvidi") atrodas Smiltīnē, Klaipēdas Kuršu kāpas daļā.

Krasta artilērijas baterija "Memel-Sūd" ir Vācijas jūras kara flotes krasta un pretgaisa aizsardzības sistēmas daļa, kas sāka būvēt 1939. gadā pēc Klaipēdas apgabala pievienošanas Vācijai un pilsētas fortifikācijas darbu uzsākšanas. Krasta artilērijas baterijas nocietinājumi tika būvēti divos posmos. 1939. gada aprīlī un maijā tika uzbūvēti krasta artilērijas baterijas pagaidu nocietinājumi, bet 1939. gada beigās tika pieņemts lēmums par to paplašināšanu, izveidojot pastāvīgu pozīciju, tomēr plānotie darbi netika veikti. Krasta artilērijas baterija tika aprīkota ar četrām lielgabalu pozīcijām 150 mm SKL-45 lielgabaliem, un baterijai tika dots nosaukums "Jachmann".

Mūsdienās līdzās baterijas nocietinājumiem atrodas taciņa, kas ved līdz jūrai, uzstādīts informatīvais stends.

204

Krasta artilērijas baterija "Memel Sud" ●

Smiltynė, Klaipėda, Lietuva
GPS: 55.71140, 21.09905

316

205

Pretmīnu kuģis-muzejs M52 "Sūduvis" ●

Danės g. 5, Klaipėda, Lietuva
GPS: 55.70899, 21.12945

T. +370 65961497
info@muziejus.lt
muziejus.lt/lt/taivas-muziejus-m52-suduv

310

Pretmīnu kuģis-muzejs M52 "Sūduvis" atrodas Klaipēdas Karališkoji Danės krastmalā blakus Pils tiltam.

"Lindau" mīnu traleru klases kuģis, kas būvēts 1956.–1958. gadā Rietumvācijā. Šādu kuģu uzdevums ir jūras mīnu atklāšana un iznīcināšana. Tādēļ kuģa korpus bija izgatavots no Brazīlijas ozola, klājs – no fīkkoka, bet mehānismi – no nemagnētiska metāla.

No 1958. līdz 1999. gadam kuģis piederēja Vācijas Jūras kara flotei un tā nosaukums bija M1071 "Koblenz". 1978.–1979. gadā tas no mīnu tralera tika pārveidots par mīnu meklēšanas kuģi (mednieku).

1999. gadā kuģis tika nodots Lietuvas Jūras spēkiem. Jūras spēku kuģiem tradicionāli tiek doti Lietuvas vēsturisko reģionu nosaukumi, tādēļ arī saņemtajam kuģim tika dots vārds M52 "Sūduvis". Kuģis kalpoja Lietuvai 22 gadus, piedaloties starptautiskās un valsts mēroga mācībās un operācijās.

2021. gadā kuģis beidza dienestu Lietuvas Jūras spēkos un tika nodots Lietuvas Jūras muzejam. Pēc tam M52 "Sūduvis" tika atvērts publiskai apskatei un pielāgots muzeja un izglītības vajadzībām. Ekspozīcijamajam kuģim ir autentisks darbaspējīgs aprīkojums.

Francijas galv. komisariāts atrodas Klaipēdas vecpilsētā. Pēc Pirmā pasaules kara ar Versaļas miera līgumu Klaipēdas novads (*Memel Gebiet jeb Territoire de Memel*) tika atdalīts no Vācijas. 1920. gada janvārī no Vācijas pārstāvja novada pārvaldi pieņēma Francijas ieceltais administrators, brigādes ģenerālis Dominiks Odri (*Dominique Odry*), kurš apmetās Perkasy ielā (tagadējā *Sukilēliju* iela) 3. Tādējādi 1920.–1923. gadā prefektūra kļuva par Francijas galvenā komisariāta mītni un svarīgāko valsts iestādi Klaipēdas novadā.

1923. gada 10.–15. janvārī notika labi organizēta un veiksmīgi īstenota militārā operācija, kuru organizēja Lietuvas valdība, armija un Strēlnieku savienība un kas ilgu laiku bija zināma kā "Klaipēdas novada sacelšanās". Pēc tās Klaipēdas novads tika pievienots Lietuvai. Militārās operācijas laikā ģeogrāfu uzdevumu vienības 2. (Paģeģu) kaujas grupa Mikola Kalmanta-Bajora vadībā ielauzās prefektūras ēkā un ieņēma to. Augstais komisārs Gabriels Petisne bija spiests pacelt balto karogu un padoties.

Kultūratmiņā prefektūra asociējas ar "sacelšanās dalībnieku" uzvaru, kas bija Klaipēdas pievienošanas noslēguma akords. Tādēļ, pieminot Klaipēdas pievienošanu Lietuvai, tiek teatrali atainota prefektūras šturmešana, kuru atdarina kara vēstures rekonstruētāji.

206

Francijas galv. komisariāts Klaipēdā ●

Sukilēliju g. 8, Klaipėda, Lietuva
GPS: 55.70733, 21.13205

311

Ekspozīcija atrodas Klaipēdas centrālajā daļā. Kad 1940. gadā padomju vara okupēja Lietuvu, Klaipēda un apgabals jau bija Vācijas Reiha sastāvā. 1945. gada janvārī Klaipēdu ieņēma Sarkanā armija. Saskaņā ar kara komandanta reģistrācijas datiem, pilsētā tobrīd bija palikuši tikai 28 civiliedzīvotāji. Tā Klaipēdā sākās jauns padomju periods. Vienu represīvo režīmu nomainīja cits. Ekspozīcijas "Sovietmečio pēdsakais" ("Pa padomju laika pēdām") mērķis ir atspoguļot padomju laiku un deviņdesmito gadu beigās sāktās pārmaiņas, palīdzēt izprast sarežģīto padomju gaisotni. Ekspozīcija stāsta par jauniešiem iedzīvotājiem, "sociālistiskās" Klaipēdas celtniecību, padomju ideoloģijas un propagandas centieniem, tiekšanos iznīcināt visu tautisko, pilsonisko, kā arī reliģisko apziņu. Tiek atklāti dažādi stāsti un tēmas: padomju laika inteliģenta dzīvojamās istabas interjera ekspozīcija ilustrē tā laika cilvēku dzīves ikdienu; improvizēts "sarkanais stūrītis" un padomju lozungi atspoguļo padomju propagandas metodes un banalitāti; datortermināli tiek parādīta Klaipēdas Marijas Miera Karalienes baznīcas būvniecība un tās liktenis 1957.–1963. gadā utt.

207

Ekspozīcija "Sovietmečio pēdsakais" ("Pa padomju laika pēdām") Mazās Lietuvas Vēstures muzejā

Didžioji Vandens g. 2,
Klaipėda, Lietuva
GPS: 55.70716, 21.13443

T. +370 60101082
info@mlimuziejus.lt
mlimuziejus.lt/lt/muziejus/mazosios-lietuvas-istorijos-muziejus/

208

Otrā pasaules kara ekspozīcija "Muziejus 39/45"

Priešpilio g. 2, Klaipėda, Lietuva
GPS: 55.70578, 21.12945

T. +370 60101082
info@mlimuziejus.lt
mlimuziejus.lt/lt/pilies-muziejus-muziejus-39-45/

Mazās Lietuvas Vēstures muzejam piederošais "Muziejus 39/45" stāsta par Otrā pasaules kara notikumiem Klaipēdā un novadā. Muzejs atrodas zem aizsargvalņa bijušās Klaipēdas pils austrumu pusē, kur kara laikā vācu karaspēka daļas bija ierīkojušas sprāgstvielu noliktnu.

Muzeja ekspozīcija ir mūsdienīga un apmeklētājiem saistoša: ekspozīciju veido četras zāles, kas iepazīstina ar dažādiem kara laika posmiem, zālēs ir ierīkoti 13 interaktīvie punkti. Zālē "Klaipēda kara priekšvakarā" ir apskatāmi vēsturiski dokumenti un fotoattēli, bet tā laika radikālās pārmaiņas Eiropā ir attēlotas oriģinālā animētā kartē. Zālē "Klaipēdas šturmešana" ir atspoguļota ļoti traģiskā Klaipēdas un tās iedzīvotāju vēsture, savukārt otrā zālē "Klaipēda pēc kara" atrodas instalācija nopostīto pilsētas baznīcu piemiņai. Pēdējā – Atmiņu zālē – atrodas simbolisks sešus metrus garš vagoniņš ar stikla jumtu, zem kura ir redzami daudzi vienkārši sadzīves priekšmeti, kas reiz piederējuši gan vācu karavīriem, gan Klaipēdas civiliedzīvotājiem. Stikls ir pārklāts ar smilšu kārtu, tāpēc, lai apskatītu eksponātus, smiltis ir jānotīra ar pirkstiem.

Atrodas Šimonu mežā, braucot pa 1216. ceļu (ir norādes zīme, stends). Šimonu mežs pēckara Lietuvas partizānu cīņās bija pazīstams kā lielākās Aukštaitijas partizānu daļas Alģimanta Militārā apgabala darbības centrs. 1945. gadā šajā apgabalā darbojās aptuveni 200 partizānu, bet 1952. gadā – vairs tikai 20–30. No 1947. līdz 1949. gadam Šimonu mežā darbojās Austrumlietuvas (Karaļa Mindauga) partizānu teritorijas komandiera kapteiņa Jona Kimša-Žalgira un 1949. gadā no viņa pienākumus pārņēmušā Antana Starkus-Montes, slēptuves – komandpunkti, no kuriem tika vadīta partizānu kustība Aukštaitijā. Alģimanta Militārā apgabala partizānu kauju maršruts aicina iepazīties ar sešām Alģimanta apgabala partizānu slēptuvēm, kuras ierīkoja un kurās slēpās, un cīnījās Žaļos, Šarūna un Kunigaiša Margā vienību partizāni. Šimonu mežā ir izveidoti divi dažādu garumu pastaigu maršruti (5 un 10 km), kas aicina doties pa partizānu takām.

209

Pa Alģimanta militārā apgabala partizānu kauju takām

Šimonų giria, Anykščių r., Lietuva
GPS: 55.69902, 25.30313

Pakuteņu mežā (Radviliškų rajonā), apmēram astoņus kilometrus uz dienvidaustrumiem no Šeduvus, pie grants ceļa atrodas viena no trim Šeduvus ebreju holokausta vietām.

Te 1941. gada augustā tika nogalināti 27 ebreji, tostarp pēdējais Šeduvus rabīns Mordehajs Dovids Henkins. Divās citās vietās Ļaudišķu mežā tika nogalināti aptuveni 700 cilvēku.

1941. gada 25. jūnijā nacisti okupēja Šeduvu, un jau jūlijā sākumā pilsētas ebrejus piespiedu kārtā izlika no mājām un viņi tika aizdzīti uz blakus esošo Pavarfiču ciemu, kurā tika izveidots geto. 25.–26. augustā neliela daļa sagūstīto tika nošauti Pakuteņu, bet pārējie – Ļaudišķu mežā.

2014.–2015. gadā pēc Šeduvus Ebreju memoriālā fonda iniciatīvas šo slepkavību vietas tika sakārtotas un padarītas pieejamas apmeklētājiem. Pakuteņu ciema ebreju slepkavību vietā ir uzstādīts tēlnieka Roma Kvinta piemiņklis "Gaismas zvaigznes mājieta".

210

Ebreju holokausta vieta Šeduvā Pakuteņu ciemā ●

Pakuteņių m., Baisogalos sen.,
Radviliškio r., Lietuva
GPS: 55.69332, 23.77911

T. +370 69844091
tic@inforadviliskis.lt
loststetl.lt/en/jewish-cemetery-and-holocaust-sites/

198

211

Ebreju I un II holokausta vieta Šeduvā ●

Liaudišķių k., Baisogalos sen.,
Radviliškio r., Lietuva
GPS: 55.69222, 23.66069

T. +370 69844091
tic@inforadviliskis.lt
loststetl.lt/en/jewish-cemetery-and-holocaust-sites/

201

Šeduvus I un II holokausta vieta atrodas Ļaudišķu mežā (Radviliškų rajonā), apmēram 10 km dienvidu virzienā no Šeduvus. Pie grants ceļa ir uzstādīta norādījuma zīme.

Pirmā ebreju tautības cilvēku kapavieta aizņem 375 m² lielu, lielākoties bruģētu, meža ieskaustu platību. Šajā vietā tika noslepkavoti un aprakti aptuveni 400 cilvēki. Aptuveni 500 m attālumā ir otra kapavieta. Ebreju mirstīgās atliekas ir apglabātas 144 m² lielā teritorijā. Laukums ir līdzens, lielāko teritorijas daļu arī klāj bruģakmens. Šajā vietā tika noslepkavoti un aprakti aptuveni 300 cilvēki.

1941. gadā šajās vietās tika nogalināta visa Šeduvus ebreju kopiena – gandrīz 700 cilvēku. Mēnesi pirms nāves viņus vēl turēja Pavarfiču ciematā izveidotajā geto. 25. un 26. augustā geto iedzīvotāji tika aizvesti uz Ļaudišķu mežu. Cilvēkus nogādāja pie izraktas bedres, un pēc vāciešu pavēles nogalināja vietējie policisti un izpalīgi. Starp nogalinātajiem bija 230 vīrieši, 275 sievietes un 159 bērni. 2014.–2015. gadā pēc Šeduvus Ebreju memoriālā fonda iniciatīvas šo slepkavību vietas tika sakārtotas un padarītas pieejamas apmeklētājiem. Masu slepkavību vietās ir uzstādīti divi tēlnieka Roma Kvinta pieminekļi: "Durvis" un "Stars – zvaigzne".

Ekspozīcija atrodas Zarasu rajona Turmantā.

Pirmā pasaules kara laikā Turmantā bija svarīgs vācu karaspēka 88. divīzijas loģistikas punkts Austrumu frontē. Pirmā pasaules kara ekspozīcija Turmantā ir daļa starptautiskā maršruta "Pa Pirmā pasaules kara takām" un atrodas pilsētas pamatskolas ēkā. Mūsdienīgā un virtuālā realitātē papildinātā ekspozīcija piedāvā daudzus unikālus Pirmā pasaules kara artefaktus, replikas un fotoattēlus, kā arī iepazīstina ar karavīru kaujas apstākļiem un dzīvi Austrumu frontē, ieročiem un munīciju, uniformām un ekipējumu.

212

Pirmā pasaules kara ekspozīcija Turmantā ●

Tilžės g. 21, Turmantas,
Zarasų r., Lietuva
GPS: 55.69176, 26.46681

T. +370 62023114

175

Laukā netālu no Endriejavyas var apskatīt saglabājušos un nepabeigto Molotova līnijas bunkuru.

Molotova līnija ir 1940.–1941. gadā steigā būvēta PSRS fortifikācijas aizsardzības līnija, kas stiepās cauri 1939.–1940. gada PSRS okupētās un anektētās Lietuvas, Polijas, Baltkrievijas un Ukrainas teritorijai. Molotova līnija Lietuvā bija sadalīta Telšu, Šauļu, Kauņas un Alītas nocietinājumu rajonos, visas līnijas garums Lietuvā bija 328 km (no Palangas līdz Kalvarijai). Lietuvas līnijas posmā tika uzsākta 101 betona bunkura būvniecība, tomēr līdz Vācijas-Krievijas kara sākumam – 1941. gada jūnijam – neviens no tiem netika pabeigts un pilnībā aprīkots. Lai gan Molotova līnija bija paredzēta aizsardzībai pret Vācijas karaspēka uzbrukumu, Vācijas-Krievijas kara laikā tā savu funkciju nepildīja.

213

Molotova aizsardzības līnijas bunkurs ●

Endriejavya, Endriejavo sen., Klaipėdos r., Lietuva
GPS: 55.68766, 21.70300

272

214

Tilzes aizsardzības līnijas blindāžas ●

Tilzės miškas, Zarasų r., Lietuva
GPS: 55.66633, 26.56569

T. +370 62023114

176

Tilzės mežā var nokļūt pa meža ceļiem (ir norādes un stendi).

1915.–1918. gadā Vācijas 8. armijas 88. divīzija šajā frontes posmā cīnījās pret Krievijas armiju. Te atradās aizsardzības līnija, ir saglabājušās trīs blindāžas. Blindāža ir militāra lauku slēptuve, kuras uzdevums ir aizsargāt karavīrus no artilērijas, ložmetēju un šauteņu uguns. Visas trīs blindāžas tika uzbūvētas pēc standarta projekta, atšķīrās tikai blindāžu izmērs. Tās tika būvētas no visstiprākajiem būvmateriāliem – betona un armatūras – un, lai pēc iespējas mazāk būtu pamanāmas, tika pielāgotas reljefam, ierokot tās uzkalnos vai iekļaujot plašākā tranšeju sistēmā.

Blindāžas atrodas Tilzės ciemā, tieši pie 5303. ceļa. Vācijas 8. armijas 88. divīzijas, kas šajā frontes posmā 1915.–1918. gadā cīnījās pret Krievijas armiju, atbalsta punkta divas blindāžas, kas bija paredzētas karavīru aizsardzībai pret ienaidnieka uguni. Tās tika būvētas no betona. Būves jumta konstrukcijā ir redzams neliels armatūras daudzums. Uz blindāžas švelleriem (metāla tehnēm) saglabājušies uzraksti "88 J.D.T." norāda, ka tos ir izgatavojušas 88. divīzijas vienības.

215

Vācu armijas atbalsta punkta blindāžas Tilzės ciemā ●

Tilzės k., Turmanto sen., Zarasų r., Lietuva
GPS: 55.66028, 26.56587

T. +370 62023114

175

Pirmā pasaules kara Vācijas armijas blindāža (komandpunkts) atrodas Ķimbartišķes ciemā, pie 5303. ceļa.

1915.–1918. gadā Vācijas 8. armijas 88. divīzija šajā frontes posmā cīnījās pret Krievijas armiju. Te atradās blindāža (komandpunkts). Tā tika uzbūvēta no vizuāli ierīkotas būvmateriāla – betona un armatūras –, būvei ir divas ieejas, starp kurām ir neliela logu rinda. Blindāžā bija ierīkota elektrība, atvests ūdens no netālu ierīkotās akas, divas krānsis, koka soli un lāva. Virsnieku, sakaru mežglu un pāršiešanas telpām bija baltas sienas.

Šī masīvā celtnē ir būvēta tā, lai izmantotu nelīdzenā reljefa priekšrocības, tādēļ tā atrodas nelielā ieplakā. Tas ir pasīvās fortifikācijas būves piemērs. Pasīvās būves nebija paredzētas aktīvai aizsardzībai. Tās ir paredzētas, lai aizsargātu karavīrus un munīciju no iznīcinošās artilērijas uguns. Būves iekšpusē uz sienām ir redzamas balsināšanas paliekas. Objekts ir identificēts kā bijušais komandpunkts.

216

Pirmā pasaules kara Vācijas armijas blindāža (komandpunkts) ●

Ķimbartišķes k., Turmanto sen., Zarasų r., Lietuva
GPS: 55.65972, 26.55416

T. +370 62023114

175

217

Alksnynės aizsardzības komplekss ●

Alksnynės g. 1 - 3, Neringa, Lietuva
GPS: 55.65722, 21.12444

315

Pretgaisa artilērijas baterija tika uzstādīta Smilfinē, Kuršu kāpas Klaipēdas daļā.

Pretgaisa artilērijas baterija ir Vācijas jūras kara flotes kras-ta un pretgaisa aizsardzības sistēmas daļa, kas tika sāta būvēt 1939. gadā pēc Klaipēdas novada pievienošanas Vācijai un pilsētas militārās nocietināšanas darbu uzsākšanas. Baterijas galvenā funkcija bija Klaipēdas pretgai-sa aizsardzība. 1939.–1944. gadā pretgaisa aizsardzības baterija bija bruņota ar četriem 128 mm Flak-40 lielgaba-liem, bet baterijas būves bija lielgabalu pozīcijas, paze-mes telpas, komandpunkts, munīcijas noliktava un elek-troģenerators ēka.

1945. gadā Vācijas karaspēks atkāpās un iznīcināja visu baterijas aprīkojumu. Mūsdienās komplekss atrodas Kuršu kāpas Nacionālajā parkā.

218

Vācijas armijas artilērijas pozīcijas Ķimbartišķu ciemā ●

Ķimbartišķes k., Turmanto sen., Zarasų r., Lietuva
GPS: 55.64831, 26.53777

T. +370 62023114

175

Līdz objektam var nokļūt, nogriežoties no 5303. ceļa, un turpi-not pārvietoties pa meža ceļiem.

Te 1915.–1918. gadā atradās Vācijas 8. armijas 88. divīzijas, kas šajā frontes posmā cīnījās pret Krievijas armiju, četru artilērijas bateriju pozīcijas būvju komplekss. Vācijas armijas artilērijas ba-teriju veidoja 2–3 uguns vadi un uguns vadības vads vai noda-ļa. Vienai baterijai bija ierīkoti divi, pārsegti kazemāti lielgaba-liem, telpas personālam un munīcijas noliktavai. Kazemātiem bija jāaizsargā lielgabali, munīcija un personāls ne vien no ap-šaudēm, bet arī no gaisa izlūkošanas. Visas artilērijas lielgabalu pozīcijas, uguns koriģēšanas punkts un uguns vadības nodaļa bija savienoti ar tālruna līniju. Šajā pozīcijā ir saglabāties be-tons uguns koriģēšanas punkts, novērošanas un piesegšanas bunkuri.

1948. gada rudenī par Prisikēlīmo militārā apgabala štāba pārziemošanas vietu tika izvēlēta partizānu atbalstītāju A. un S. Mikņu sēta Minaiču ciemā (Radvilišķu rajonā). Partizāni zem klētiņas izraka nelielu bunkuru, kurā apmetās apgabala štāba darbinieki.

1949. gada 16. februārī partizānu komandieri Minaičos pabeidza darbu pie Lietuvas brīvības cīņu "Sajūdis" deklarācijas un publicēja to. Deklarācijas galvenais mērķis bija Lietuvas parlamentārās republikas (kāda tā bija 1920.–1926. gadā) atjaunošana. Sanāksmēs oficiāli piedalījās astoņas personas: Jons Žemaitis-Vītāuts, Jozs Šibaila-Merainis, Petrs Bartkus-Žadgaila, Adolfs Ramanausks-Vanags, Aleksandrs Grībins-Fausts, Vītāuts Gužs-Kards, Leonards Grigonis-Užpalis un Bronūs Ļesis-Naktis.

Bunkurs tika izmantots arī vēlāk, tajā partizāne-farmaceite Izabele Vilimaite-Stirna ārstēja Užpelķu kaujā smagi ievainoto partizānu Laurīnu Minģilu-Džugu. 1953. gadā neapdzīvotais bunkurs iebruka, un īpašnieki to aizbēra.

2010. gadā sākās darbs pie partizānu bunkura un klēts atjaunošanas, pieminekļa celtniecības. Tēlnieka Jona Jaģēlas veidotajā pieminekļī ir iemūžināti deklarāciju parakstījušo partizānu vārdi. Klēfī ir ierīkots autentisks, ar stiklu pārsegts partizānu bunkurs, kuru apmeklētāji var apskatīt no augšas, klēfī ir ierīkota arī ekspozīcija.

219

Lietuvas Brīvības cīņu Sajūdis memoriāls Minaičos (Minaiču bunkura muzejs)

Partizāņu g. 8, Minaiči k.
Radviliškio r., Lietuva
GPS: 55.62764, 23.55284

T. +370 69825197
milrimma@gmail.com
inforadviliskis.lt/lankytinos-vietos/minaiciai-lietuvos-istorine-sostine/

176

220

Ignalinas atomelektrostacija

Elektrinės g. 12/1, Drūkšiniai,
Visagino sav., Lietuva
GPS: 55.60019, 26.56443

T. +370 65817766
info@iae.lt
iae.lt/pazintines-ekskursijos/579

168

Pabraucot garām Andronišķu kapiem (ir norādes zīme), ir saglabājusies slēptuve – komandpunkts. Šajā slēptuvē 1944.-1949. gadā darbojās Lietuvas partizānu Austrumlietuvas (Karaļa Mindauga) apgabala komandpunkts. 1944. gada vasarā slēptuvi izveidoja Balis Žukausks un viņa brāļi Petrs un Jozs Jovaiši, tajā viņi slēpās no 1944. gadā Sarkanās armijas izziņotās mobilizācijas. 1945. gada nogalē slēptuvi sāka izmantot Antans Slučka-Šarūns, kurš pirmais Troškūnu apkārtnē izveidoja partizānu vienību un vēlāk apvienoja Rokišķu, Anīšču, Kavarska, Troškūnu un Andronišķu partizānus, izveidojot Šarūna vienību. 1947. gadā A. Slučka-Šarūns kļuva par Aļģimanta apgabala komandieri, bet 1949. gadā – par Austrumlietuvas partizānu apgabala komandieri. Tas nozīmē, ka no 1949. gada slēptuve kļuva par Lietuvas partizānu Austrumlietuvas apgabala komandpunktu. Slēptuves vieta, kas piecus gadus bija veiksmīgi devusi patvērumu partizāniem, tika nodota 1949. gada 28. oktobrī. VDK karaspēks aplenca saimniecību, kurā slēpās partizāni, viņi atteicās padoties un uzspriecinājās. Ir saglabājis bunkurs, uzstādīts krusts un piemineklis kritušajiem.

221

Lietuvas partizānu Austrumlietuvas (karaļa Mindauga) apgabala komandpunkts

Butkiškio k., Andronišķio sen., Anykščių r., Lietuva
GPS: 55.59779, 25.03154

120

Piemineklis atrodas Anikšču rajona Troškūnu centrā, pie Sv. Trīsvienības baznīcas. 1944.–1953. gada partizānu kara laikā Lietuvas teritorija bija sadalīta deviņos partizānu militārajos apgabalos. 1947.–1950. gadā Panevėžas un Anikšču apvidū darbojās Lietuvas Alģimanta apgabala partizānu vienības, kuru izveide ir cieši saistīta ar Troškūniem. Šis pilsētiņas iedzīvotāji organizēja partizānu vienības Aukštaitijā. Troškūnos piedzima un dzīvoja pirmais partizānu Alģimanta apgabala komandieris Antans Slučka-Šarūns.

1996. gadā pēc Lietuvas Genocīda un pretošanās kustības izpētes centra iniciatīvas Troškūnos tika uzstādīts Alģimanta militārā apgabala partizāniem veltīts piemineklis. Pieminekļa autori ir tēlnieks Jons Jaģēla un arhitekts Audrone Čaušiniene. Pieminekļa galvenā daļa ir melni akmens vārti, kas simbolizē bojā gājušos tēvzemes aizstāvjus. Bronzas krusti vārtu sānos simbolizē kristīgo ticību, bet bronzas zobens, gluži kā erceņģeļa Sv. Miķeļa zobens, simbolizē ticības un cerības gaismu. Laukumā pirms pieminekļa – melna akmens plāksne iemūžina trīs Alģimanta apgabala vienības: Šarūna, Zaļo un Kunigaiša Marģa.

222

Piemineklis Alģimanta militārā apgabala partizāniem ●

Troškūnų miestelio aikštė, Troškūnų sen., Anykščių r., Lietuva
GPS: 55.58700, 24.86965

116

223

Brīvības cīņu un trimdas vēstures muzejs Priekulē ●●

Klaipėdos g. 29, Priekulė,
Klaipėdos r., Lietuva
GPS: 55.55666, 21.31707

T. +370 69626175
tremties@gargzdumuziejus.lt
gargzdumuziejus.lt/filialas-laisves-kovu-ir-tremties-istorijos-muziejus-3/

310

Tilts atrodas Radviliškų–Pağėgų dzelzceļa 50,7 km un šķērsu Dubīsas ieleju. Tas ir garākais (599 m) un augstākais (42 m) dzelzceļa tilts Lietuvā.

Pirmo koka Līduvēnu tiltu uzcēla ķeizariskā Vācija 1916. gadā. Ugunsgrēka draudu dēļ tika nolemts tiltu pārbūvēt, aizstājot koku ar betona un metāla konstrukcijām. Tiltu sāka izmantot 1918. gada 17. maijā, un to nosauca vācu armijas komandiera feldmaršala Paula fon Hindenburga vārdā.

Pēc Lietuvas neatkarības atgūšanas tilts tika intensīvi izmantots gan iekšzemes pārvadājumiem, gan starptautiskajam tranzītam. Lai to aizsargātu kara gadījumā, 1937. gadā tika uzbūvēti trīs dzelzsbetona nocietinājumi (līdz mūsdienām ir saglabājis viens).

Neņemot vērā mēģinājumus tiltu nosargāt (to vairākas reizes nesekmīgi bombardēja), 1944. gada 26. jūlijā to atkāpdamies uzspriecināja nacistiskās Vācijas karaspēks. Padomju armija ātri uzstādīja pagaidu koka tiltu uz jauniem balstiem. 1951. gadā uzsāka tērauda tilta atjaunošanu uz deviņiem divu veidu balstiem: seši jaunie ir krievu, bet trīs - vāciešu būvēti balsti, kas ir saglabājušies kopš 1918. gada. Pirmais vilciens pa atjaunoto tiltu tika palaists 1952. gada 1. maijā.

2023. gada beigās pēc pēdējās tilta rekonstrukcijas pa tilta apkopes celiņu, kas ir ierīkots zem sliedēm, tiek rīkotas tūristu ekskursijas.

224

Līduvēnu dzelzceļa tilts ●●●

Tilto g. 4, Lyduvenai,
Raseinių r., Lietuva
GPS: 55.50604, 23.08693

T. +370 61425095
dubysos.rp@saugoma.lt
saugoma.lt/lt/objektai/objektai-lyduvenu-gelezinkelio-tiltas

196

Muzejs atrodas Utenā, netālu no maģistrālo ceļu Kauņa–Daugavpils (A6) un Viļņa–Utena (A14) krustojuma.

Muzejs tika izveidots 2015. gadā bijušajā Utenas šaursliežu dzelzceļa stacijā. Muzejs piesaka sevi kā poēziju, kas kļūsināti atsedz pēckara patiesību. Ekspozīcijā "Kopīga Eiropas identitāte totalitāro režīmu kontekstā" tiek piedāvāts ar viena Lietuvas novada vēsturi iepazīt visas Lietuvas un Eiropas pagātni. Tiek stāstīts par slepenajiem dokumentiem un Eiropas sadalīšanu 1939. gadā, Lietuvas padomju okupāciju, lietuviešu pīdālīšanos piespiedu kārtā Otrajā pasaules karā, izsūtījumu, pēckara pretošanos un kolhozu organizēšanu Utenas novadā. Sāpīgie 1940.–1965. gada notikumi Utenas novadā un notikumi Lietuvā kontrastējot tiek salīdzināti ar dzīvi aiz dzelzs priekšvara.

Arī šaursliežu dzelzceļa stacijas vēsturei ir traģiskas lappuses. No šejienes 1941., 1945.–1953. gadā uz Sibīriju tika sūtīti vagoni ar deportētajiem.

225

Brīvības cīņu muzejs Utenā

Stoties g. 39, Utena, Lietuva
GPS: 55.49411, 25.58218

T. +370 67079217
regina.zapolskiene@utenosmuziejus.lt
utenosmuziejus.lt/laisves-kovu-muziejus/

226

Maciku koncentrācijas nometnes karceris-muzejs

Vilties g. 2, Macikų k.,
Šilutės r., Lietuva
GPS: 55.35678, 21.51874

T. +370 65751909, +370 44162207
info@silutesmuziejus.lt
silutesmuziejus.lt/maciku-lageriai/

Ekspozīcija atrodas 2 km attālumā no Šilutes, Šīšas kreisajā krastā, Maciku ciemā, bijušās muižas pils teritorijā.

1939.–1944. gadā Macikos tika izveidota karagūstekņu nometne "Stalag 1C Heydekrug", kurā ieslodzīja poļu, beļģu, franču un krievu karagūstekņus. Kad 1944.–1946. gadā Lietuvu otro reizi okupēja padomju vara, te tika izveidota nometne Nr. 184, kurā turēti vācu karagūstekņi. No 1946. līdz 1948. gadam karagūstekņu nometne tika pārveidota par GULAGa Šilutes (Maciku) 3. nodaļu, kas darbojās līdz 1955. gadam. Pēc reorganizācijas nometnē ievietoja padomju okupācijas valdībai nevēlamos civiliedzīvotājus. Salīdzinoši nelielajai lāgera tipa nometnei bija visas padomju laika iezīmes: barakas, karceris izolators, sanitārais mežgls, nometnē vienlaicīgi varēja uzturēties 3000 apcietināto, no tiem trešdaļa bija lietuvieši.

No bijušās koncentrācijas nometnes ēkām ir saglabājis tikai karceris. 1995. gadā pēc Šilutes deportēto un politiskās apvienības iniciatīvas bijušā karcera ēkā Macikos tika iekārtots koncentrācijas nometnes karceris - muzejs. Tajā atrodas Šilutes Hugo Šoja muzeja ekspozīcija, kas atspoguļo dažādos nometnes vēstures periodus.

Piemīņas akmens Nidas planierisma skolas atrodas dienvidrietumu virzienā no Nidas.

1933. gadā uz Nidas augstākās kāpas Sklandytojų (Planieru) kas, atrodas turpat blakām slavenajai Parnidžio kāpai, starpkaru laikā tika nodibināta Lietuvas planieristu meka – Nidas planierisma skola. No Sklandytojų kāpas var viegli pacelties, jo austrumu vējš kāpas nogāzē radīja labvēlīgu slīpu pretvēju. Planierisma skolas infrastruktūru veidoja angārs, ēdnīca un skolas ēka. 1933.–1939. gadā Nidas planierisma skolā tika mācīti 508 planieristi piloti, tajā stažējās planieristi no Vācijas, Latvijas, Igaunijas, Polijas, Somijas, Francijas, Čehoslovākijas un Nīderlandes.

1936. gadā Nidas planierisma skolā bijušais Lietuvas militārais pilots kapteinis Jons Pīraģus, uzstādīja rekordu, gaisā planējot 22 stundas un 36 minūtes, kas tajā laikā bija 4. labākais rezultāts pasaulē, bet 1938. gadā to uzlaboja Alfreds Gīss, kurš gaisā pavadīja 26 stundas un 3 minūtes. 1978. gadā uz bijušā angāra pamatiem tika uzbūvēta arka, kas iezīmēja planierisma skolas atrašanās vietu. 1998. gadā par godu skolas 65. gadadienai tika atklāts piemīņas akmens lietuviešu un vācu planieristiem. Uz bijušās planierisma skolas vietu var nokļūt, nogriežoties no ceļa, kas ved uz Parnidžio kāpu.

227

Piemīņas akmens Nidas planierisma skolas

Nida, Neringos sav., Lietuva
GPS: 55.29364, 20.97845

Stilizēts lielgabals Ģiedraiču kaujas 100 gadu atcerei atrodas aiz Ģiedraiču pilsētiņas, 200 m pēc nogriešanās uz 172. ceļa. 2020. gada 21. novembrī, godinot uzvaru, Ģiedraiču kaujas vietā uz kalna ir atklāts tēlnieka Džuga Jurkūna veidots pieminēklis. Pieminēklis stilizēti interpretē starpkaru laikā notikušās Lietuvas armijas cīņas pret Polijas armiju. Vēloties atteikties no konflikta izklāsta, pieminēklis akcentē abu valstu savienības nozīmi mūsdienu notikumu kontekstā. Rūsas pārklāts lielgabals simbolizē spēcīgo Lietuvas un Polijas republiku savienību – valstu, kuras vēl pirms gadsimta karoja savā starpā. Pieminēkļa sānos ir aprakstīta tā laika situācija, minētas kaujā iesaistītās Lietuvas un Polijas armijas vienības un sniegts īss kaujas apraksts. Pieminēklis tika uzcelts pēc Lietuvas Bruņoto spēku iniciatīvas un par to līdzekļiem.

228

Stilizēts lielgabals Ģiedraiču kaujas 100 gadu atcerei ●

Ģiedraičiai, Molėtų r., Lietuva
GPS: 55.08692, 25.25365

229

Pieminēklis 1920. g. kaujās kritušajiem ●

Vilniaus g., Ģiedraičiai, Molėtų r., Lietuva
GPS: 55.07519, 25.26015

Pieminēklis atrodas Ģiedraičos.

1932. gada 19. jūnijā Ģiedraičos tika atklāts Lietuvas brīvības cīņās kritušajiem veltītais pieminēklis. Pieminēkļa celtniecības iniciatori bija Ģiedraiču iedzīvotāji – gleznotājs un pieminēkļa autors Antans Jaroševičs, mācītājs Meigis, Lietuvas karavīrus kaujā atbalstījušie Malvina Valeikiene un Mats Valeika, Širvintu sabiedrība un Lietuvas armija; pieminēkļa celtniecībai tika savākti 11 000 litu. Aicinājumā ziedot pieminēkļa celtniecībai ir teikts, ka tas tiek celts, "lai godinātu uzvaru un mūsu mūžīgo prieku, tas atgādinās šīs vietas vēsturisko nozīmi un izrādīs godu Ģiedraičos apglabātajiem karavīriem".

Atklāšanas ceremonija bija grezna. Tajā piedalījās Lietuvas Republikas prezidents A. Smetona – Lietuvas Bruņoto spēku virspavēlnieks, 2., 4., 7., 9. pulka pārstāvji un virsnieki, kuri piedalījās Ģiedraiču kaujās. Pie pieminēkļa no kara lidmašīnām tika nometti ziedi, ievērojamā Lietuvas personība un viena no pieminēkļa būvdarbu organizatoriem Malvina Valeikiene, nolasīja Ģiedraičos kritušo Lietuvas karavīru uzvārdus, un viņa tika apbalvota ar III pakāpes Bruņinieka Krusta ordeni. Pie pieminēkļa tika iesvētīts vietējās strēlnieku vienības karogs. 1962.–1964. gadā pēc padomju administrācijas norādījumiem pieminēkli neveiksmīgi mēģināja nojaukt, bet vēlāk tas tika pasludināts par vēstures pieminēkli.

Kauņas IX forta muzejs atrodas nozīmīgu starptautisko transporta ceļu krustpunktā netālu no Kauņas, to ir viegli sasniegt ar automobili.

IX forts tika būvēts 1903.–1913. gadā kā viens no Kauņas cietokšņa kompleksa fortiem, tā uzdevums bija stratēģiski svarīgās Linkuvas augstienes aizsardzība. Forts tika būvēts, izmantojot tajā laikā novatoriskās betona plātnes, tika ierīkota elektrība un ventilācijas sistēma. Pirmā pasaules kara laikā forts necieta. No 1924. līdz 1940. gadam IX forts bija politieslodzīto un kriminālnoziedznieku cietums, bet no 1940. līdz 1941. gadam tas kļuva par IeTK pārdales punktu. Otrā pasaules kara laikā IX forts kļuva par ebreju masveida slepkavību vietu, kur nacistu okupācijas režīms nogalināja aptuveni 50 000 ebreju no dažādām valstīm. 1958. gadā IX fortā tika izveidots muzejs, kas stāsta par nacistu noziegumiem, bet 1984. gadā tika uzcelts memoriālais komplekss un uzstādīts pieminēklis nacistu upuru piemiņai (autori: Alfons Vincents Ambrazjūns, Gedimins Baraviķis un Vītauts Vieļus). Mūsdienās IX forta muzejs stāsta par cietoksni, nacistu un padomju varas veikto noziegumu vēsturi.

230

Kauņas IX forta muzejs ●●●

Žemaičių pl. 73, Kaunas, Lietuva
GPS: 54.94391, 23.87508

T. +370 68626243
info@9fortomuziejus.lt
9fortomuziejus.lt

Muzejs atrodas Kauņā, netālu no Raudondvares šosejas (ir uzstādītas norādes). Muzeja daļā "VDK spiegu muzejs" ir apskatāmas novērošanas, slepeno sakaru un citas drošības struktūru un slepeno dienestu izmantotās iekārtas. Domājams, te var apskatīt lielāko slepenās fototehnikas kolekciju Eiropā, piemēram, fotoaparātus, kas iestrādāti kaklasaitē, žaketes pogā vai cigarešu paciņā. "Atombunkurā" ir apskatāmas arī dežurējošā izmeklētāja un VDK priekšnieka darba vietas, VDK fotolaboratorija un CK politbiroja zobārsta kabineta ekspozīcija. Apmeklētājus ieskauj unikāli, autentiski priekšmeti: tālrunis, ko izmantoja maršals Žukovs, īpaši Staļinam vienā eksemplārā izgatavots radio-uztvērējs utt.

Muzejs iepazīstina arī ar militārās un civilās aizsardzības līdzekļiem. Ir izstādīta lielākā Baltijas valstīs un, iespējams, arī Eiropā, gāzmasku un slēgta elpošanas cikla aparātu kolekcija. Var aplūkot bērnu gāzmaskas, zirgiem paredzētas gāzmaskas un Lietuvas gāzmaskas, kas ir ražotas no 1935. gadā.

Muzejā var apskatīt ne tikai aukstā kara, bet arī abu pasaules karu un citu laikmetu tehniku un aprīkojumu. Muzejs tika izveidots 2014. gadā bijušajā civilās aizsardzības patvertnē 6–7 metrus zem zemes. Padomju laikā celtā būve piederēja Kauņas rūpnīcai "Aidas".

231

VDK kodolbunkura muzejs

Raudondvario pl. 164A, Kaunas,
Lietuva
GPS: 54.91365, 23.84206

T. +370 61815919 (LT, RU),
+370 67757736 (EN, DE)
info@atominisbunkeris.lt
atominisbunkeris.lt

110

LT

RU

EN

DE

232

Vītauta Dižā kara muzejs

K. Donelaičio g. 64,
Kaunas, Lietuva
GPS: 54.89987, 23.91209

T. +370 37321248
vdkaromuziejus@kam.lt
vdkaromuziejus.lt

105

LT

RU

EN

DE

Piemineklis atrodas Viļņā pie Lietuvas Republikas Seima otrās pils.

1991. gada janvārī, cīnoties par brīvību un to aizstāvēt, Lietuvas tauta apjoza sava parlamenta pili ar barikādēm. Tas bija mēģinājums pasargāt Lietuvu no toreizējās Padomju Savienības militārās agresijas – padomju mēģinājumiem Lietuvā veikt valsts apvērsumu un atjaunot padomju valdību. Barikādes ieskāva parlamenta ēku līdz 1992. gada beigām. 1993. gadā Lietuvas Republikas Seima pils priekšā no barikāžu daļām un citiem reliktiem tika izveidots savdabīgs piemiņas memoriāls – veltīts Lietuvas cilvēkiem, kuri ziedoja savas dzīvības brīvības vārdā.

1991. gada 13. janvārī risinājās traģiski notikumi, kad padomju armija un īpašie spēki, ieņemdami Lietuvas Radio un televīzijas ēku un televīzijas torni, nogalināja 14 brīvības cīnītājus un ievainoja aptuveni 600 cilvēku. Tuvojoties Brīvības aizstāvju dienas desmitajai gadadienai, tika nolemts saglabāt minēto kompozīciju, ierīkojot 13. janvāra memoriālu. Memoriāls tika atklāts 2008. gadā.

Memoriālā ir saglabāts autentisks 1991. gada parlamenta barikāžu fragments, uzstādīta kapela ar Visvētākās Jaunavas Marijas svētbildī. Memoriālā ir izstādīti cilvēku atnestie priekšmeti un sniegts ieskats Lietuvas neatkarības aizstāvēšanas notikumos.

233

Lietuvas Republikas Seima memoriāls 13. janvāra atcerei

Gedimino pr. 53, Vilnius, Lietuva
GPS: 54.69110, 25.26123

T. +370 52396600
lankytojai@lrs.lt

LT

RU

EN

MILITĀRĀ MANTOJUMA MARŠRUTI

Militārā mantojuma vietu apceļošanai ir izveidoti maršruti. Ceļvedī katram maršrutam norādīts nosaukums, ceļošanas ilgums, reģions, vēstures posms, tēma un apmeklējumu pieredzes.

Pilna informācija pieejama vietnē militaryheritagetourism.info/lv/tours.

Tajā atrodams maršruta sadalījums pa dienām, militārā mantojuma vietas, naktsmītņu un ēdināšanas iespējas.

Maršrutus vai to daļas iespējams savienot, turpinot maršruta tēmu ārpus vienas valsts robežām – Latvijā-Lietuvā vai Lietuvā-Latvija-Igaunijā. Pie katra maršruta ir ieteikti maršrutu savienojumi.

1 Militārais mantojums gar dzelzs priekškaru 48. lpp.	2 Lielais pārrobežu maršruts – militārais mantojums Latvijas un Lietuvas 100 gados 48. lpp.	3 Pa Baltijas ceļu no Viļņas līdz Rīgai 49. lpp.
4 Pa Latvijas un Lietuvas nacionālo partizānu – mežabrāļu cīņu vietām 49. lpp.	5 Latgale – Latvijas austrumu pierobeža 50. lpp.	6 Otrais pasaules karš un tā sekas – padomju okupācija Dienvidlatvijā un Latgalē 50. lpp.
7 Pirmais pasaules karš un neatkarības kari Dienvidlatvijā 51. lpp.	8 Partizānu ceļi un takas Aukštaitijā 51. lpp.	9 Aukstā kara un padomju okupācijas mantojums Žemaitijā 52. lpp.
10 Padomju Lietuvas ainas 52. lpp.		

1

Militārais mantojums gar dzelzs priekškaru

- Ilgums: **5 dienas**
 Latvija: Kurzeme
 Reģions: Lietuva: Piejūra, Žemaitija, Aukštaitija, Dzūkija
 Maršruts: Liepāja – Palanga – Klaipēda – Kretinga – Salantai – Platēji – Plūņģe – Telši – Šauli – Līdubēni – Kauņa – Viļņa
 Vēsturiskais laika posms: **2 3 4 6 7**
 Savienojams ar maršruti: **3; 6; 7; 9; 10**

Baltijas valstis padomju laikā un Aukstā kara laikā bija galējā Padomju Savienības rietumu robeža. Aiz tās atradās padomju propagandas sludinātie "pūstošie rietumi". Lai padomju cilvēki neredzētu un nepiedzīvotu, kā dzīvo cilvēki rietumos no padomju impērijas, ļoti rūpīgi tika sargātas PSRS robežas. Tika aizliegta pat individuālā zveja Baltijas jūrā, baidoties, ka cilvēki laivās bēgs pāri Baltijas jūrai uz Zviedriju. Tas bija laiks, kad Baltijas valstis atradās tā sauktajā Dzelzs priekškara teritorijā, ko šķērsojot izdevās galvenokārt "izredzētajiem" un bieži vien režimam pietuvinātām personām. Sabrūkot totalitārajam padomju režimam, sabruka arī Dzelzs priekškars. Kaut arī šī maršruta pamattēma ir Otrais pasaules karš un tā sekas – padomju okupācija, Aukstais karš un Dzelzs priekškars –, maršrutā ir iekļauti arī objekti no citiem 20. gs. militārajiem periodiem un mūsdienām. Šis ir turpinājums tāda paša nosaukuma maršrutam, kas sākas Igaunijā, Tallinā, un virzās gar Igaunijas un Latvijas piekrasti: "Militārais mantojums gar Dzelzs priekškaru. Maršruts ar automašīnu no Tallinas līdz Liepājai". Šo maršrutu vai tā kādu daļu var savienot ar šādiem maršrutiem Latvijā un Lietuvā: "Padomju Lietuvas ainas", "Aukstā kara un padomju okupācijas mantojums Žemaitijā", "Pirmais pasaules karš un neatkarības kari Dienvidlatvijā", "Pa Baltijas ceļu no Viļņas līdz Rīgai", "Otrais pasaules karš un tā sekas – padomju okupācija Dienvidlatvijā un Latgalē".

Ko pieredzēsiet: Veicot maršrutu, būs iespēja pabūt autentiskās vietās – pazemes bunkuros, kas radīti patvērumam kodol kara gadījumā, muzejos ar mūsdienīgu un interaktīvu ekspozīciju, uzkāpt uz īsta mīnu meklētāja kuģa klāja, apskatīt dziļas kodolraķešu šahtas, kurās raķetes bija notēmētas uz rietumvalstīm, apmeklēt padomju kara pilsētiņu, iepazīt spiegu inventāru, kā arī apmeklēt brīvības cīņām, holokaustam un Lietuvas neatkarībai veltītus memoriālus.

2

Lielais pārrobežu maršruts – militārais mantojums Latvijas un Lietuvas 100 gados

- Ilgums: **6 dienas**
 Latvija: Zemgale, Latgale
 Reģions: Lietuva: Žemaitija, Dzūkija, Aukštaitija
 Maršruts: Jelgava – Eleja – Jonišķi – Šauli – Radvilišķi – Arjogala – Kauņa – Viļņa – Molēta – Utena – Ignalīna – Turmantas – Zarasai – Medumi – Svente – Daugavpils – Jēkabpils – Pļaviņas – Salaspils – Rīga
 Vēsturiskais laika posms: **1 2 3 4 5 6 7**
 Savienojams ar maršruti: **1; 4; 5; 6; 7; 8; 10**

Maršruts savieno divas galvaspilsētas – Rīgu un Viļņu –, kā arī divas lielākās Lietuvas un Latvijas pilsētas ārpus galvaspilsētām – Kauņu un Daugavpili –, šķērsojot piecus vēsturiskos novadus. Veicot maršrutu, var apmeklēt nozīmīgākos militāros objektus, kas atspoguļo vēsturiskos notikumus pagājušajā gadsimtā un šī gadsimta sākumā. Šis ir turpinājums maršrutam "Lielais pārrobežu maršruts – militārais mantojums Latvijas un Igaunijas 100 neatkarības gados", kas aptver Igauniju un Latviju (Vidzemi, Kurzemi). Šo maršrutu vai tā kādu daļu var savienot ar šādiem maršrutiem Latvijā un Lietuvā: "Militārais mantojums gar dzelzs priekškaru", "Padomju Lietuvas ainas", "Pirmais pasaules karš un neatkarības kari Dienvidlatvijā", "Pa Latvijas un Lietuvas nacionālo partizānu – mežabrāļu cīņu vietām", "Otrais pasaules karš un tā sekas – padomju okupācija Dienvidlatvijā un Latgalē", "Partizānu ceļi un takas Aukštaitijā", "Latgale – Latvijas austrumu pierobeža".

Ko pieredzēsiet: Ceļojuma maršrutā varēs iepazīt kolekcijas, muzejus, pieminekļus, memoriālus, uzkāpt atjaunotajā Jelgavas Sv. Trīsvienības baznīcas tornī, pabūt gan nacionālo partizānu zemnīcās, gan pret kodoldraudiem speciāli celtos betona bunkuros, apmeklēt bijušo Ignalīnas atomelektrostaciju, uzkāpt Daugavpils Skrošu rūpnīcas unikālajā skrošu liešanas tornī un apmeklēt vienu no Eiropas iespaidīgākajiem militārajiem cietokšņiem – Daugavpils cietoksni.

3

Pa Baltijas ceļu no Viļņas līdz Rīgai

Ilgums: **3 dienas**
 Reģions: Lietuva: Aukštaitija
 Latvija: Zemgale
 Maršruts: Viļņa – Moletai – Panevėža – Pasvāle –
 Bauska – Iecava – Rīga
 Vēsturiskais
 laika posms: **4 5 6 7**
 Savienojams ar maršrutiem: 1; 4; 6; 7; 10

Maršruts ved pa tā saukto Baltijas ceļa koridoru. Baltijas ceļš notika 1989. gada 23. augustā ap plkst. 19:00, kad divi miljoni cilvēku trīs Baltijas valstīs uz 15 minūtēm sadevās rokās, veidojot aptuveni 670 km garu dzīvo ķēdi starp trīs Baltijas valstu galvaspilsētām – Viļņu, Rīgu un Tallinu. Maršrutā ir iekļauti arī daži objekti no citiem 20. gs. militārās vēstures posmiem. Šo maršrutu vai tā kādu daļu var savienot ar šādiem maršrutiem Latvijā un Lietuvā: "Militārais mantojums gar dzelzs priekškaru", "Padomju Lietuvas ainas", "Pirmais pasaules karš un neatkarības kari Dienvidlatvijā", "Pa Latvijas un Lietuvas nacionālo partizānu – mežabrāļu cīņu vietām", "Otrais pasaules karš un tā sekas – padomju okupācija Dienvidlatvijā un Latgalē".

Ko pieredzēsiet: Veicot maršrutu, varēs iepazīt Baltijas ceļam veltītās piemiņas vietas, apskatīt Asiņainās svētdienas memoriālu, nacionālo partizānu piemiņas vietas un interesantas muzeju ekspozīcijas.

4

Pa Latvijas un Lietuvas nacionālo partizānu – mežabrāļu cīņu vietām

Ilgums: **3 dienas**
 Reģions: Latvija: Zemgale, Sēlija
 Lietuva: Aukštaitija
 Maršruts: Jēkabpils – Aknīste – Vytelinē – Obelaj –
 Dušetās – Utena – Druskiņi – Andrioniškis –
 Troškūnai – Panevėža
 Vēsturiskais
 laika posms: **5**
 Savienojams ar maršrutiem: 2; 3; 5; 6; 7; 8; 10

Maršruta tēma ir nacionālie partizāni, kas pretojās padomju okupācijas varai un vēlējās atjaunot neatkarību. Partizāni tika saukti par mežabrāļiem, jo partizānu grupas dzīvoja mežos un purvos ierīkotos bunkuros, un veica uzbrukumus okupācijas varas iestādēm. Bunkuros partizāni dzīvoja vēl ilgu laiku pēc Otrā pasaules kara beigām. Maršrutā iekļautas nacionālo partizānu kauju, apbedījumu un piemiņas vietas dienvidaustrumu Latvijā un ziemeļaustrumu Lietuvā. Šo maršrutu vai tā kādu daļu var savienot ar šādiem maršrutiem vai to daļām Latvijā un Lietuvā: "Pa Baltijas ceļu no Viļņas līdz Rīgai", "Partizānu ceļi un takas Aukštaitijā", "Padomju Lietuvas ainas", "Latgale – Latvijas austrumu pierobeža", "Pirmais pasaules karš un neatkarības kari Dienvidlatvijā", "Otrais pasaules karš un tā sekas – padomju okupācija Dienvidlatvijā un Latgalē", "Lielais pārobežu maršruts – militārais mantojums Latvijas un Lietuvas 100 gados".

Ko pieredzēsiet: Šajā ceļojumā būs iespēja aplūkot nacionālo partizānu bunkurus, kas parasti atradās slēptās un grūti pieejamās vietās, un izbaudīt apmeklējuma pieredzi, kas ļaus iejusties partizānu dzīves apstākļos.

5

Latgale – Latvijas austrumu pierobeža

Ilgums: **4 dienas**
 Reģions: Latvija: Latgale
 Maršruts: Daugavpils – Aglona – Rēzekne – Ludza – Līdumnieki – Kārsava – Viļaka – Balvi – Preiļi – Jersika – Arendole – Svente – Daugavpils

Vēsturiskais laika posms: ① ② ③ ④ ⑥ ⑦

Savienojams ar maršrutiem: 4; 8

Latgale ir Latvijas, Baltijas un Eiropas Savienības austrumu pierobeža. Jau vēsturiski Latgale ir atradusies dažādu vēsturisko notikumu un teritoriju krustcelēs. 20. gs. to nav saudzējuši abi pasaules kari, ne arī pēdējam karam sekojošais padomju okupācijas periods. Veicot maršrutu, var iepazīt ļoti daudzveidīgu militārā mantojuma objektu klāstu, jo reģionā atrodas objekti no visiem 20. gs. militārās vēstures laika posmiem, kā arī uzzināt vairāk par valsts robežu veidošanu un sargāšanu gan vēsturiski, gan mūsdienās. Šo maršrutu vai kādu tā daļu var savienot ar šādiem maršrutiem Lietuvā: "Partizānu ceļi un takas Aukštaitijā", "Pa Latvijas un Lietuvas nacionālo partizānu – mežabrāļu cīņu vietām".

Ko pieredzēsiet: Maršrutā var iepazīt gan dažāda veida un lieluma privātkolekcijas un muzejus, ieskaitot atjaunoto Daugavpils cietoksni, gan pa koka laipām izstaigāt Stompaku purvu un iepazīt nacionālo partizānu cīņu vietas dabā, paplašināt zināšanas par robežsardzi. Eiropas un pat pasaules mērogā unikāls objekts ir Daugavpils krošu rūpnīca, kur var iepazīt krošu ražošanas procesu.

6

Otrais pasaules karš un tā sekas – padomju okupācija Dienvidlatvijā un Latgalē

Ilgums: **5 dienas**
 Reģions: Latvija: Dienvidkurzeme, Zemgale, Sēlija, Latgale
 Maršruts: Liepāja – Skrunda – Saldus – Zvārde – Ezere – Auce – Jelgava – Bauska – Aizkraukle – Koknese – Preiļi – Aglona – Rēzekne – Malnava – Viļaka – Stompaku purvs – Balvi

Vēsturiskais laika posms: ④ ⑤ ⑥

Savienojams ar maršrutiem: 1; 9; 10

Maršruts ved pa Latvijas dienviddaļu, tuvu Lietuvas robežai, un tālāk pagriežas pa Eiropas Savienības pierobežu – cauri Latgalei Balvu virzienā. Tas savieno divus tālākos punktus – Liepāju Latvijas dienvidrietumos ar Balviem valsts ziemeļaustrumos, iepazīstinot ar Otrā pasaules kara liecībām gan Kurzemes katlā, gan Austrumlatvijā. Maršruts arī atklāj kara sekas – padomju okupāciju un tās smago ietekmi uz 20. gadsimta cilvēku likteņiem. Šo maršrutu vai tā kādu daļu var savienot ar šādiem maršrutiem Lietuvā: "Aukstā kara un padomju okupācijas mantojums Žemaitijā" vai maršrutu "Padomju Lietuvas ainas", vai maršrutu "Militārais mantojums gar dzelzs priekškaru".

Ko pieredzēsiet: Maršruts piedāvā visdažādāko objektu klāstu – muzejus, privātkolekcijas, pieminekļus un piemiņas vietas. Varēs iejusties cietumnieka ādā Liepājas Karostā, iekāpt vilciena vagonā, ar kuru Latvijas iedzīvotājus deportēja uz Sibīriju, apskatīt Zvārdes aviācijas poligonu, nacionālo partizānu bunkurus un kauju vietas, memoriālus, kas veltīti holokausta un citu kara upuru piemiņai. Būs iespēja apmeklēt vietu, kur Otrā pasaules kara laikā bijis Ādolfs Hitlers.

Pirmais pasaules karš un neatkarības kari Dienvidlatvijā

- Ilgums: **5 dienas**
- Reģions: Latvija: Dienvidkurzeme, Zemgale, Sēlija, Latgale
- Maršruts: Liepāja – Skrunda – Šaldus – Lielauce – Dobeles – Ziemassvētku kauju muzejs – Valgunde – Jelgava – Eleja – Bauska – Jaunjelgava – Jēkabpils – Viesīte – Svente – Medumi – Daugavpils
- Vēsturiskais laika posms: **1 2**
- Savienojams ar maršruti: 1; 9; 10

Maršruts ved cauri Latvijas dienviddaļai, tuvojoties Lietuvas robežai, no galējiem rietumiem – Liepājas – līdz dienvidaustrumiem – otrai lielākajai Latvijas pilsētai, Daugavpilij. Maršruta tematika ir Pirmais pasaules karš un tam sekojošās Brīvības cīņas. Šo maršrutu vai tā kādu daļu var savienot ar šādiem maršrutiem Lietuvā: "Aukstā kara un padomju okupācijas mantojums Žemaitijā" vai maršrutu "Padomju Lietuvas ainas", vai maršrutu "Militārais mantojums gar dzelzs priekškaru".

Ko pieredzēsiet: Veicot maršrutu, būs iespēja iepazīt unikālo Karostas militāro pilsētu ar tās daudzajiem bijušajiem militārajiem objektiem, uz savas ādas "izbaudīt" Karostas cietumu, apmeklēt krasta aizsardzības baterijas un leģendārā pulkveža Oskara Kalpaka un viņa bataljona kauju vietas Brīvības cīņu laikā, izstaigāt Ziemassvētku kauju vietas, kas aprakstītas A. Grīna romānā "Dvēseļu putenis", uzkāpt Ložmetējkalna skatu tornī, izbraukt cauri Sēlijas novadam un iepazīt vācu armijas būvēto šaursliežu dzelzceļu tīklu, kā arī iejusties Pirmā pasaules kara karavīra ikdienā.

Partizānu ceļi un takas Aukštaitijā

- Ilgums: **3 dienas**
- Reģions: Lietuva: Aukštaitija
- Maršruts: Utena – Visētiškės – Andrioniškis – Troškūnai – Panevėžys – Smiltynė – Vytelinė – Rokiškis – Obeliai – Antazavė – Zarasai
- Vēsturiskais laika posms: **4 5 6 7**
- Savienojams ar maršruti: 5; 6; 7

Maršruts iepazīstina ar nacionālo partizānu darbību Lietuvā. Padomju okupācijas laikā norisinājās partizānu karš, kura laikā Lietuvas teritorija tika sadalīta deviņos partizānu apgabalos. Lietuvas nacionālie partizāni bija labi organizēti un bruņoti, valkāja militāras formas un turpināja starpkaru Lietuvas armijas tradīcijas. Viņi cīnījās ar slepkavām – NKVD un Sarkanās armijas vienībām, gatavoja plānus uzbrukumiem. Slēpjoties no vajāšanām un ziņkārīgo skatieniem, Lietuvas partizāni cēla sev bunkurus meža biežokņos un purvos. Maršrutā ir iekļauti arī daži objekti no citiem 20. gs. militārās vēstures posmiem. Šo maršrutu vai tā kādu daļu var savienot ar šādiem maršrutiem Latvijā: "Latgale – Latvijas austrumu pierobeža", "Otrais pasaules karš un tā sekas – padomju okupācija Dienvidlatvijā un Latgalē", "Pirmais pasaules karš un neatkarības kari Dienvidlatvijā".

Ko pieredzēsiet: Veicot maršrutu, būs iespēja apmeklēt vēstures muzejus un to ekspozīcijas, redzēt liecības par pretošanos padomju okupācijas režīmam, autentiski atjaunotus partizānu bunkurus, kauju vietas un pieminekļus.

9

Aukstā kara un padomju okupācijas mantojums Žemaitijā

Ilgums: **3 dienas**
 Reģions: Lietuva: Pajūris, Žemaitija
 Maršruts: Priekulē – Klaipēda – Palanga – Kretinga – Salantai – Plateliai – Plungė – Telšiai
 Vēsturiskais laika posms: **3 4 5 6**
 Savienojams ar maršrutiem: 6; 7

Šajā maršrutā var iepazīt padomju varas un Aukstā kara mantojumu. Otrā pasaules kara laikā, pēc vācu okupācijas, padomju vara Lietuvā atgriezās otrreiz. Lietuva šajā periodā nepastāvēja kā atsevišķa valsts, jo tika iekļauta PSRS sastāvā. Sākās pretošanās okupācijas režīmam un vērienīgas deportācijas operācijas, ko īstenoja padomju vara. Pastiprinoties bruņošanās sacensībai Aukstā kara laikā, padomju valdība izvietoja savus kodolieročus arī Lietuvā. Maršrutā ir iekļauti arī daži objekti no citiem 20. gadsimta militārās vēstures posmiem. Šo maršrutu vai tā kādu daļu var savienot ar šādiem maršrutiem Latvijā: "Otrais pasaules karš, un tā sekas - padomju okupācija Dienvidlatvijā un Latgalē", "Pirmais pasaules karš un neatkarības kari Dienvidlatvijā".

Ko pieredzēsiet: Veicot maršrutu, būs iespēja apmeklēt vēstures muzejus un to izstādes, skulptūru parku, iepazīties ar kodolraķešu šahtām, kurās raķetes bija notēmētas uz Rietumvalstīm, apmeklēt padomju laiku militāro nometni, iepazīties ar spiegošanas ekipējumu, apskatīt brīvības cīņām un Lietuvas neatkarībai veltītas piemiņas zīmes.

10

Padomju Lietuvas ainas

Ilgums: **5 dienas**
 Reģions: Lietuva: Pajūris, Žemaitija, Aukštaitija, Dzūkija
 Maršruts: Klaipēda – Kretinga – Salantai – Plateliai – Telšiai – Šiauliai – Radviliškis – Panevėžys – Stanioniai – Līkpetriai – Kaunas – Vilnius
 Vēsturiskais laika posms: **4 5 6 7**
 Savienojams ar maršrutiem: 6; 7

Maršruts ļauj izprast padomju okupācijas apmērus un tās atstātās pēdas Lietuvas vēsturē, vienlaikus atklājot tautas spēju saglabāt savu identitāti un cīnīties par neatkarību. Padomju Savienības okupācija Lietuvā ilga aptuveni piecus gadu desmitus. Otrajam pasaules karam sekoja padomju represijas, nacionālo partizānu pretestība, Lietuvas militārizācija Aukstā kara laikā un Lietuvas neatkarības atgūšana. Lietuva PSRS bija stratēģiski svarīga arī rietumvalstīm tuvā novietojuma dēļ, tāpēc šeit tika izvietoti militārie objekti. Maršrutā ir iekļauti arī daži objekti no citiem 20. gadsimta militārās vēstures posmiem. Šo maršrutu vai tā kādu daļu var savienot ar šādiem maršrutiem Latvijā: "Otrais pasaules karš un tā sekas - padomju okupācija Dienvidlatvijā un Latgalē", "Pirmais pasaules karš un neatkarības kari Dienvidlatvijā".

Ko pieredzēsiet: Maršrutā būs iespēja apmeklēt vēstures muzejus un to ekspozīcijas, skulptūru parku, apskatīt uz Rietumvalstīm notēmēto kodolraķešu šahtas, apmeklēt padomju militāro nometni, uzzināt par padomju varas veiktajām represijām, deportācijām, pretošanos padomju okupācijas režīmam, kā arī nacionālo partizānu bunkuriem.

MILITĀRĀ MANTOJUMA VIETAS:

MUZEJI

privātas kolekcijas, publiskas izstādes, muzeji

NOCIETINĀJUMI

piekrastes baterijas, cietokšņi, doti, dzotī, kaujas tranšejas

TAKAS

vietēja mēroga pārgājienu takas starp objektiem

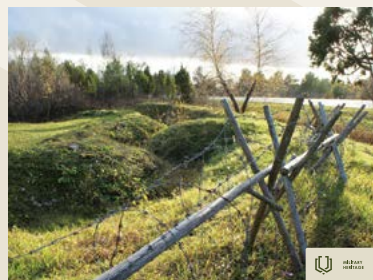
MILITĀRAIS APRĪKOJUMS

bumbvedēji, lielgabali, lidmašīnas, kuģi, tanki, vilcieni, vagoni, ieroči, armijas mašīnas un cita kara tehnika

BUNKURI

nacionālo partizānu – mežabrāļu bunkuri, kas celti dzīvošanai mežā ilgāku laiku, nevis kaujas vajadzībām

CĪŅU VIETAS

lokālu un plašāka mēroga kauju un cīņu vietas, kauju teritorijas, konflikta zonas, pozīcijas, frontes līnijas

MILITĀRĀS PILSĒTAS

armijas bāzes, armijas pilsētiņas, paredzētas dzīvošanai armijas personālam

INFRASTRUKTŪRA

bākas, moli, dzelzceļa stacijas, barakas, lidlauki, sakaru punkti, tilti, militārām vajadzībām izmantotas slimnīcas, robežsardzes punkti, novērošanas torņi, uguns koriģēšanas torņi, ūdenstornī

PIEMIŅAS VIETAS

kapi, pēdējās atdusas vietas, piemiņas plāksnes/zīmes, skulptūras, piemiņas akmeņi, stēlas, piemiņas parki, piemiņekļi

www.militaryheritagetourism.info

Baltijas militārā mantojuma tūrisma produkta paplašināšana Lietuvā un Dienvidlatvijā (Military Heritage II, projekta numurs LL-00052) 01.01.2024 - 31.03.2026

Projekta "Military Heritage II" mērķis ir palielināt militārā mantojuma tūrisma lomu ekonomiskajā attīstībā, paplašinot Baltijas militārā mantojuma tūrisma produktu Lietuvā un Dienvidlatvijā. Apzinoties Baltijas valstu kopīgo vēsturi, projekta partneri vēlas paplašināt Baltijas militārā mantojuma tūrisma piedāvājuma teritoriālo pārklājumu, iekļaujot objektus no Dienvidlatvijas un Lietuvas, tādējādi atklājot pilnu vēsturisko stāstījumu.

Interreg

**Līdzfinansē
EIROPAS SAVIENĪBA**

Latvija – Lietuva

Šī publikācija ir radīta projekta "Baltijas militārā mantojuma tūrisma produkta paplašināšana Lietuvā un Dienvidlatvijā" ietvaros, ko līdzfinansē Eiropas Savienības Interreg VI-A Latvijas-Lietuvas programma 2021.–2027.gadam. Par tās saturu pilnībā atbild Latvijas Lauku tūrisma asociācija "Lauku ceļotājs", Zemgales plānošanas reģions, Lietuvas Lauku tūrisma asociācija, Žemaitijas Nacionālā parka direkcija un Latgales Tūrisma asociācija, un tā var neatspoguļot Eiropas Savienības viedokli.

MILITĀRAIS
MANTOJUMS

MILITARY
HERITAGE

Militārā mantojuma lapā
www.militaryheritagetourism.info

- Vairāk nekā 1030 militārie objekti - bunkuri, militārā apīkojuma vietas, cīņu vietas, piemiņas vietas, muzeji, takas, militārās pilsētas, infrastruktūras objekti un nocietinājumi;
- 7 lielās laika skalas sadaļas ir sadalītas 270 mazākās laika skalas sadaļās;
- 174 militārās vēstures tēmu apraksti;
- 417 militārā mantojuma tūrisma stāsti (stāsti, personīgās atmiņas un liecības par militārā mantojuma vietām un to vēsturi);
- 26 militārie maršruti (kopā 112 dienu apraksti);
- Starp objektiem, tēmām, laika skalām un stāstiem kopā ir gandrīz 6000 saites;
- 116 lietotāju komentāri;
- ~50 objekti ar pievienotām vairāk nekā 100 tūrisma un izglītojošām programmām;
- 1358 vietas ar GPS koordinātēm (objekti, stāsti, tēmas u.c.).

www.militaryheritagetourism.info

@militaryheritagetourism

ISBN 978-9934-606-35-9

9 789934 606359